

Den Haag

► Onderzoeksrapport

DSO/Programmamanagement, Strategie en Onderzoek

BINNENSTADSMONITOR 2020

Eindrapport

COLOFON

Uitgave

Gemeente Den Haag

DSO / Programmamanagement, Strategie en Onderzoek

november 2020

Inlichtingen

DSO / Programmamanagement, Strategie en Onderzoek

Carla Rothuizen (070 35 34874 / Carla.Rothuizen@denhaag.nl)

De Dienst Stedelijke Ontwikkeling aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid inzake het gebruik en toepassing van de gepresenteerde gegevens. Afwijkingen in absolute aantallen en % kunnen worden veroorzaakt door afronden. Bij gebruik van cijfers is bronvermelding verplicht.

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING.....	5
SAMENVATTING	9
1 WONINGEN EN BEWONERS	15
1.1 SAMENVATTING	15
1.2 WONINGVOORRAAD	16
1.3 BEVOLKINGSONTWIKKELING	18
1.4 WOONIMAGO	21
2 MOBILITEIT EN PARKEREN	24
2.1 SAMENVATTING	24
2.2 BEREIKBAARHEID	25
2.3 PARKEREN VAN FIETS EN AUTO	28
3 BEZOEKEN AAN DE BINNENSTAD	32
3.1 SAMENVATTING	32
3.2 PROFIEL EN HERKOMST	33
3.3 BEZOEKEN, BESTEDINGEN EN VERBLIJFSDUUR	35
3.4 DRUKTEBEELD	42
3.5 MEERDAAGS BEZOEK	44
4 RUIMTELIJKE KWALITEIT EN LEEF- EN VERBLIJFSKWALITEIT	46
4.1 SAMENVATTING	46
4.2 OPENBARE RUIMTE	47
4.3 INVESTERINGEN	49
4.4 VEILIGHEID	49
4.5 SUBJECTIEVE GEVOELEN	50
5 FUNCTIES EN DIVERSITEIT	53
5.1 SAMENVATTING	53
5.2 DIVERSITEIT IN BANEN	54
5.3 WINKELS	56
5.4 HORECA	61

5.5	CULTUUR EN EVENEMENTEN.....	61
6	IMAGO EN BEKENDHEID.....	64
6.1	SAMENVATTING	64
6.2	IMAGO EN BEKENDHEID.....	65
6.3	WAARDERING.....	70
6.4	SFEERGEBIEDEN	71
I	BIJLAGE TELMETHODEN.....	74

INLEIDING

In 2011 is het Binnenstadsplan 2010-2020 vastgesteld. Om dit plan te verwezenlijken wordt vierjaarlijks een Uitvoeringconvenant Binnenstad gesloten tussen gemeenten en private partijen in de binnenstad (Kamer van Koophandel en Stichting Binnenstad Den Haag). Tussentijds worden de resultaten van de acties uit dat convenant in beeld gebracht. Hiertoe wordt jaarlijks een voortgangsrapportage opgesteld. Op deze manier ontstaat een driedeling op strategisch (Binnenstadsplan), tactisch (Uitvoeringsconvenant) en uitvoerend (activiteitenoverzicht) niveau, met een uiteindelijke horizon van 10 jaar. De regie en coördinatie van de publiek-private samenwerking rondom de uitvoering van het Binnenstadsplan is in handen van Bureau Binnenstad Den Haag. De Dienst Stedelijke Ontwikkeling/PSO monitort de mate waarin de doelstellingen en ambities worden bereikt.

Deze monitor uit 2020 is de laatste afsluitende monitor voor het Binnenstadsplan 2010-2020.

Deze monitor geeft de cijfers weer zoals deze tot 1 januari 2020 waren. Dat wil zeggen vóór de ontwikkelingen ten gevolge van de COVID-19 pandemie een rol gingen spelen.

Uitgangspunt is de missie zoals deze in het Binnenstadsplan Den Haag 2010-2020; Naar een complete Binnenstad! wordt neergezet.

Missie:

“Dankzij een krachtige en integrale aanpak, waarbij de typisch Haagse signatuur leidraad is, wonen, werken, winkelen en recreëren in 2020 aanzienlijk meer mensen in de binnenstad van Den Haag”

Uit de voorgestelde missie vloeien zes kwalitatieve ambities voor de binnenstad voort.

- IDENTITEIT: de binnenstad als identiteitsdrager voor de stad en haar typisch Haagse karakteristieken
- IDENTITEIT: Den Haag internationale stad met de bijbehorende dienstverlening en bijbehorend serviceniveau
- FUNCTIE: de binnenstad is het culturele hart van Den Haag. Er wordt gestreefd naar meer activiteiten in de openbare ruimte en samenhang tussen culturele voorzieningen en het gebied er omheen.

- **FUNCTIE:** Den Haag als winkeltop in Nederland door versterking van de winkelfunctie, van de sfeergebieden, door verbetering van de omgeving Grote Marktstraat en het ontwikkelen van nieuwe concepten.
- **GEVOEL:** de binnenstad als huiskamer voor bewoners en bezoekers door versterking van de woonfunctie met aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit.
- **GEVOEL:** de binnenstad als 'must see' bestemming. Den Haag streeft naar een betere positie voor de korte verblijfsrecreatie.

In het Binnenstadsplan is een aantal kwantitatieve groeidoelstellingen tot 2020 geformuleerd en vervolgens in het Uitvoeringsconvenant bekrachtigd:

- Een toename van het aantal bewoners tot 20.000 in de binnenstad
- Een toename van het aantal bezoekers tot 37,5 miljoen in 2020
- Een toename van de verblijfsduur van de bezoekers van buiten de stad met 10%
- Een toename van de bestedingen per bezoek(er) van €39,- met 10%
- Een toename van het aantal overnachtingen in Den Haag met 10%
- Een toename van de waardering van de Haagse bevolking voor de binnenstad van de huidige 6,9 naar een 7,5 in 2020.
- Een toename van de bekendheid van de Haagse binnenstad, op lokaal, regionaal en landelijk niveau.
- Toetreden tot de top 5 van meest gastvrije (binnen)steden.

In de loop van de tijd is gebleken dat de gewenste informatie om deze indicatoren te kunnen meten of volgen niet altijd of niet de hele periode beschikbaar was. Daarom zijn verschillende indicatoren aangepast.

Voor het streefcijfer bezoekers was de doelstelling voor 2020 37,5 mln. Deze doelstelling en het startcijfer van ca. 32-33 miljoen bezoeken per jaar in 2009 was gebaseerd op deze verouderde ophoog methode. Inmiddels heeft voortschrijdend inzicht geleid tot de overtuiging dat 33 miljoen een veel te hoog uitgangspunt was. Vermoedelijk lag het werkelijke aantal bezoeken aan het Kernwinkelgebied of de binnenstad in 2010 rond de 17 miljoen. Voor meer informatie over de telmethodebreuk zie bijlage I.

De doelstelling zoals die oorspronkelijk is geformuleerd is te vertalen naar een groei van 15% in 2020. Deze doelstelling kunnen we ook met de nieuwe telmethode monitoren.

De doelstelling 'toename van de verblijfsduur van bezoekers van buiten de stad met 10%' is vervangen door de doelstelling 'gemiddelde verblijfsduur van bezoekers aan de binnenstad'. Deze laatste is vanaf 2012 jaarlijks beschikbaar.

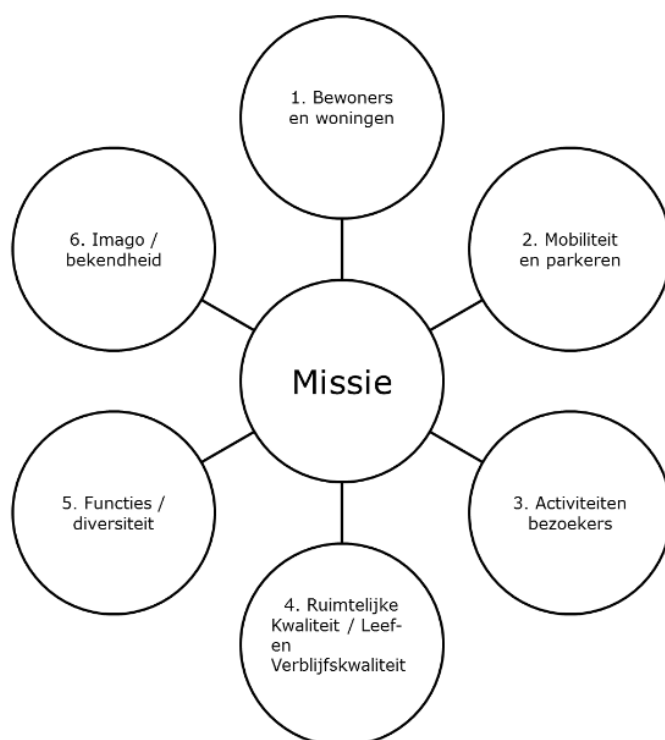
De doelstelling 'toename van de bestedingen per bezoek(er) van €39,- met 10%' is veranderd in de toename van de omzet in de detailhandel en horeca van 10%.

Ook de bekendheid van de binnenstad is alleen met grotere tussenpozen bekend. In 2016 zijn deze cijfers geactualiseerd. De volgende actualisatie wordt in na 2020 verwacht.

Deze kwantitatieve ambities zijn onderwerp van deze monitor. Of de kwalitatieve ambities in 2020 gehaald worden zal pas dan blijken naar aanleiding van de gemeten ontwikkelingen in de binnenstad.

De in het Binnenstadsplan 2010-2020 genoemde doelstellingen zijn onderdeel van verschillende factoren en ontwikkelingen die een rol spelen bij de realisatie van de missie.

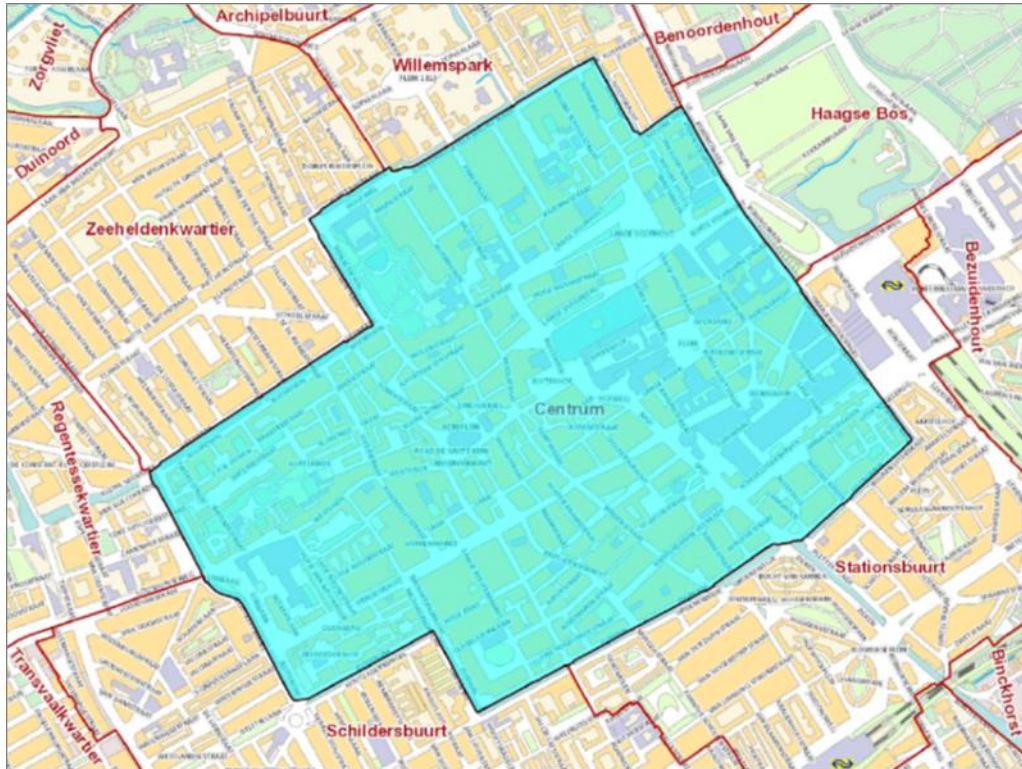
Deze factoren zijn hier grafisch weergegeven.

Voor de verschillende factoren die van invloed zijn op de kwaliteit van wonen, werken, winkelen en recreëren in de binnenstad zijn indicatoren vastgesteld. Uitgangspunt hierbij is dat de verschillende indicatoren iets zeggen over de zes genoemde factoren die van invloed zijn op de kwaliteit van de binnenstad. Het onderlinge belang en de wisselwerking van de verschillende indicatoren en factoren is overigens lastig aan te geven.

In deze monitor wordt op basis van de ontwikkeling van verschillende indicatoren een oordeel worden gegeven over de ontwikkeling van de zes factoren. Hierbij gaan wij in eerste instantie uit van bestaande informatie. De monitor beperkt zich tot ontwikkelingen in de binnenstad. Dit gebied komt overeen met de wijk de binnenstad.

Figuur 0 Begrenzing van wijk 28 Centrum (=binnenstad)

Bron: PSO

SAMENVATTING

Elke twee jaar wordt de binnenstadsmonitor geactualiseerd. Tussentijds worden een aantal direct beschikbare onderdelen geactualiseerd. In deze eindrapportage is waar mogelijk de stand van zaken op 1-1-2020 weergegeven maar voor veel bronnen zijn de meest recente cijfers van 1-1-2019.

Corona

De uitbraak van het coronavirus (COVID-19) kreeg in de loop van maart 2020 effect in Nederland. Inmiddels weten we dat deze effecten groot zijn al is het nog onduidelijk hoe groot de uiteindelijke gevolgen voor de economie zullen zijn. Er is dan ook voor gekozen om deze effecten in deze monitor *niet* mee te nemen. De effecten van het coronavirus zijn echter op verschillende indicatoren in de binnenstad groot. Voor deze monitor geldt daarom nog sterker dan anders: 'uitkomsten uit het verleden zijn géén garantie voor de toekomst'.

Uitkomsten

Het streven was dat de doelstellingen in 2020 op alle fronten zijn gehaald. Naast beïnvloedbare lokale omstandigheden (effect van beleid en acties, publiek en privaat) speelt ook de landelijke context (economische ontwikkelingen) mee. In de onderstaande figuren geeft donkergroen aan dat het doel naar alle verwachting in 2020 zonder problemen wordt gehaald (dat we goed op schema liggen), geel/groen betekent dat we op de goede weg zijn maar dat er nog wel werk te doen is en geel betekent dat de prestatie zich in een ongewenste richting ontwikkelt. Wanneer het doel gehaald is kleurt hij donkergroen met een ster (streven 2020).

doel 2020 wordt niet gehaald, ongewenste ontwikkeling	doel 2020 wordt niet gehaald maar ontwikkeling gaat wel in de goede richting	doel 2020 zal gehaald worden bij huidige ontwikkeling	 doel 2020 is gehaald
---	--	---	---

Missie:

“Dankzij een krachtige en integrale aanpak, waarbij de typisch Haagse signatuur leidraad is, wonen, werken, winkelen en recreëren in 2020 aanzienlijk meer mensen in de binnenstad van Den Haag”

Meer wonen

Het aantal inwoners in de binnenstad heeft zich gunstig ontwikkeld en de hoge streefcijfers zijn in 2020 gehaald met 20.300 inwoners in de binnenstad.

Meer werken

Voor het aantal banen in de binnenstad werd gestreefd naar een groei van 5% ten opzichte van 2010, dat wil zeggen dat er per 1-1-2020 43.300 banen in de binnenstad moesten zijn. Dit streven is ruimschoots gehaald per 1-1-2020 met 8% groei sinds 2010.

Meer winkelen

De doelstelling van 15% groei in het aantal bezoeken in 2020 is inmiddels gehaald met ca. 24 miljoen bezoeken aan de binnenstad in 2019.

Meer recreëren

Voor de doelstelling 'meer recreëren' was geen absoluut streefaantal bepaald. De doelstelling hiervoor was alleen een toename ten opzichte van 2010. Dit is in 2014 reeds gehaald. De ongewenste ontwikkeling in 2012 en 2013 was het gevolg van de sluiting en verbouwing van het Mauritshuis.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Streefwaarden 2020
Meer wonen	17.245	17.222	17.596	18.022	18.009	18.188	18.737	19.215	19.728	19.893	20.300	20.000
Meer werken	41.247	40.849	40.654	40.067	39.124	39.250	39.306	41.349	43.185	44.208	44.482	43.309
Meer winkelen (bezoek kernwinkelgebied)	17 mln	n.b.	n.b.	18%	26%	12%	47%	79%	71%	45%	n.b.	15% groei tov 2010
Meer recreëren (bezoekers musea en podia * mln)	889.379	975.067	601.694	681.198	1.068.949	1.212.023	1.092.339	1.105.501	1.136.553	n.b.	n.b.	Toename

Hiermee zijn alle onderdelen van de missie voor 2020 inmiddels gehaald.

Doelstellingen

In het Binnenstadsplan is een aantal kwantitatieve groeidoelstellingen tot 2020 geformuleerd en vervolgens in het Uitvoeringsconvenant bekrachtigd, deels komen deze overeen met de missie doelen.

- Een toename van het aantal bewoners met 2.500 tot 20.000 in de binnenstad
- Een toename van het aantal bezoekers in de binnenstad met 15%
- Een toename van de gemiddelde verblijfsduur van bezoekers aan de binnenstad 10%.
- Een toename van de omzet van de detailhandel en de horeca met 10%
- Een toename van het aantal overnachtingen in Den Haag met 10% tot 1,3 miljoen
- Een toename van de waardering van de Haagse bevolking voor de binnenstad van 6,9 naar een 7,5 in 2020.
- Een toename van de bekendheid van de Haagse binnenstad, op lokaal, regionaal en landelijk niveau.
- Toetreden tot de top 5 van meest gastvrije (binnen)steden.

Bijna alle doelstellingen zijn reeds gehaald. Dit geldt voor het aantal inwoners, het aantal bezoeken, de verblijfsduur, de omzet, het aantal overnachtingen en de bekendheid van Den Haag.

De gewenste toename van de waardering voor de binnenstad tot een 7,5 is niet gehaald maar er is wel sprake van een positieve ontwikkeling (van een 6,9 naar een 7,1).

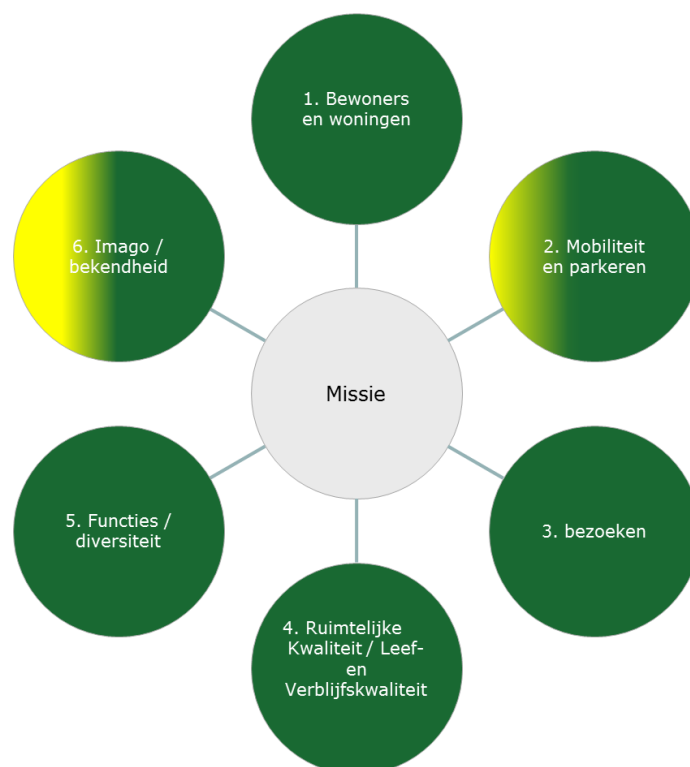
De beoordeling over het parkeren van de auto is ook niet gehaald en deze indicator is de enige die zich in neerwaartse richting heeft ontwikkeld de laatste jaren. Met betrekking tot het toetreden tot de top 5 van meest gastvrije binnensteden is onvoldoende informatie beschikbaar.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Streefwaarden 2020
Een toename van het aantal bewoners met 2.500 tot 20.000 in wijk 28 Centrum	17.245	17.222	17.596	18.022	18.009	18.188	18.737	19.215	19.728	19.893	★ 20.300	20.000
Een toename van het aantal bezoeken aan het kernwinkelgebied met 15% in 2020	17 mln	n.b.	n.b.	★ 18%	★ 26%	★ 12%	★ 47%	★ 79%	★ 71%	★ 45%	n.b.	15% groei tov 2010 (ca. 22 mln)
Een toename van de gemiddelde verblijfsduur van bezoekers kernwinkelgebied			70 min.	66 min.	70 min.	70 min.	★ 79 min.	★ 85 min.	★ 92 min.	★ 93 min.	n.b.	77 min.
Een toename van de omzet detailhandel en horeca met 10% (in miljoenen)	€ 916	€ 934	€ 890	€ 877	€ 902	€ 943	€ 970	★ € 1.010	★ € 1.037	n.b.	n.b.	1 miljard
Een toename van het aantal overnachtingen in Den Haag met 10%.	1,19 mln	1,18 mln	1,24 mln	★ 1,31 mln	★ 1,38 mln	★ 1,48 mln	★ 1,59 mln	★ 1,74 mln	★ 1,75 mln	★ 1,68 mln	n.b.	1,31 mln
Een toename van de waardering van de Haagse bevolking voor de binnenstad van de 6,9 in 2010 naar een 7,5 in 2020.	6,9	6,9	6,9	6,9	7,0	7,3	7,1	7,1	7,2	7,2	n.b.	7,5
Beoordeling van de burger over bereikbaarheid met fiets, OV, auto mag niet verslechteren	Fiets 7,6 OV 7,7 Auto 4,6	7,7* 8,0* 4,6	7,7* 7,9* 4,8	7,6 7,8* 5,0*	7,9 8,1 4,9	★ 7,9 8,3 4,8	7,6 8,0* 5,1*	7,6 7,9* 5,1*	★ 7,7 8,1 5,1	★ 7,9 8,2 5,3	n.b.	Minimaal gelijk aan 2010
Beoordeling van de burger over parkeren mag niet verslechteren	5,8	5,6	5,8	5,7	5,8	5,8	5,6	5,6	5,6	5,6	n.b.	Minimaal gelijk aan 2010
Een toename van de bekendheid van de Haagse binnenstad, op lokaal, regionaal en landelijk niveau (bekendheid van Den Haag bij inwoners overig Nederland)			19%	n.b.	n.b.	n.b.	★ 20%	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	toename

Het beeld dat uit het bovenstaande overzicht naar voren komt is dat Den Haag bijna al haar doelstellingen voor 2020 heeft gehaald. Alleen parkeren van de auto laat nog te wensen over.

Factoren

Verschillende factoren en ontwikkelingen spelen een rol bij de realisatie van de missie en de doelstellingen in het Binnenstadsplan 2010-2020. Deze factoren zijn hier grafisch weergegeven en worden vervolgens nader besproken.

Deze figuur leidt tot de conclusie dat de meeste factoren die van belang zijn voor het behalen van de missie zich goed ontwikkelen, namelijk van geel naar groen.

Woningen en bewoners

Het aantal woningen in de binnenstad is op 1 januari 2020 toegenomen tot 12.632 . Het aantal inwoners per 1-1-2020 in de binnenstad was 20.300. Daarmee is de doelstelling van 20.000 inwoners in 2020 gehaald.

De samenstelling van de bewoners van de binnenstad is een ander verhaal. De wens was om jongere huishoudens en huishoudens met hogere inkomens aan te trekken. De realiteit laat zien dat met name de groep ouderen (relatief) sterk is toegenomen. Het gemiddeld besteedbaar inkomen lijkt wel toe te nemen maar de reeks met inkomensgegevens is nog te kort om hierover duidelijke uitspraken te kunnen doen en de verwachting is dat met het toenemen van het aandeel ouderen het inkomen weer zal afnemen. De gewenste inwonersgroepen zijn wel in de (duurdere) nieuwbouw direct rond de binnenstad terecht gekomen. Omdat ook deze bewoners vooral op de binnenstad georiënteerd zullen zijn, wordt het behalen van deze doelstelling op groen gezet.

Mobiliteit en parkeren

Het is voor de binnenstad van groot belang dat consumenten er gemakkelijk kunnen komen. Het is daarom wenselijk dat de bereikbaarheid van de binnenstad als goed ervaren wordt en dat de waardering daarvoor niet afneemt. De bereikbaarheid met OV en fiets wordt positief gewaardeerd door de Hagenaars maar de bereikbaarheid met de auto scoort met een 5,6 een krappe voldoende. Wel laten zowel OV, fiets als auto een verbetering zien ten opzichte van 2010. Fietsparkeren en de

stallingsmogelijkheden voor de fiets scoren ruim voldoende maar voor het parkeren van de auto geldt dat niet. Ondanks dat het aantal parkeerplaatsen in en rond de binnenstad groot is en de Haagse parkeertarieven in vergelijking met andere steden in de Randstad niet ongewoon hoog zijn, blijft de waardering voor autoparkeren relatief laag. Dit lijkt daardoor vooral het gevolg van een hardnekkig imagoprobleem. Vooral de parkeertarieven worden minder gunstig beoordeeld zowel door Hagenaars als bezoekers en dit is ook een reden voor mensen van buiten de stad om niet naar Den Haag te komen.

Dat brengt het algemeen oordeel over mobiliteit en parkeren op geel/groen.

Wanneer het oordeel van de Hagenaars en bezoekers over de autobereikbaarheid en parkeermogelijkheden verbetert kan het algemeen oordeel verschuiven naar groen. 'Mobiliteit en parkeren' gaat weliswaar de goede kant op maar is er nog niet helemaal.

Bezoeken

Het aantal bezoeken aan de binnenstad kwam in 2019 op 30 miljoen uit. Voor de binnenstad was er sprake van een toename van 42% ten opzichte van 2010.

Daarmee is de doelstelling van 15% groei ruim gehaald. De verblijfsduur is toegenomen en ook het aantal overnachtingen is fors toegenomen. Den Haag is hierdoor de derde toeristische stad op basis van het aantal overnachtingen. Als gevolg van de bezoekers uit Den Haag en van elders blijft de omzet in de binnenstad toenemen.

Het druktebeeld geeft een verschuiving naar het zuidoosten van de stad waarmee een groter deel van de binnenstad druk is. Hierdoor kunnen in principe meer winkels en horeca in de binnenstad profiteren van de groeiende bezoekersstroom.

Het aantal bezoekers voor stedentrips blijft iets achter. Wel zal duidelijk zijn dat de afgekondigde maatregelen rondom COVID-19 de bezoekcijfers voor 2020 drastisch heeft beïnvloed in negatieve zin. De gunstige cijfers van 2019 gelden niet in 2020. En hoewel het aantal bezoeken iets afneemt blijft de omzet wel stijgen. Vooral bij de horeca was dit het geval.

Ruimtelijke kwaliteit, leef- en verblijfskwaliteit

De openbare ruimte wordt door de Hagenaar steeds beter gewaardeerd. Dit geldt zowel voor het onderhoud als de inrichting. Sinds 2010 is er meer dan 800 miljoen euro geïnvesteerd in de wijk Centrum door overheid en particulieren.

In de wijk Centrum is de feitelijke criminaliteit de laatste jaren afgenomen. Het aantal geregistreerde delicten is afgenomen met 29% in de periode 2010-2018. Ook de beleving hiervan is inmiddels verbeterd. Dit geldt ook voor het gevoel van veiligheid en de sociale cohesie in stadsdeel Centrum.

Functies en diversiteit

'Diversiteit' in de binnenstad heeft zich goed ontwikkeld tot 2019. In 2010 kende de binnenstad bijna 41.250 banen, vooral bij de (rijks)overheid. In 2020 was dat opgelopen tot 44.500 waardoor er een groei van 8% was. Het aantal winkels is de afgelopen jaren wat afgenomen en ook het winkelvloeroppervlak is de afgelopen

jaren verminderd. De filialisering neemt toe. De leegstand in de detailhandel is in de loop van 2019 voor het eerst in jaren toegenomen tot 11,8%. De COVID-19 pandemie zal hier in de loop van 2020 verder invloed op hebben.

In de horeca was er sprake van groei in fastfood en bij hotels. Bezoek aan musea, podia, bioscopen en evenementen is verder gestegen. De diversiteit aan functies in de binnenstad is al met al onverminderd groot.

Imago en bekendheid

Over het imago van de Haagse *binnenstad* zijn geen gegevens beschikbaar. Wel zijn er onderzoeken naar het imago van *de stad* Den Haag. Den Haag is bekend als regeringsstad en stad aan zee maar begrippen als multicultureel, internationaal, koninklijk, historisch, gezellig en levendig worden ook vaak genoemd door bezoekers/deelnemers aan imago-onderzoek. Als reden voor bezoek blijven winkelen, uitgaan en strand belangrijk. Toch vindt de Nederlandse bevolking Den Haag steeds minder een winkelstad of festivalstad. Het imago op dit punt blijft achter. Ook de ervaren gastvrijheid van Den Haag scoort minder hoog dan in andere toeristische steden in Nederland.

Het algemene beeld dat de Nederlander van Den Haag heeft wordt wel iets positiever, vooral wanneer de bekendheid met de stad toeneemt.

Ook de waardering van de Hagenaar voor de binnenstad neemt toe. De herkenning van de verschillende sfeergebieden wordt groter. Winkel Kern, Historische Kern en Hofkwartier worden het vaakst bezocht door inwoners van Den Haag.

Conclusie

De Haagse binnenstad heeft zich grotendeels naar wens ontwikkeld. De meeste indicatoren wijzen op een groei in de gewenste richting. Het aantal inwoners en woningen ontwikkelt zich positief, de bereikbaarheid wordt ruim voldoende gewaardeerd, het aantal banen is gestegen en de verblijfsduur neemt toe. De openbare ruimte ziet er steeds beter uit en de criminaliteit neemt af. Ook de omzet ontwikkelt zich positief. Allemaal gunstige ontwikkelingen.

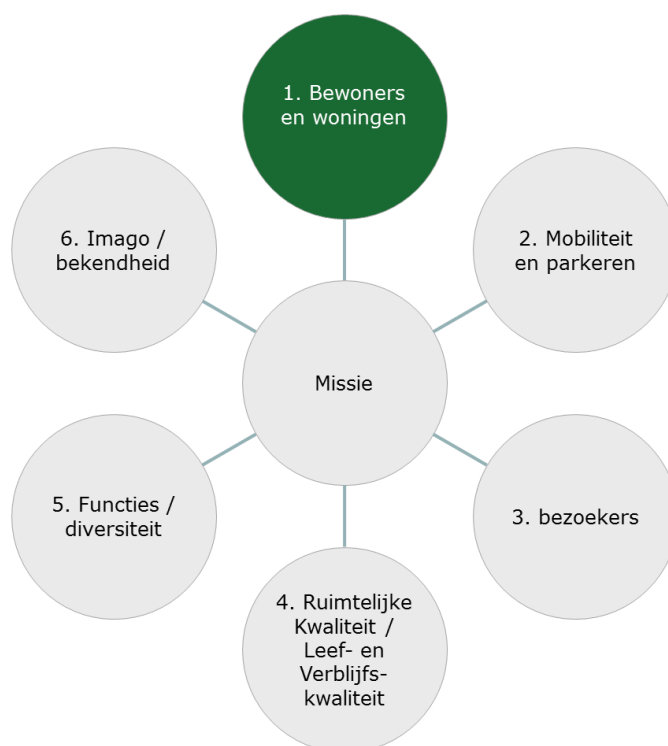
Toch zijn er wel enkele aandachtspunten die genoemd moeten worden. Het parkeren van de auto wordt door veel bezoekers onvoldoende gewaardeerd ondanks het feit dat er meer dan 7000 parkeerplaatsen in en rond de binnenstad beschikbaar zijn. Het imago van parkeren is hierdoor minder gunstig dan op basis van de feiten te verwachten is. Ook de prijs vindt men hoog, terwijl Den Haag als grote stad niet de hoogste tarieven kent. Het imago van Den Haag als winkelstad en als cultuur/evenementenstad loopt steeds verder achteruit terwijl dit belangrijke pull-factoren zijn voor potentiële bezoekers. En de ervaren gastvrijheid laat wat te wensen over.

Maar overall dus een mooi resultaat over het afgelopen decennium. De meeste doelstellingen zijn gehaald en de algemene conclusie is dan ook positief: de binnenstad ontwikkelt zich goed!.

1 WONINGEN EN BEWONERS

1.1 SAMENVATTING

De doelstelling 20.000 inwoners in 2020 in de wijk is gehaald

Het aantal woningen in de binnenstad was op 1 januari 2020 toegenomen tot 12.632¹. Het aantal inwoners per 1-1-2020 in de binnenstad was 20.300. Daarmee is de doelstelling van 20.000 inwoners in 2020 gehaald.

De samenstelling van de bewoners van de binnenstad is een ander verhaal. De wens was om jongere huishoudens, en huishoudens met hogere inkomens aan te trekken. De realiteit laat zien dat met name de groep ouderen (relatief) sterk toeneemt. Het gemiddeld besteedbaar inkomen lijkt wel toe te nemen maar de reeks met inkomensgegevens is nog te kort om hierover duidelijke uitspraken te kunnen doen en de verwachting is dat met het toenemen van het aandeel ouderen het inkomen weer zal afnemen. De gewenste inwonersgroepen zijn wel in de nieuwbouw direct rond de binnenstad terecht gekomen. Omdat ook deze bewoners vooral op de binnenstad georiënteerd zullen zijn, wordt het behalen van deze doelstelling op groen gezet.

¹ Conform de BAG (Basisregistratie Adressen en Gebouwen)

1.2 WONINGVOORRAAD

Doelstelling aantal woningen lijkt te worden gehaald

In 2020 heeft de binnenstad 12.632 woningen (volgens de BAG). In de afgelopen jaren (sinds 2010) zijn er in de binnenstad 1.360 woningen opgeleverd. Met name vanaf 2015 zijn er veel woningen bijgekomen. In directe omgeving (Huygenspark, Rivierenbuurt-Zuid en Rivierenbuurt-Noord) zijn in deze periode ook nog eens bijna 1.800 woningen opgeleverd.

De buurten Huygenspark, Rivierenbuurt-Zuid en Rivierenbuurt-Noord liggen direct rondom de binnenstad en hun inwoners zullen naar verwachting grotendeels georiënteerd zijn op de binnenstad.

Tabel 1.1 Toename van de woningvoorraad in de binnenstad en directe omgeving

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Per saldo 2010-2020
Wijk 28: Centrum	21	287	9	28	112	436	200	64	150	53	1.360
Buurt 18: Huygenspark	16	0	-15	390	3	-9	158	480	10	8	1.041
Buurt 62: Rivierenbuurt-Zuid	0	19	9	8	10	8	3	7	3	7	74
Buurt 63: Rivierenbuurt-Noord	141	86	90	53	16	58	153	18	-1	31	645
Totaal per jaar	178	392	93	479	141	493	514	569	162	99	3.120

Bron: DHIC/CBS/DSO

De woningvoorraad in de binnenstad bestaat vooral uit flats/appartementen en bovenwoningen. Naar verhouding vond de grootste groei plaats bij benedenwoningen. In absolute zin was er vooral groei in het aantal flats (+ 1.016) en benedenwoningen (+ 220).

In de drie buurten rond de binnenstad komen vooral veel flats voor en in mindere mate bovenwoningen en portiekwoningen.

Tabel 1.2 Woningvoorraad naar type in de binnenstad

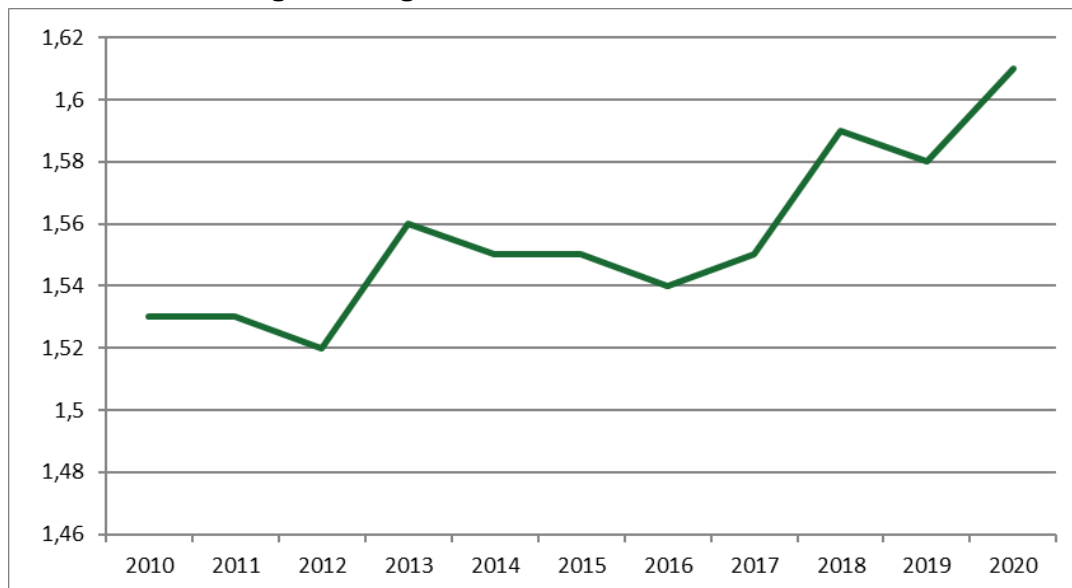
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Index 2010=100
Benedenwoning	415	432	450	413	504	522	550	570	603	614	635	153
Bovenwoning	3.166	3.180	3.272	3.151	3.031	3.070	3.144	3.183	3.245	3.302	3.359	106
Maisonette	1.076	1.075	1.075	1.075	1.038	1.039	1.044	1.044	1.038	1.036	1.036	96
Flat	4.550	4.571	4.762	4.695	4.901	4.974	5.098	5.283	5.494	5.512	5.566	122
Portiekwoning	527	530	535	525	380	380	401	381	382	382	388	74
Eengezinshoekwoning	100	98	97	96	105	105	107	107	111	108	108	108
Eengezinstussenvoning	750	758	758	731	759	770	777	779	784	791	796	106
Vrijstaande woning	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	1	
Twee-onder-een-kap woning	0	1	1	1	4	6	6	6	6	8	10	
Overige woning	109	107	104	315	343	300	311	319	311	342	306	281
Totaal	10.693	10.752	11.054	11.003	11.065	11.166	11.438	11.672	11.975	12.096	12.205	114

Bron: DHIC/OZB

De gemiddelde woningbezetting fluctueert iets van jaar op jaar maar ligt naar schatting op 1,61 in 2020 en komt daarmee ruim onder de 2,08 van Den Haag totaal.

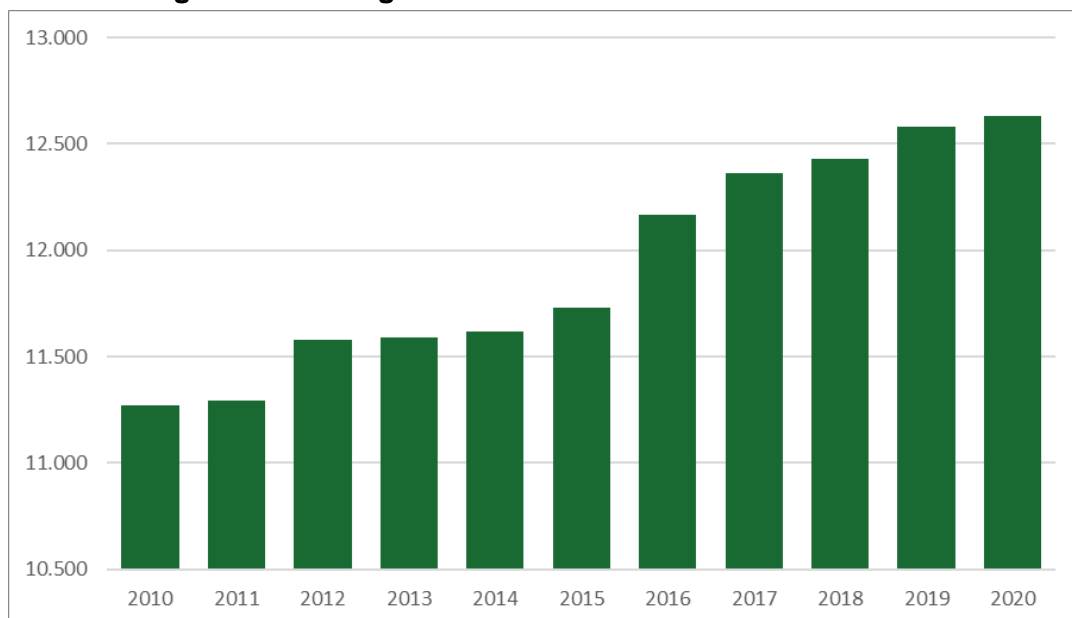
Figuur 1.1 Gemiddelde woningbezetting de binnenstad

Bron: DHIC/CBS

Om de gewenste 20.000 inwoners in de binnenstad te halen waren er met de verwachte gemiddelde woningbezetting ca. 12.700 woningen nodig in 2020. Inmiddels zijn het er 12.632. Dat zijn er voldoende om 20.300 inwoners te kunnen huisvesten.

Figuur 1.2 Ontwikkeling aantal woningen in de binnenstad

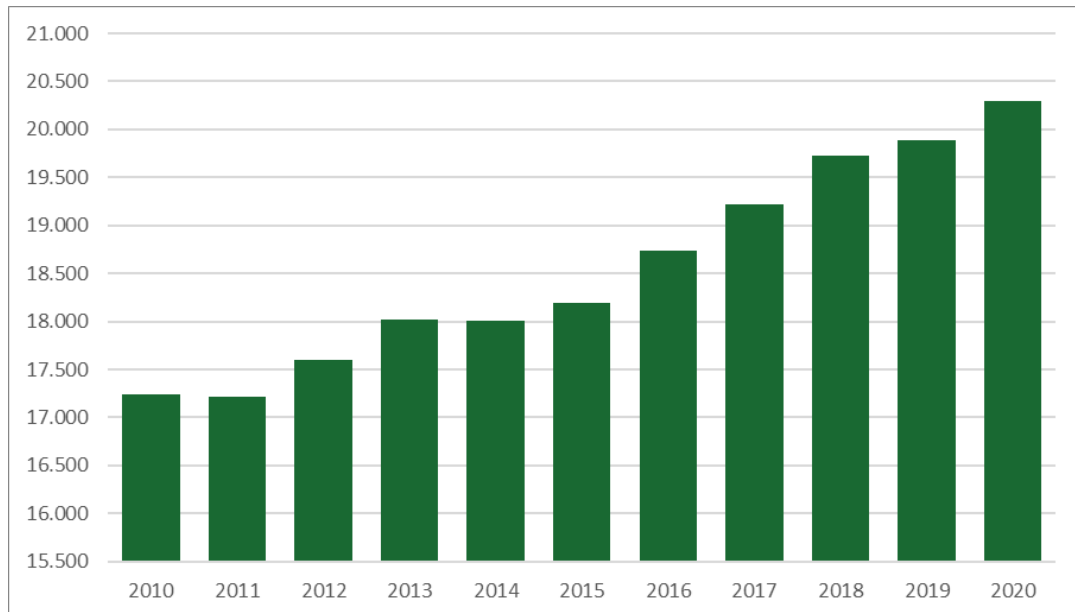
Bron: DHIC/GDH/DSO

1.3 BEVOLKINGSONTWIKKELING

Doelstelling bevolkingsaantal is gehaald, samenstelling minder naar wens

Per 1 januari 2020 zijn er 20.300 inwoners in de binnenstad. In navolging van de oplevering van de woningen, zijn ook de nieuwe inwoners vooral in het laatste jaren in de wijk komen wonen.

Figuur 1.3 Bevolkingsontwikkeling in de binnenstad

Bron: DHIC/GDH/DSO

In de binnenstad wil de gemeente vooral studenten en pas afgestudeerden, empty nesters en expats aantrekken². Dit kan worden vertaald in jonge huishoudens zonder kinderen met een hoge opleiding en huishoudens in de oudere leeftijdscategorie zonder inwonende kinderen. Expats zijn moeilijk te achterhalen maar het gaat daarbij wel om mensen in de werkzame leeftijd met meestal hogere inkomens.

Hoewel deze groepen niet direct in de binnenstad zullen wonen wordt wel verwacht dat bijvoorbeeld de studentenwoningen en appartementen van het gebied Den Haag Nieuw Centraal hierin een positieve rol zullen spelen. Ook de studentenwoningen in Huygenspark en bij station HS zullen naar verwachting een gunstig effect hebben op de levendigheid in de binnenstad.

Vergrijzing

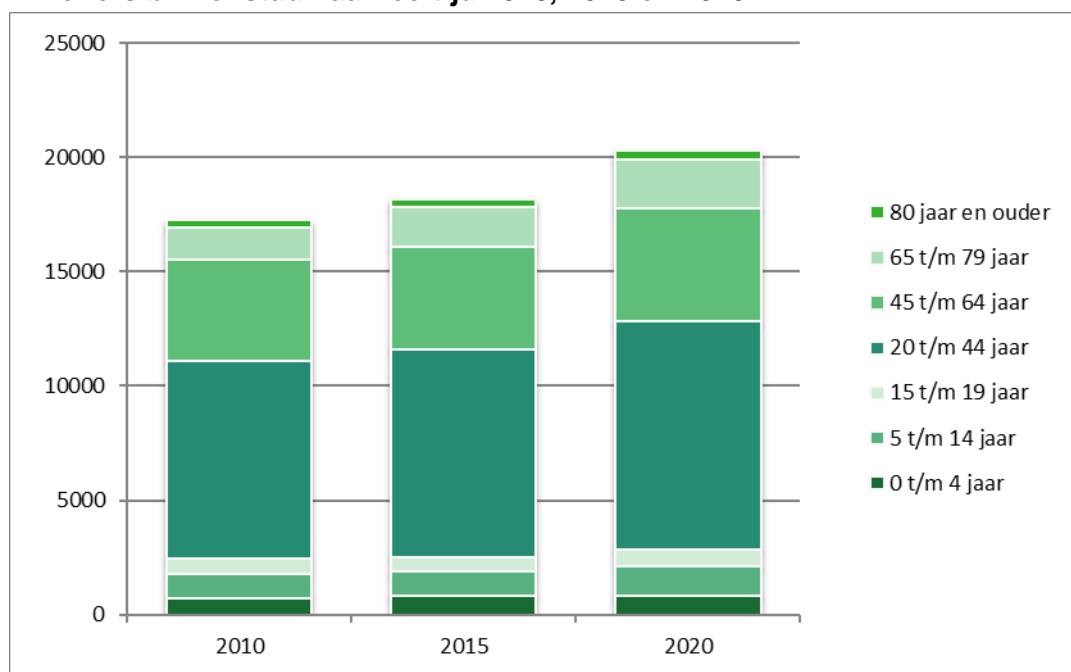
Wanneer we de bevolking bekijken naar leeftijdscategorieën in de binnenstad zien we dat in absolute aantallen vooral de groep 20 tot 44 jarigen sterk is toegenomen tot 2020, gevolgd door ouderen (65-79 jaar) en de groep hiertussen (45-64 jaar). In relatieve zin doemt er echter een ander beeld op. In 2010 bestond de bevolking van de binnenstad voor 10% uit senioren (65+). In 2020 is dat opgelopen tot 12,5%. Het aandeel jeugd tot 20 jaar blijft ongeveer hetzelfde tot 2020 (14,2% in 2010, 14%

² Actieplan wonen in de binnenstad, DSO/afd. Wonen

in 2020). De middengroep van 20 tot 65 jaar neemt in aandeel af van 75,8% in 2010, naar 73,4% in 2020.

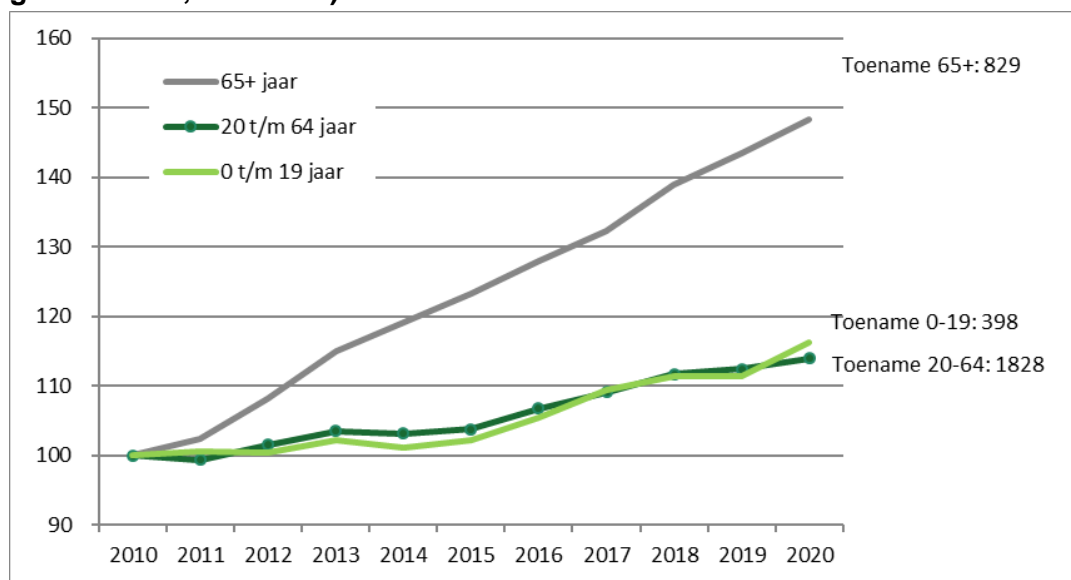
Hiermee voldoet de binnenstad niet aan de wens om meer mensen in de werkzame leeftijd binnen te halen.

Figuur 1.4 Inwoners binnenstad naar leeftijd 2010, 2015 en 2020

Bron: DHIC/GDH/DSO

Figuur 1.5 Verhouding toename leeftijdsgroepen in de binnenstad (bevolkingsgroei geïndexeerd, 2010=100) en absolute toename vanaf 2010

DHIC/DPZ/DSO

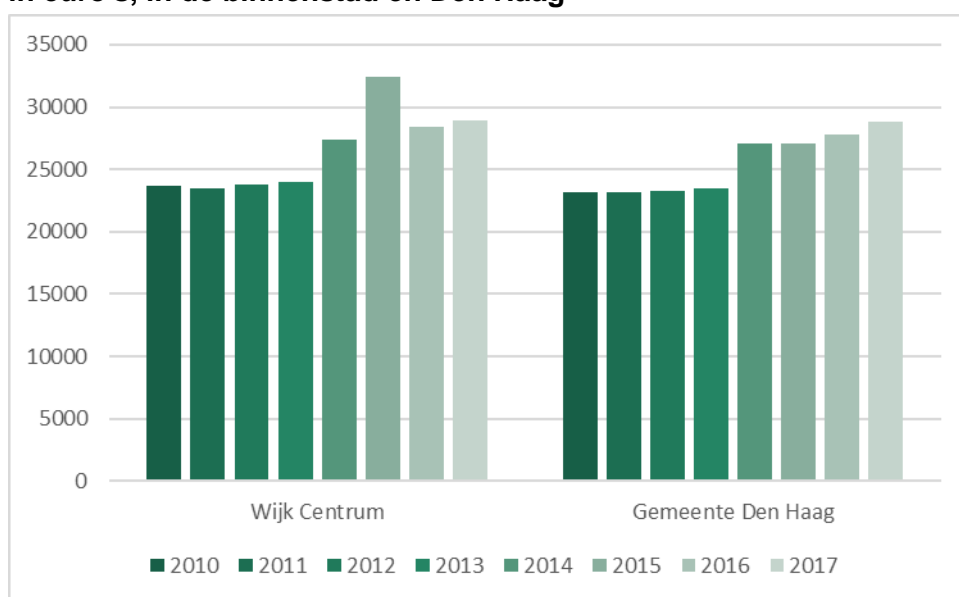
Een tweede indicatie is het inkomen in de wijk. De wens was om vooral de hogere inkomens aan te trekken. Als dit lukt zal dit tot uitdrukking komen in het inkomen in de binnenstad. De volgende figuur laat het huishoudensinkomen zien, waarbij

rekening is gehouden met de huishoudensgrootte, voor de binnenstad en Den Haag totaal.

Inkomensgegevens komen pas met grote vertraging beschikbaar waardoor de tijdreeks niet verder dan tot 2017 loopt. Omdat zich recent vooral mensen in de leeftijdscategorie 20 t/m 64 jaar hebben gevestigd zal het inkomen in de wijk in 2020 vermoedelijk wat hoger zijn.

Het inkomen in de binnenstad is hoger dan dat van de stad totaal waarmee aan de wens om vooral de hogere inkomens aan te trekken wordt voldaan. Het is mogelijk dat het inkomen in de loop van de jaren zal afnemen. Vooral omdat de leeftijdsgroep 20-64 jaar (de werkzame leeftijden) iets in belang zal afnemen. Het belang van de oudere leeftijdsgroepen zal toenemen. Dit zijn enerzijds de huishoudens met een lager inkomen (AOW), anderzijds zit hier ook een groep welgestelde senioren tussen. Het is nog niet te voorspellen welk effect beide groepen zullen hebben op het gemiddelde inkomen. In de meeste jaren is het inkomen in de binnenstad zo'n €500 hoger dan in Den Haag. Alleen in 2015 was het aanzienlijk hoger³ en in 2017 is het 'maar' €100 hoger dan het inkomen in Den Haag totaal.

Figuur 1.6 Inkomen binnenstad in verhouding tot gemiddeld Haags inkomen (obv gemiddeld besteedbaar gestandaardiseerd particulier huishoudens inkomen), in euro's, in de binnenstad en Den Haag

Bron: DHIC/CBS/RIO

³ Er is geen duidelijke verklaring voor het hogere inkomen in dit jaar.

1.4 WOONIMAGO

Ontwikkeling woonimago de binnenstad onduidelijk

Om het aantal inwoners in de binnenstad te kunnen laten toenemen is het noodzakelijk dat er voldoende woningen zijn en dat mensen in deze wijk willen wonen. Het imago van de binnenstad als woonwijk wordt afgeleid uit het aantal verkochte woningen, de doorstromingsnelheid en de leegstand. Maar ook uit het aantal reacties en weigeringen in de sociale huursector.

Het aantal verkochte woningen in de binnenstad ligt op gemiddeld 167 per jaar. De gemiddelde prijs per m² van verkochte woningen is sinds 2010 met 44% toegenomen tot € 3.480 in 2019. Daarmee is de vierkante meterprijs van verkochte woningen in de binnenstad iets meer gestegen dan in Den Haag totaal (43% groei). de binnenstad heeft een hogere prijs dan het stedelijk gemiddelde van € 2.833 per m².

De gemiddelde OZB waarde van een woning in de binnenstad was in 2020 € 270.579. In de hele gemeente was dat gemiddeld € 269.314. Hierbij moet worden opgemerkt dat in 2020 een eengezinswoning in de binnenstad (die er niet zo veel zijn) ongeveer

€ 3.000 duurder is dan gemeentelijk maar dat een appartement gemiddeld € 42.000 meer waard is dan het stedelijk gemiddelde.

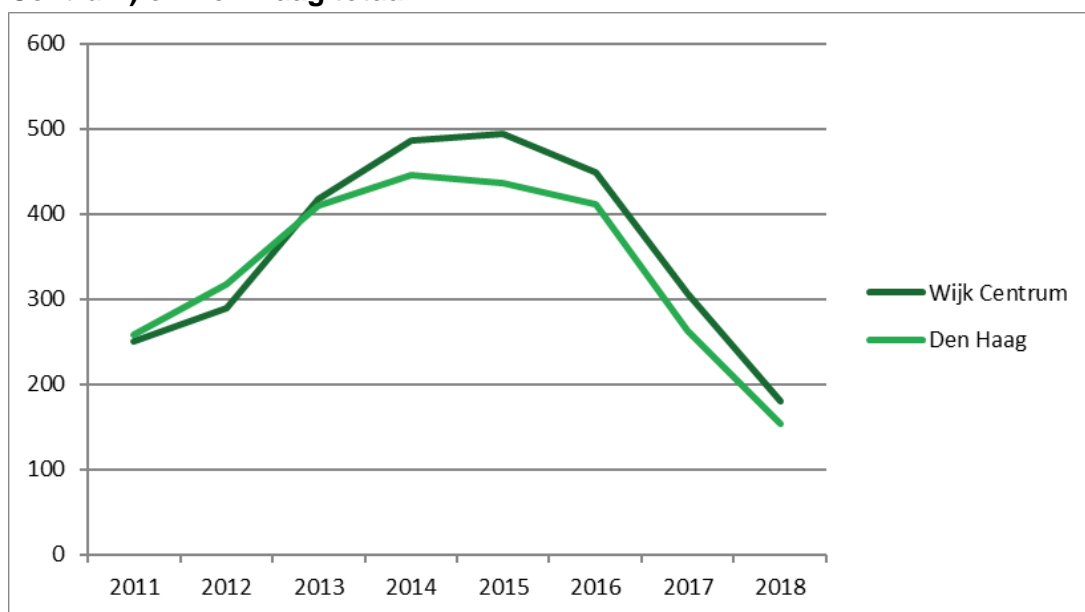
Tabel 1.3 Aantal verkochte woningen in de binnenstad

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal verkochte eengezinswoningen	11	16	8	14	23	23	20	31	29	21
Aantal verkochte appartementen	105	86	107	96	148	178	199	195	188	168
Totaal aantal verkochte woningen	116	102	115	110	171	201	219	226	217	189

Bron: DHIC/GBD

Het aantal dagen dat een koopwoning wordt aangeboden op de markt wijkt niet veel af van het stedelijk gemiddelde. In 2013 is de looptijd in de binnenstad langer geworden dan die van Den Haag totaal. Na 2015 is de looptijd in de binnenstad gaan dalen. Voor Den Haag was dat omslagpunt al een jaar eerder in 2014. Het aantal dagen dat het duurt voordat een woning is verkocht is in 2018 is in de binnenstad met 180 dagen langer dan voor Den Haag totaal (153 dagen).

Figuur 1.7 Gemiddelde looptijd in dagen van verkochte woningen in de binnenstad (wijk Centrum) en Den Haag totaal

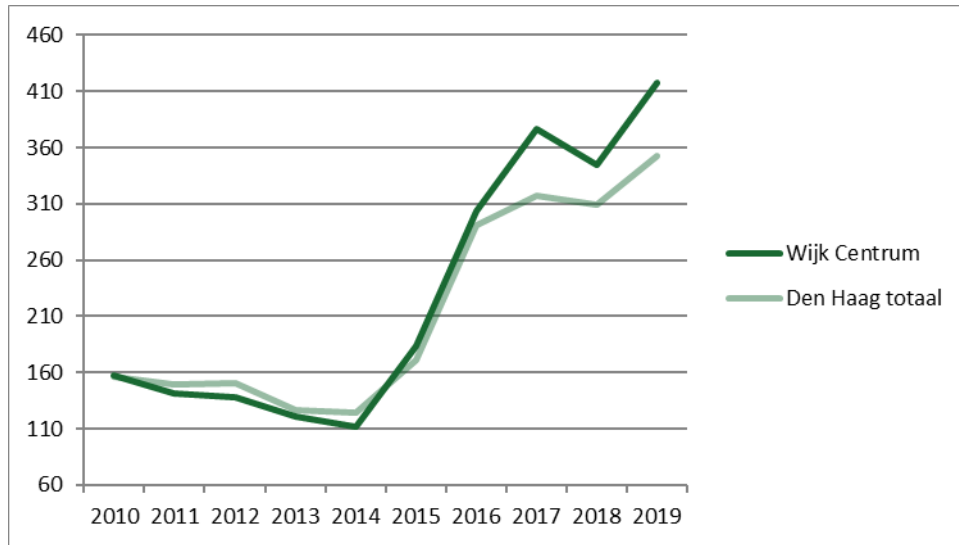

Bron: DHIC/NVM

Voor de koopsector geldt dus dat de prijs wel hoger is dan het Haags gemiddelde maar dat tegelijkertijd de looptijd ook langer is.

Voor de sociale huursector kijken we naar hoe vaak er op een aangeboden huurwoning wordt gereageerd. We zien in de volgende figuur dat het aantal reacties in de loop van de jaren is afgenomen tot 2014. Daarna schiet het aantal reacties omhoog. Dit heeft o.a. te maken met de daling in het aantal woningen dat wordt aangeboden. In de binnenstad is deze ontwikkeling sterker dan voor Den Haag totaal vooral vanaf 2017. In 2018 is er zowel voor de binnenstad als voor heel Den Haag een (kleine) dip maar in 2019 is het aantal reacties op een sociale huurwoning weer sterk gestegen naar gemiddeld 418 in de binnenstad en gemiddeld 352 in heel Den Haag.

Figuur 1.8 Gemiddeld aantal reacties op een sociale huurwoning

Bron: WBS (Woning bemiddelingssysteem)

Uit bovenstaande gegevens blijkt het woonimago van de binnenstad iets positiever dan voor heel Den Haag maar de verschillen zijn klein.

2 MOBILITEIT EN PARKEREN

2.1 SAMENVATTING

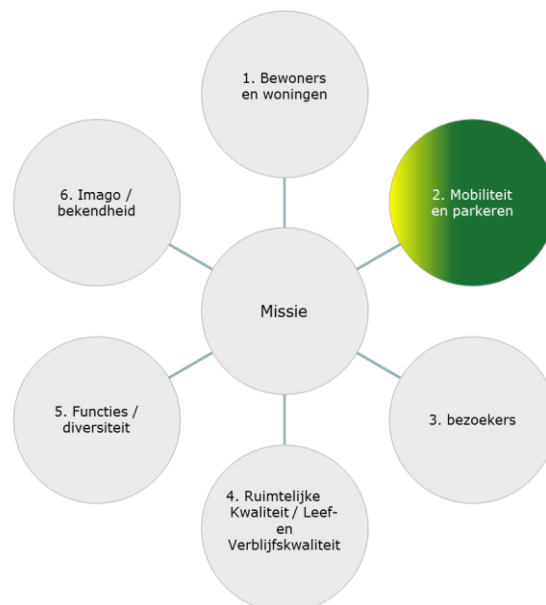
Bereikbaarheid met fiets en OV goed gewaardeerd, auto blijft achter

De veronderstelling bij mobiliteit en parkeren is dat een goede bereikbaarheid en goede parkeermogelijkheden er toe bijdragen dat de binnenstad een prettige verblijfslocatie is. Hierbij mag de beoordeling van de burger over de bereikbaarheid niet verslechteren. Ook de waardering van de burger over de parkeermogelijkheden mag niet verslechteren. De score van het onderdeel mobiliteit en parkeren wordt daarmee bepaald door de (subjectieve) waardering van de burgers en bezoekers. In 2019 is de waardering voor de bereikbaarheid van de binnenstad met alle middelen van vervoer toegenomen ten opzichte van 2010. En hoewel de toename van de bereikbaarheid met de auto het meest is toegenomen is deze nog steeds onvoldoende.

Ook het parkeren van de auto is in 2019 maar net met een voldoende gewaardeerd (5,6) en dat is zelfs nog iets lager dan in 2010 (5,8). De Haagse score is overigens binnen de G4 een gemiddelde score. Voor wat betreft het auto parkeren is er een verschil tussen het feitelijk grote aantal parkeerplaatsen en het imago dat het parkeren in de binnenstad heeft. Uit onderzoek van 2016 blijkt dat de hoge parkeertarieven bij consumenten een belangrijke rol speelt om niet naar Den Haag te gaan⁴.

Het algemeen oordeel over mobiliteit en parkeren komt hiermee op geel/groen.

Wanneer het oordeel van de Hagenaars en bezoekers over de autobereikbaarheid verbetert kan het algemeen oordeel verschuiven naar groen.

⁴ Consumenten onderzoek Den Haag 2016, Samr

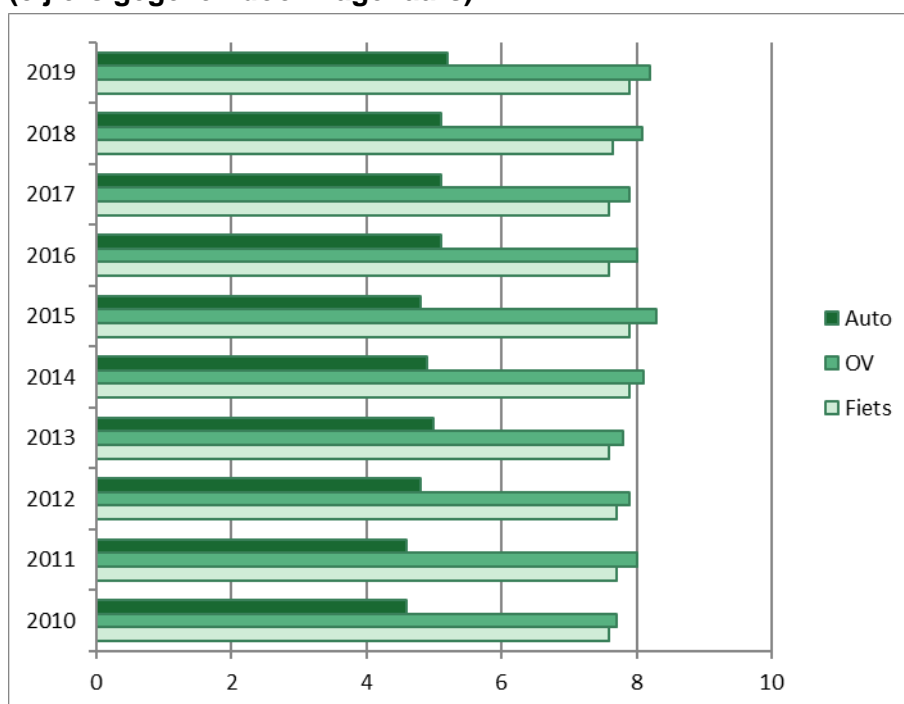

2.2 BEREIKBAARHEID

De beoordeling van de bereikbaarheid van de binnenstad met de fiets en OV is prima, met de auto blijft achter

Sinds 2010 is de bereikbaarheid van de binnenstad volgens het oordeel van de Hagenaars verbeterd. Het OV scoort het hoogst met een 8,2. Maar ook met de fiets is de binnenstad uitstekend bereikbaar (7,9 in 2019). Hoewel de auto bij deze rapportcijfers achterblijft, geldt ook hiervoor dat er sprake is van een lichte verbetering van een 4,6 in 2010 tot een 5,2 in 2019.

Figuur 2.1 Rapportcijfer bereikbaarheid binnenstad OV, fiets en auto (cijfers gegeven door Hagenaars)

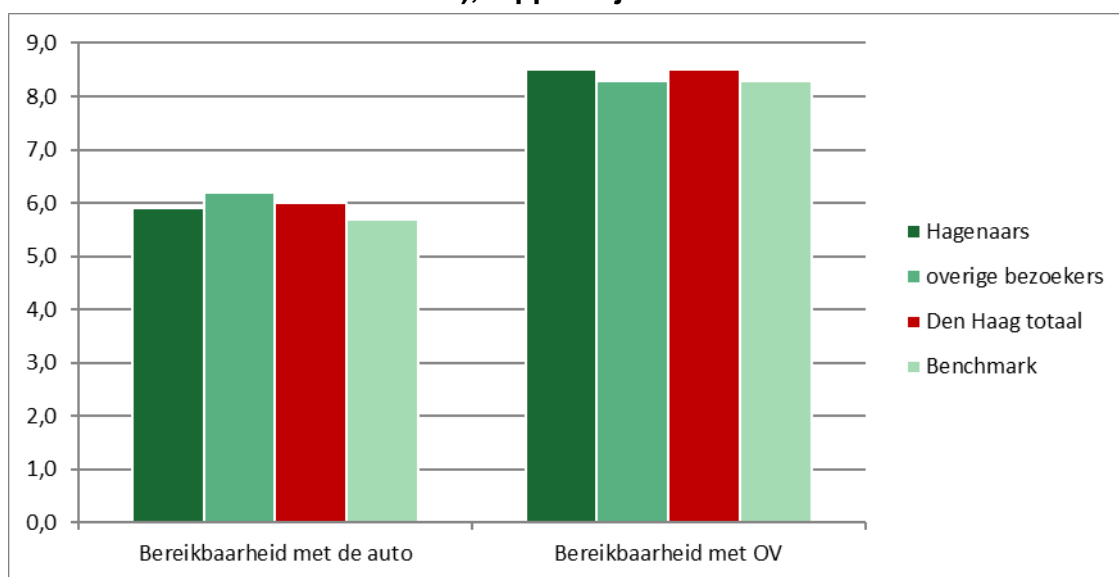
Bron: Stadsenquête Den Haag 2010-2013 en 2016-2019, Stadspanel Den Haag 2014-2015

Uit het Koopstromenonderzoek 2018 onder inwoners van west Nederland, blijkt dat de bereikbaarheid van de Haagse binnenstad met het OV wordt gewaardeerd met een 8,5.

De bereikbaarheid met de auto wordt minder gunstig beoordeeld (6) maar toch nog iets hoger dan in gemeenten met vergelijkbare omvang⁵ (5,7). Hiervoor geldt dat bezoekers van buiten de stad een iets hoger cijfer geven dan Hagenaars.

⁵ Randstad Koopstromenonderzoek 2018, I&O Research en DtnP

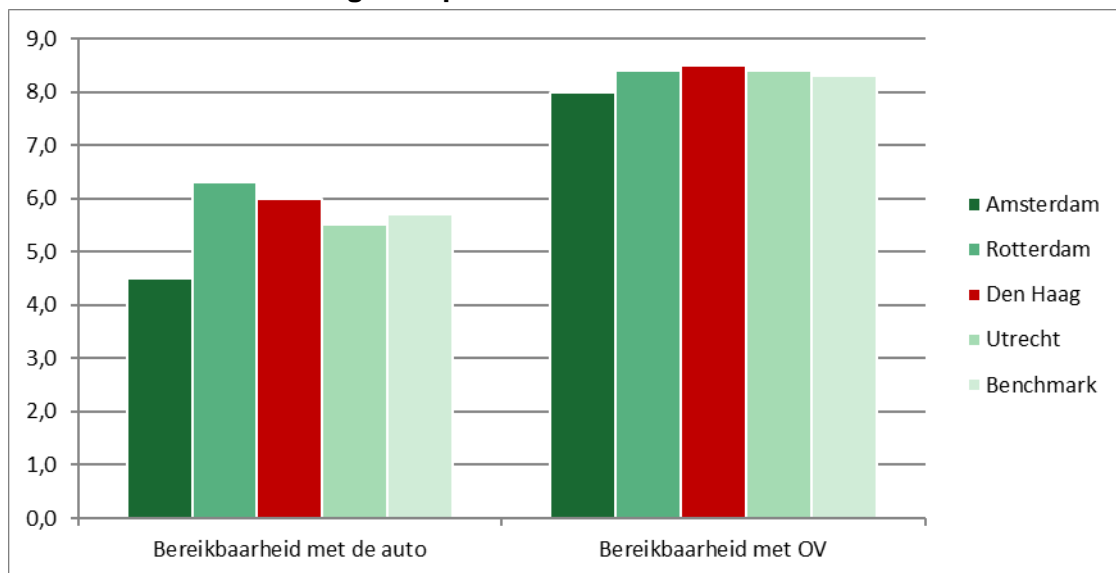
Figuur 2.2 Bereikbaarheid Den Haag ten opzichte van benchmark⁶ gemeenten (de centrumlocatie vanaf 100.000 m²), rapportcijfers 2018

Bron: KSO 2018

In vergelijking met de andere G4 gemeenten zien we dat Amsterdam voor beide onderdelen de laagste rapportcijfers krijgt, gevolgd door Utrecht. Den Haag heeft het hoogste cijfer voor de OV bereikbaarheid en Rotterdam heeft het hoogste cijfer voor auto bereikbaarheid. De benchmarkgemeenten (grotere gemeenten met een de centrumlocatie vanaf 100.000 m² winkelvloeroppervlak) scoren op de bereikbaarheid per auto een 5,7 en op OV bereikbaarheid een 8,3.

Figuur 2.3 Bereikbaarheid Den Haag ten opzichte van benchmark G4

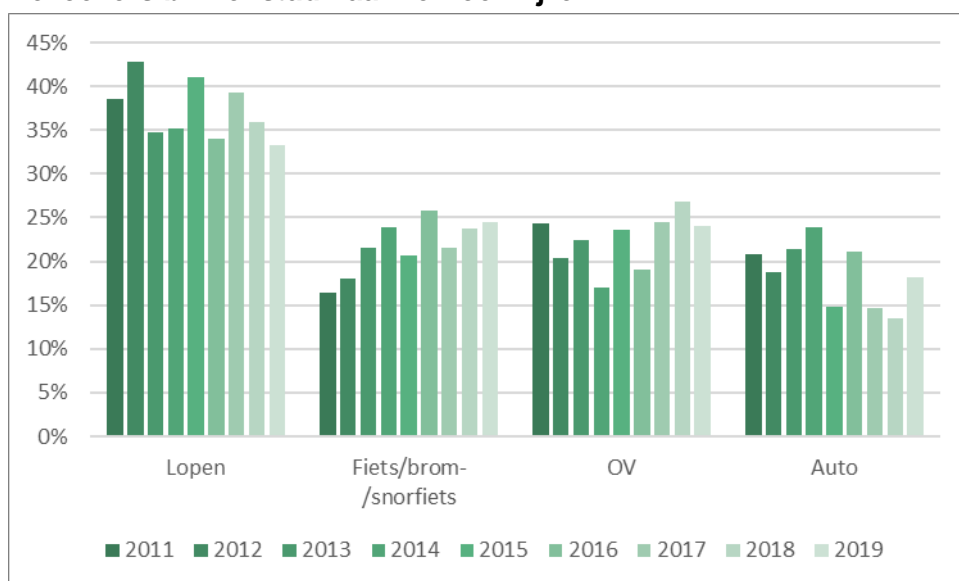

Bron: KSO 2018

⁶ In het koopstromenonderzoek 2018 wordt de binnenstad van Den Haag gebenchmarkt met andere de centrumlocaties vanaf 100.000 m².

Een steeds groter aandeel van de bezoekers van de binnenstad komt met de fiets. We kunnen dit dagelijks zien op straat waar vele fietsen geparkeerd staan. Uit het OViN (Onderzoek Verplaatsingen in Nederland, 2010-2017) en het ODIN (Onderweg in Nederland, 2018-2019) van het CBS blijkt dat in 2019 zo'n 24% van alle ritten⁷ naar de binnenstad (van Hagenaars en andere bezoekers) worden gedaan met de fiets. Wanneer we alleen naar de Haagse inwoners kijken zien we dat het aandeel fietsritten nog iets hoger is (32%). Ook zijn veel 'ritten' naar de binnenstad lopend. Het zal hierbij vaak om voor- of natransport gaan. Van alle ritten is 33% lopend.

Figuur 2.4 Bezoekers binnenstad naar vervoerwijze⁸

Bron: OViN, ODIN, CBS

Tenslotte stappen er dagelijks vele mensen uit bij één van de OV haltes in de binnenstad. Acht tramlijnen rijden door de binnenstad met in totaal een bezetting van 278.000 mensen⁹ (2019).

Bij de NS stations Den Haag Centraal en Hollands Spoor stappen op werkdagen in 2018 samen gemiddeld 125.000 mensen uit.

⁷ Iedere verplaatsing is opgebouwd uit ritten die met een ander vervoermiddel kunnen worden gedaan; een verplaatsing van bv. Rijswijk naar het de binnenstad kan bestaan uit lopen naar de tram, tramrit 1 van Rijswijk naar HS, tramrit 2 van HS naar de binnenstad. Dit is 1 verplaatsing met 3 ritten.

⁸ De grote fluctuatie binnen de vervoerwijze en tussen de jaren heeft te maken met de wijze van weging en ophoging (op provinciaal niveau) waardoor de cijfers per wijk grote onzekerheidsmarges heeft.

⁹ Het betreft hier de totale bezetting van de trams die stoppen bij de haltes in de binnenstad op een gemiddelde werkdag in november 2019, bron HTM

2.3 PARKEREN VAN FIETS EN AUTO

Gebruik Biesieklette bijna verdubbeld in 2014

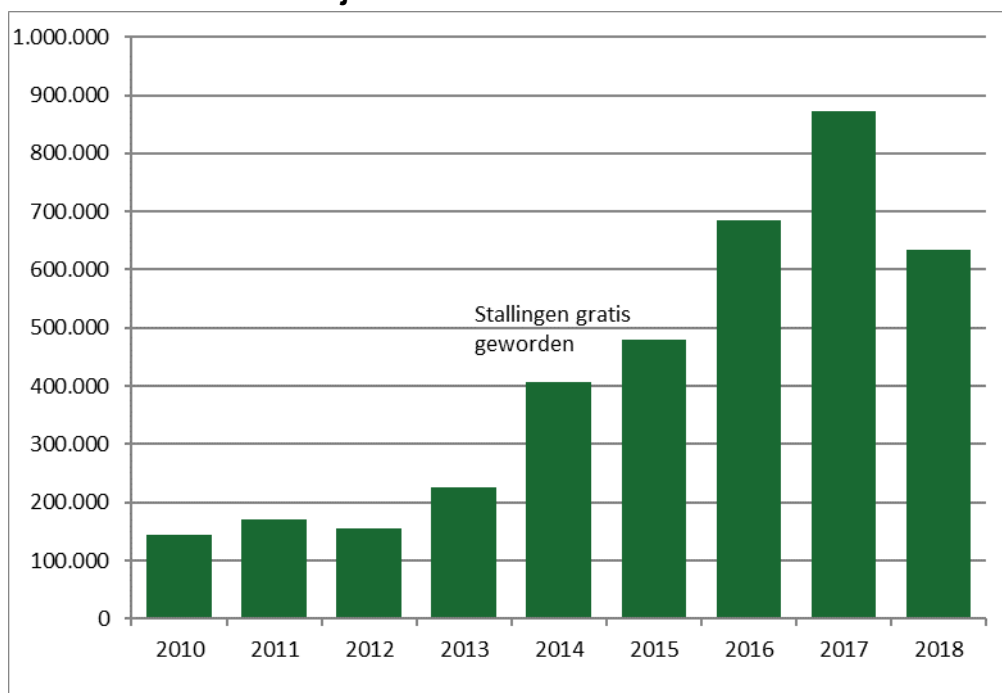
In de Stadsenquête van 2019 gaf 38% van de Haagse bevolking aan dat zij met de fiets of elektrische fiets naar de binnenstad van Den Haag gaan om te winkelen en 42% om een avondje uit te gaan. De fiets wordt dus volop gebruikt om naar de binnenstad te komen. Dat betekent dat er veel fietsen zijn die in de binnenstad geparkeerd worden. Het parkeren van de fiets in de binnenstad is sinds 1 december 2013 gratis geworden voor alle stallingen van Biesieklette. Doel hiervan was meer fietsen in de stalling te hebben en minder (zwerf)fietsen op straat. Door de invoering van het gratis stallen is het aantal bezoekers in 2014 van de vijf bewaakte fietsenstallingen in de Haagse binnenstad verdubbeld: van 200.000 naar ruim 400.000 bezoekers.

Inmiddels is het totaal aantal fietsparkeerplekken bij Biesieklette uitgebreid. Eind 2015 zijn de Biesieklettes aan de Raamstraat, Kranestraat en onder het Stadhuis open gegaan voor publiek. Op het Plein is een pop-up Biesieklette geopend (ca. 150 plaatsen). Eind 2016 is in de conceptstore Collective in de Prinsestraat nog een Biesieklette geopend met 500 plaatsen en in 2019 nog een aan de Denneweg. In totaal zijn er nu in de Biesieklettes in de binnenstad ca. 3500 parkeerplaatsen voor fietsen in 11 stallingen.

De laatste jaren, na het gratis worden van de Biesieklettes eind 2013, is het gebruik vooral gestegen doordat er meer stallingsplaatsen zijn toegevoegd. Vanaf eind 2016 wordt er ook meer gehandhaafd in het gebied rond de Grote Marktstraat.

De stalling met de meeste bezoekers in 2018 is Biesieklette Buitenhof met ruim 200.000 gestalde tweewielers.

Figuur 2.5 Gestalde tweewielers bij Biesieklette binnenstad

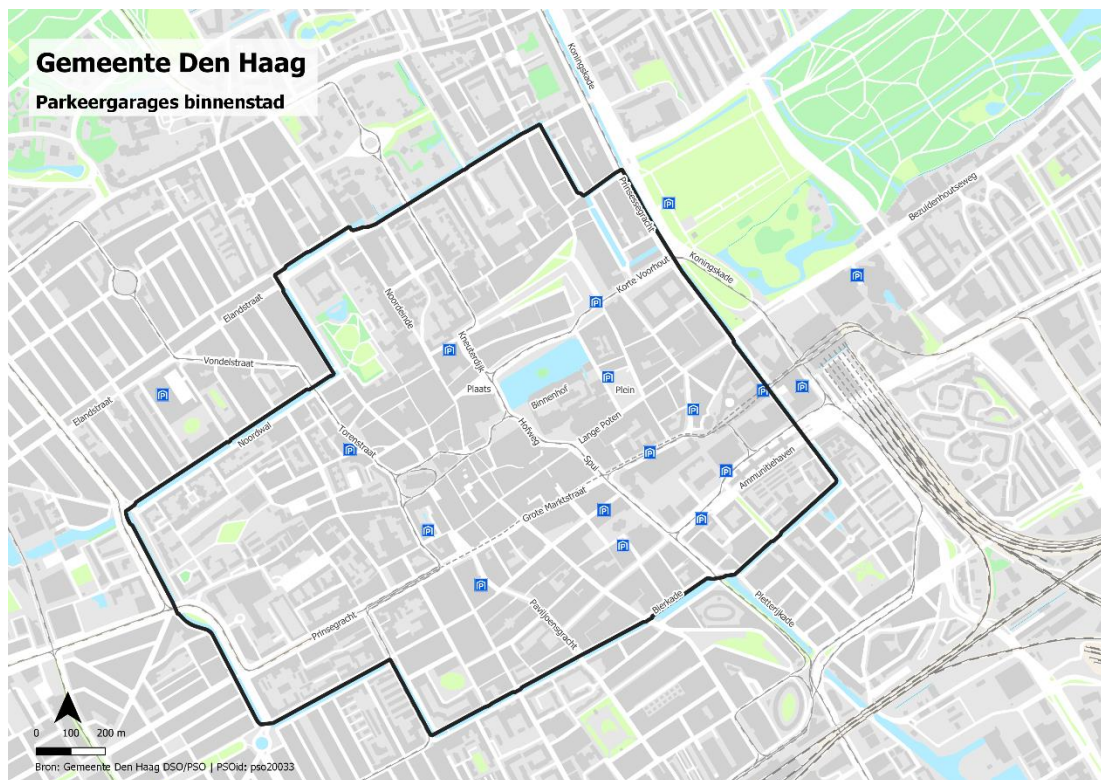
Bron: Biesieklette, sociaal jaarverslag

Ruim 7000 parkeerplaatsen voor auto's in en rond de binnenstad

Gemiddeld (over alle jaren) wordt een vijfde van de ritten naar de binnenstad afgelegd met de auto. Naarmate men verder weg woont zal dit aandeel groter worden terwijl het voor inwoners van Den Haag juist kleiner is. Maar als je dan met de auto komt wil je die ook ergens parkeren. Dat kan in en rond de Haagse binnenstad in ruime mate.

Eind 2016 is de nieuwe parkeergarage Museumkwartier geopend (onder het Toernooiveld). Deze garage heeft 320 parkeerplaatsen. Dit is de 14^e overdekte parkeergarage in de binnenstad. Samen met het parkeerterrein bij de Bijenkorf zijn er daarmee bijna 5200 openbare parkeerplaatsen in de binnenstad. Direct aansluitend op de binnenstad zijn er nog 1400 openbare parkeerplaatsen in parkeergarages rond het Centraal Station. In Zeeheldenkwartier liggen ook nog eens bijna 500 parkeerplaatsen. In totaal zijn er dus meer dan 7000 parkeerplaatsen in garages en op parkeerterreinen (Bijenkorf) beschikbaar in de binnenstad of op loopafstand hiervan.

Figuur 2.6 Openbare Parkeergarages en Parkeerterreinen in de binnenstad en omgeving, 2020

Ondanks de feitelijk vele mogelijkheden die er zijn voor het parkeren van de auto is men toch ontevreden over de parkeermogelijkheden. Het gegeven rapportcijfer (door de Hagenaar) staat op een 5,6 (2019).

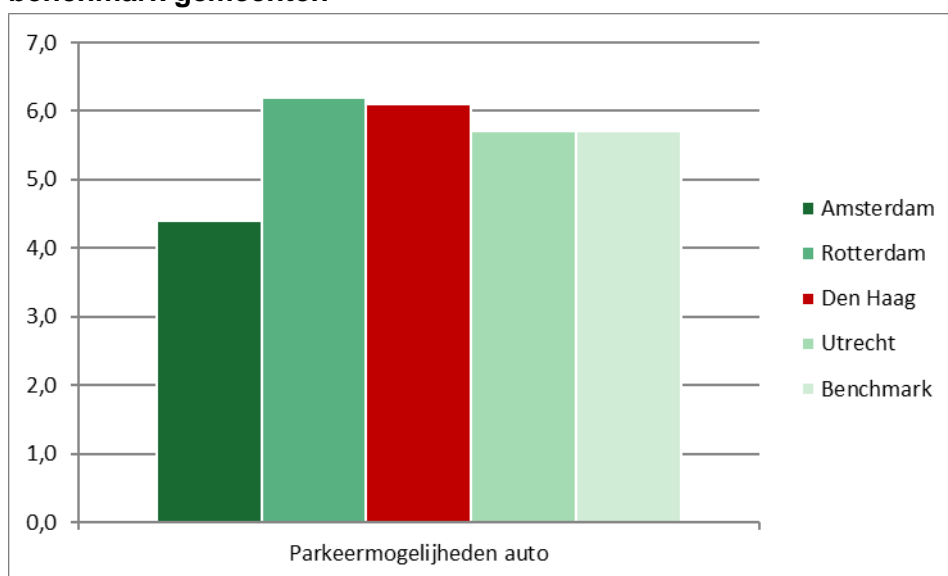
Tabel 2.1 Rapportcijfer parkeermogelijkheden auto 2010-2019

Rapportcijfer voor parkeermogelijkheden	
2010	5,8
2011	5,6
2012	5,8
2013	5,7
2014	5,8
2015	5,8
2016	5,6
2017	5,4
2018	5,6
2019	5,6

Bron: Stadsenquête Den Haag, Stadspanel Den Haag

Uit het Koopstromenonderzoek 2018 blijkt dat de parkeermogelijkheden in Den Haag gemiddeld worden beoordeeld in vergelijking met de andere steden van de G4. Wel is de beoordeling iets hoger dan in gemeenten met centra van vergelijkbare omvang¹⁰.

Figuur 2.7 Positie Den Haag met betrekking tot parkeermogelijkheden binnen de G4 en benchmark gemeenten

Bron: KSO 2018, benchmark met de centrumlocaties vanaf 100.000 m²

Uit het Consumentenonderzoek van 2012 bleek dat de kosten van het parkeren een belangrijke reden is om niet te komen. Dit werd opnieuw bevestigd in het Consumentenonderzoek¹¹ van 2016. Van de mensen die wel elders in de Randstad gaan winkelen maar daarvoor niet naar Den Haag komen, gaf in 2012 35% als belangrijkste redenen daarvoor dat parkeren er duur is. In 2016 was dit 33%.

¹⁰ Randstad Koopstromenonderzoek 2018, I&O Research en DtnP

¹¹ Consumentenonderzoek Den Haag 2016, Samr

Gemiddeld kost een parkeerplaats in een garage in de binnenstad om 12 uur 's middags op zaterdag € 4,80 per uur (2020). Daarmee is Den Haag na Rotterdam de goedkoopste van de G4. Wanneer we een uurtarief berekenen voor alle uren van de week is Den Haag de goedkoopste gemeente om te parkeren in een parkeergarage. Dit omdat Den Haag ook een dal tarief heeft en meer betaal vrije perioden.

Tabel 2.2 Gemiddeld uurtarief voor parkeren in de binnenstad, G4, 2020

Tarief per uur in het centrum	Dagtarief maandag tm zaterdag		Nachttarief/ zon- en feestdagen	
Amsterdam	ma-za 09.00 - 04.00 uur	€ 7,50	zo 12.00 - 04.00 uur	€ 7,50
Rotterdam	ma-do 09.00 - 23.00 uur	€ 4,14	zo 12.00 - 23.00 uur	€ 4,14
Rotterdam	vr-za 09.00 - 01.00 uur	€ 4,14		
Den Haag	ma-za 09.00 - 18.00 uur	€ 4,80	zo 13.00 - 18.00 uur	€ 4,80
Den Haag	ma-za 18.00 - 24.00 uur	€ 2,40	zo 18.00 - 24.00 uur	€ 2,40
Utrecht	ma-za 07.00 - 01.00 uur	€ 5,53	zo 12.00 - 18.00 uur	€ 5,53

Bron: centrumparkeren.nl

3 BEZOEKEN AAN DE BINNENSTAD

3.1 SAMENVATTING

Op bijna alle onderdelen winst

De neerwaartse trend voor de verblijfsduur is omgebogen naar groei in 2014 en ook het aantal overnachtingen is fors toegenomen. Den Haag is hierdoor de derde toeristische stad op basis van het aantal overnachtingen.

Als gevolg van de bezoekers uit Den Haag en van elders blijft de omzet in de binnenstad toenemen.

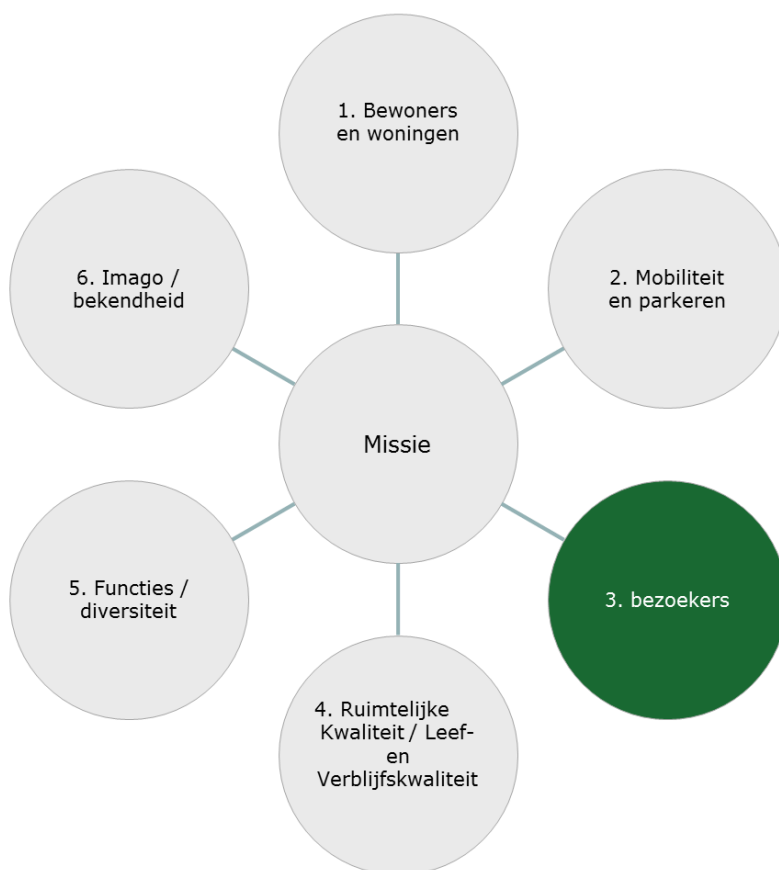
Bezoekers van de binnenstad zijn relatief jong, goed opgeleid en bemiddeld en meer dan de helft van de bezoeken worden door mensen van buiten Den Haag afgelegd.

Het druktebeeld geeft een verschuiving naar het zuidoosten van de stad waarmee een betere doorbloeding van de binnenstad ontstaat.

Het aantal bezoekers voor stedentrips blijft iets achter.

Het aantal bezoeken aan de binnenstad kwam in 2019 op 30 miljoen uit. Voor de binnenstad was er sprake van een toename van 42% ten opzichte van 2010.

Daarmee is deze doelstelling gehaald. Wel zal duidelijk zijn dat de COVID-19 pandemie de bezoekcijfers voor 2020 drastisch heeft en nog zal beïnvloeden.

3.2 PROFIEL EN HERKOMST

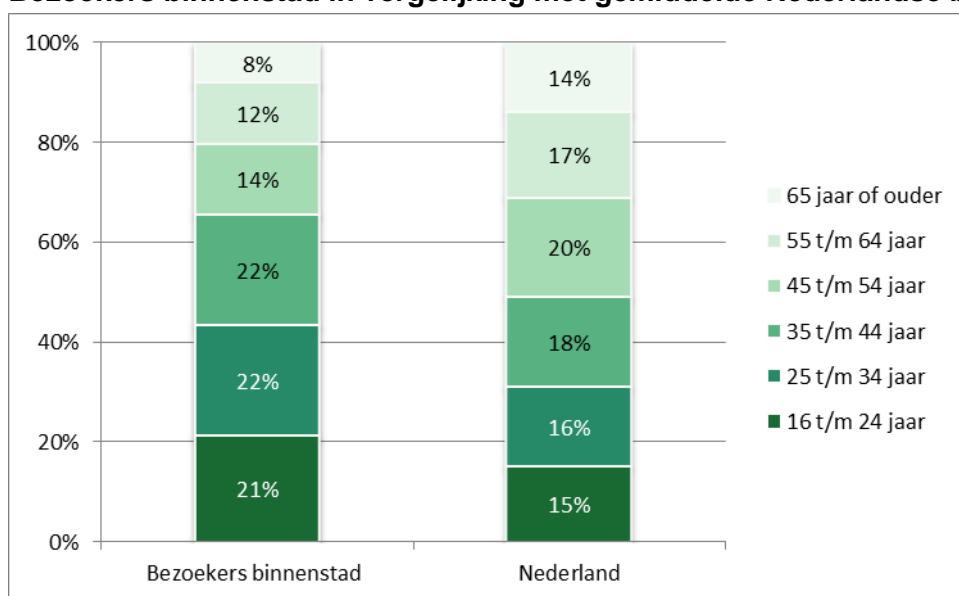
Bezoekers van de binnenstad relatief jong, goed opgeleid en bemiddeld en meer dan de helft van de bezoeken worden door mensen van buiten Den Haag afgelegd

In 2012 en 2016 is door SmartAgent/Samr een consumentenonderzoek uitgevoerd dat op heel Den Haag is gericht en niet specifiek op de binnenstad. Na 2016 is geen nieuw onderzoek uitgevoerd. Daarom gebruiken we in deze versie de cijfers uit 2016 nog.

Omdat bezoekers met als motief 'winkelen' veelal in de binnenstad zullen komen, nemen we aan dat profiel en herkomst van bezoekers van de binnenstad niet in grote mate afwijken van die van bezoekers aan Den Haag met als motief winkelen. We zullen deze groep gemakshalve 'bezoekers aan de binnenstad' noemen. Het gaat hierbij uitsluitend om binnenlandse bezoekers.

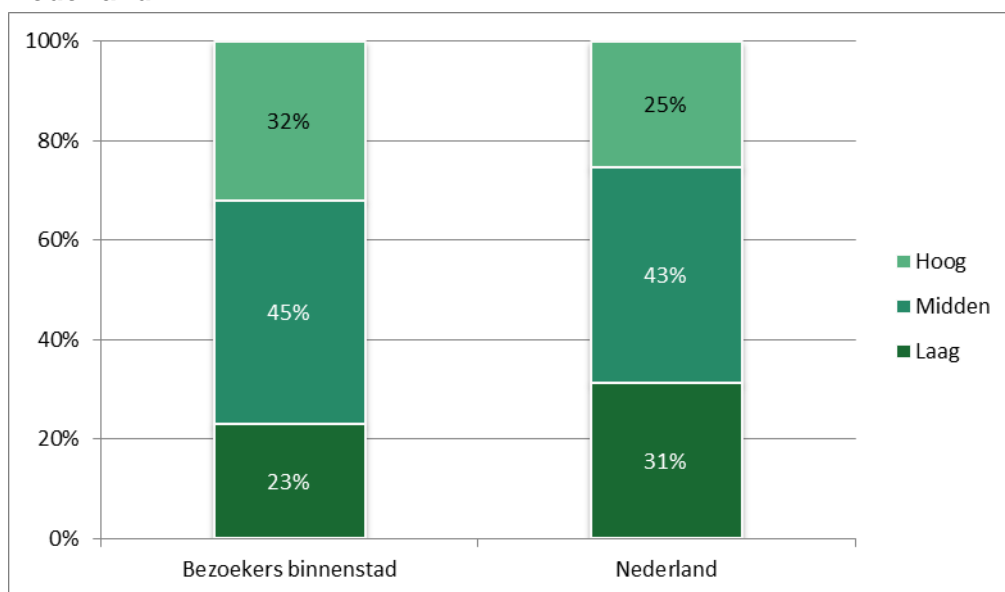
Binnenstad bezoekers zien er qua leeftijdsverdeling iets anders uit dan de Nederlandse leeftijdsverdeling. Zij zijn vaker onder de 55 jaar en met name jongeren tot 35 jaar zijn oververtegenwoordigd. Ook de leeftijdsgroep 35 t/m 44 jaar is oververtegenwoordigd. Buitenlandse toeristen worden hierbij niet meegenomen.

Figuur 3.1 Bezoekers binnenstad in vergelijking met gemiddelde Nederlandse bevolking

Bron: Consumenten onderzoek Den Haag 2016, Samr

Figuur 3.2 Opleidingsniveau bezoekers binnenstad in vergelijking met gemiddeld in Nederland

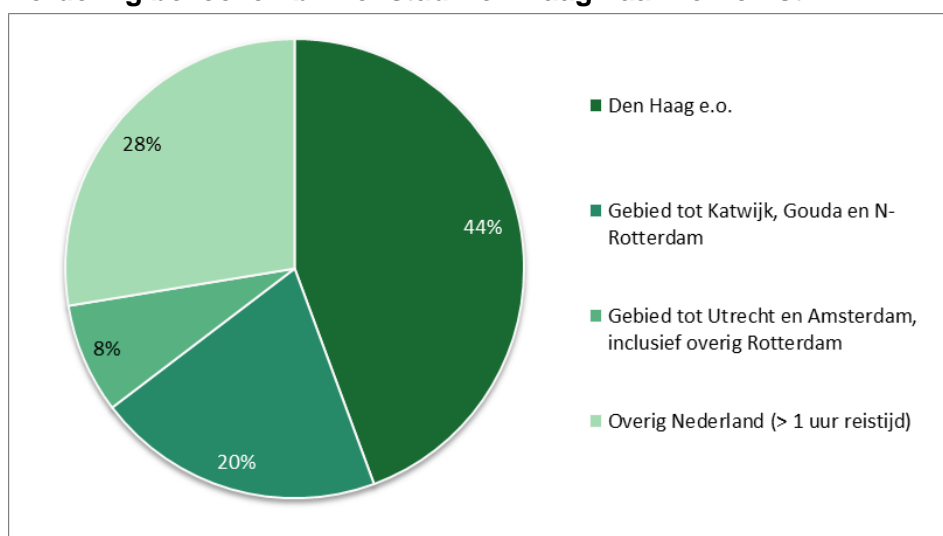

Bron: Consumenten onderzoek Den Haag 2016, Samr

Naar verhouding zijn de bezoekers van de binnenstad vaker middelbaar en hoger opgeleid. Dat zal waarschijnlijk ook een relatie hebben met de lagere leeftijd van de bezoekers maar dit is niet verder onderzocht.

De meeste bezoeken aan de binnenstad worden afgelegd door Hagenaars (44%). Haaglanden en overig Zuid-Holland geven kleinere aantallen, wat ook logisch is gezien de afstand. Toch komt ook nog 28% van elders in Nederland. Hierbij speelt een rol dat het donorgebied van overig Nederland groot is. Ook al komt een klein deel van hen naar Den Haag dan is dat in absolute zin toch een grote groep.

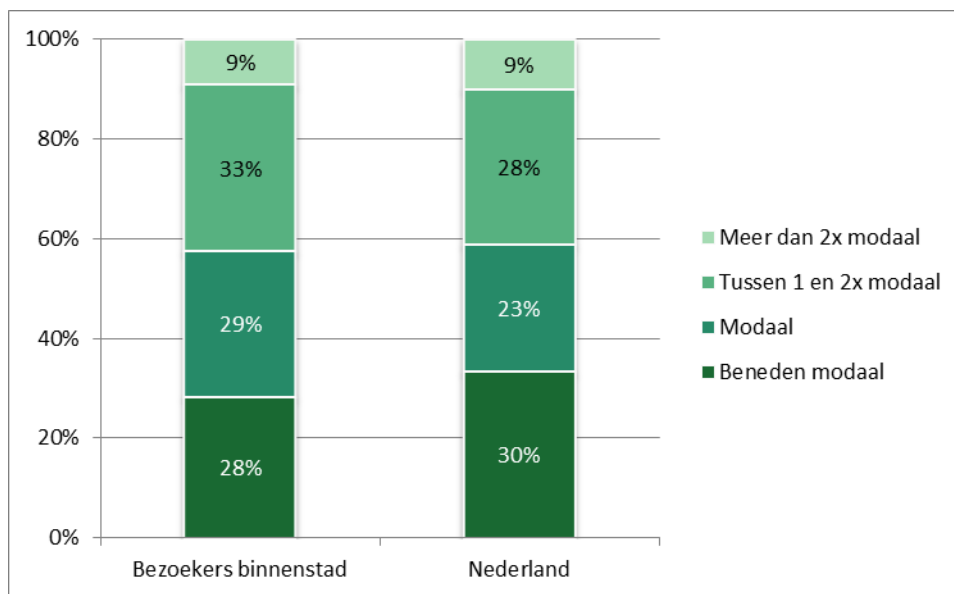
Figuur 3.3 Verdeling bezoeken binnenstad Den Haag naar herkomst

Bron: Consumenten onderzoek Den Haag 2016, Samr

Voor de omzetten in de binnenstad zou het prettig zijn als er meer vermogende bezoekers zouden komen. In 2009 had 22% van de bezoekers een inkomen boven de € 3500 per maand. In 2012 had 35% van de bezoekers een inkomen tussen 1 en 2x modaal of meer (€ 3762 of meer). In 2016 is dat gestegen tot 41%. Ook in vergelijking met Nederland heeft de bezoeker van de binnenstad vaker een inkomen dat modaal is of hoger. Daarmee is de binnenstad bezoeker relatief jong, goed opgeleid en bemiddeld.

Figuur 3.4 Bezoekers binnenstad naar welstandsniveau

Bron: Consumenten onderzoek Den Haag 2016, Samr

3.3 BEZOEKEN, BESTEDINGEN EN VERBLIJFSDUUR

Bezoek aan de binnenstad groeit ten opzichte van 2010 maar afname laatste jaren, bestedingen gestegen, omzet detailhandel en horeca met 121 miljoen euro toegenomen sinds 2010

Bezoeken

Naar schatting¹² werd de binnenstad in 2010 zo'n 17 miljoen keer bezocht¹³. Daarna drong de kredietcrisis hard door in het dagelijks leven van veel mensen. Het consumentenvertrouwen daalde en mensen hielden de hand op de knip. Bovendien nam het internet-winkelen toe. Dit alles werd zichtbaar in het dalend aantal bezoeken aan de binnenstad.

Vanaf 2014 begon het consumentenvertrouwen weer toe te nemen begon ook het aantal bezoeken aan de binnenstad te stijgen met een hoogtepunt in het aantal bezoeken in 2017. Na dat jaar nam het aantal bezoeken weer wat af onder andere onder invloed van het toegenomen aanbod op internet. In het hele jaar 2019 kreeg de binnenstad ca. 30 miljoen bezoeken.

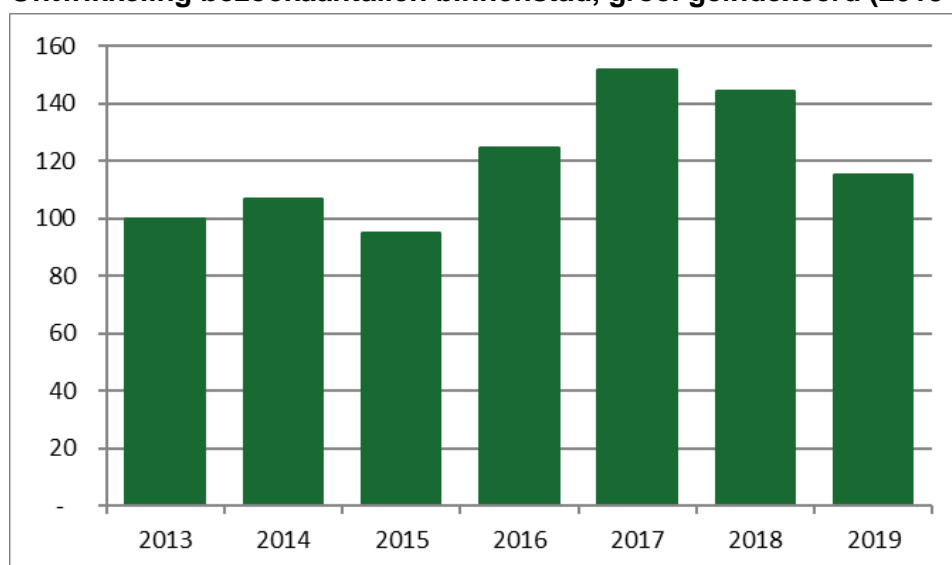
¹² Door een methodebreuk van handmatig tellen naar wifi tellingen is het aantal bezoeken met terugwerkende kracht herzien. Zie de bijlage.

¹³ Het gebied dat tot 2017 werd geteld was kleiner en bestond uit het kernwinkelgebied in het centrum.

Wanneer we de doelstelling vertalen in een procentuele groei gaat het om ruim 15% groei in de periode 2010-2020. Op basis van de nieuwe cijfers is deze doelstelling inmiddels wel gehaald tot en met 2019. In 2019 zijn er bijna 30 miljoen bezoeken aan de totale binnenstad¹⁴ afgelegd en ruim 24 miljoen aan het kleinere kernwinkelgebied in de binnenstad. Dit kernwinkelgebied is vergelijkbaar met het gebied dat in 2010 werd geteld. Dit kernwinkelgebied laat een toename zien van 42% ten opzichte van 2010. Van het grotere gebied van de binnenstad hebben we pas tellingen vanaf 2017. Vergelijkingen vinden plaats op basis van het kleinere kernwinkelgebied.

Het eerste volledige jaar waarin we continutellingen beschikbaar hebben is 2013. Voor dit jaar stellen we de index op 100. In de loop van de jaren neemt het aantal bezoeken toe met ca. 50% in 2017 (ten opzichte van 2013). Voor de vergelijkbaarheid wordt deze index alleen berekend voor de binnenstad. Vanaf 2017 komen extra telpunten beschikbaar in het Museumkwartier waarmee we het telgebied verder uitbreiden. In 2018 wordt het telgebied verder uitgebreid naar de Turfmarkt. Met deze gebieden erbij had de binnenstad in 2019 bijna 30 miljoen bezoeken.

Figuur 3.5 Ontwikkeling bezoekaantallen binnenstad, groei geïndexeerd (2013=100)

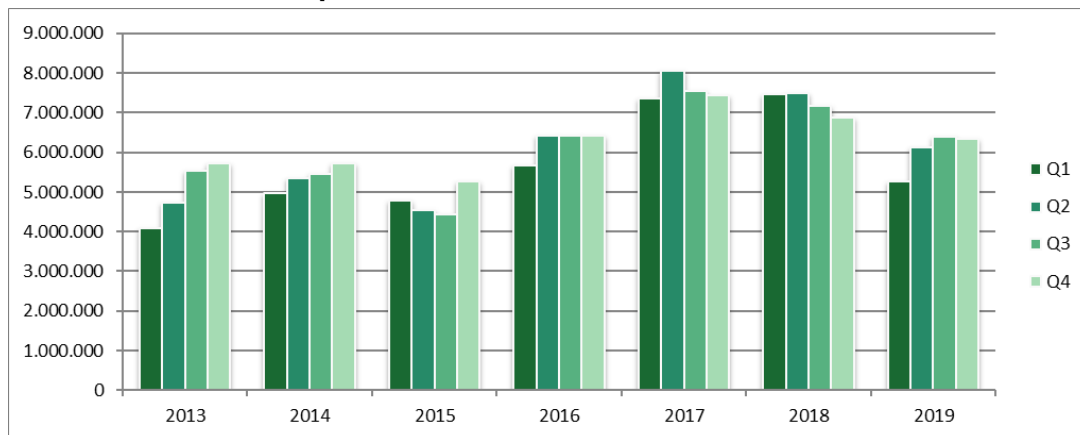

Bron: CityTraffic, bewerking PSO

In Den Haag was in 2019 het derde kwartaal het drukst. Op de voet gevolgd door het vierde kwartaal. De drukste maanden waren juli en augustus en december.

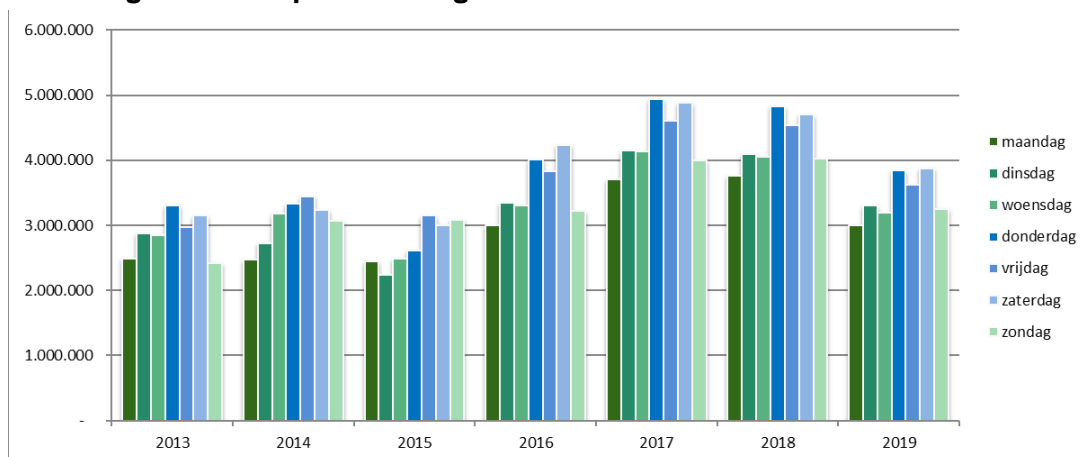
¹⁴ De 30 miljoen is berekend op het gebied binnenstad plus de Stationsweg en de Turfmarkt tot aan het station.

Figuur 3.6 Bezoeken binnenstad per kwartaal

Bron: CityTraffic, bewerking PSO

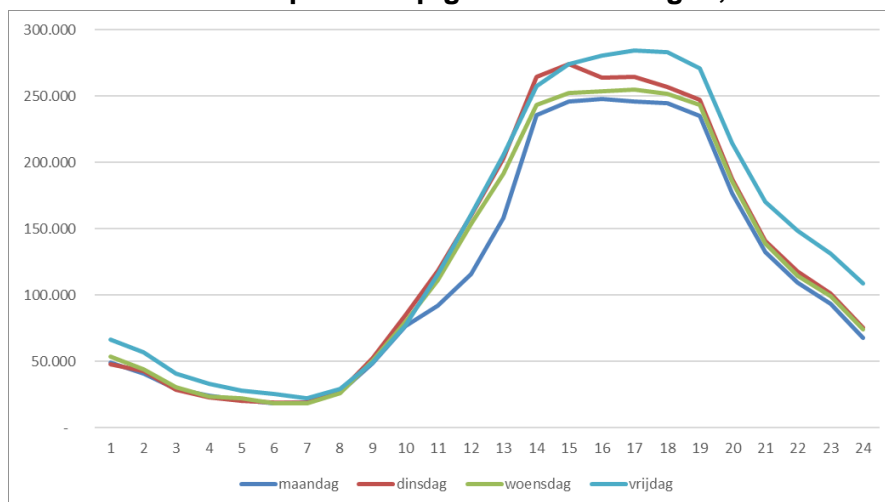
Figuur 3.7 Verdeling bezoeken per weekday

Bron: CityTraffic, bewerking PSO

Het verloop over de dagen van de week wisselt de afgelopen jaren maar duidelijk is wel dat de nadruk ligt op de donderdag, vrijdag en zaterdag.

Figuur 3.8 Bezoek in aantallen per uur op gewone weekdays, 2019

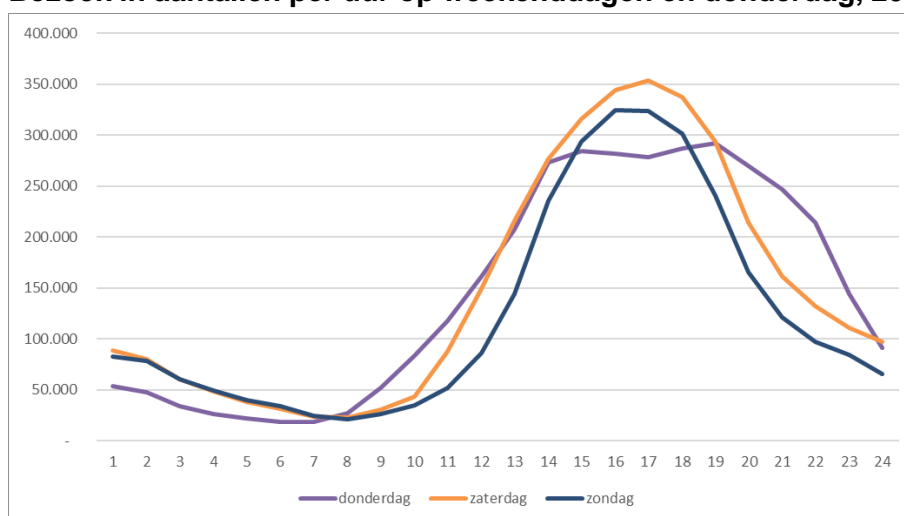
Bron: CityTraffic, bewerking PSO

Voor de maandag, dinsdag, woensdag en vrijdag laten de druktepatronen per dag een vrij platte piek zien rond 13:00 uur die doorloopt tot 18:00 uur. Hierbij is het op vrijdag iets drukker.

Op donderdag ligt de piek aan het eind van de middag en deze loopt langzaam door tot 21:00 uur om dan af te lopen. Zaterdag en zondag kennen een sterkere piek in de middag. Op zaterdag rond 16.00 uur en op zondag ligt de piek een uurtje vroeger. Voor deze twee weekenddagen zijn ook de vroege uurtjes wat drukker.

Voor de werkdagen zal ook het aantal werknemers bij bedrijven in en rond de binnenstad een rol spelen. Deze werknemers veroorzaken woon-werk bewegingen rond negen uur en vijf uur. Ook komen zij tijdens de lunchpauze in de binnenstad.

Figuur 3.9 Bezoek in aantallen per uur op weekenddagen en donderdag, 2019

Bron: CityTraffic, bewerking PSO

Bestedingen

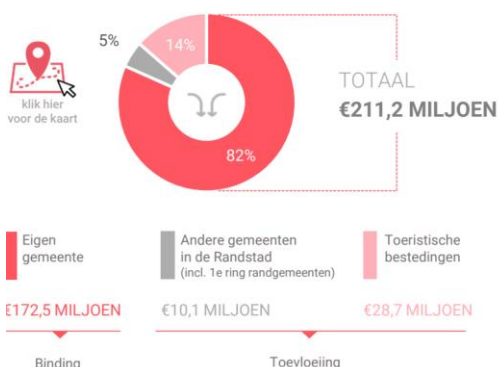
In 2011, 2016 en in 2018 is in opdracht van de drie provincies in de Randstad een groot koopstromenonderzoek uitgevoerd waaruit de bestedingen in winkels zijn berekend. Hieruit blijkt dat de bestedingen aan dagelijkse artikelen (voedingsmiddelen e.d.) is toegenomen. Ook de bestedingen aan niet-dagelijkse artikelen (luxue artikelen, kleding etc.) zijn sinds 2011 toegenomen. De totale bestedingen in de detailhandel in de Haagse binnenstad zijn toegenomen tot € 883 miljoen. Dit is inclusief (berekende) toeristische bestedingen. Ten opzichte van 2011 is dat een toename van € 158 miljoen, bijna 22%.

Figuur 3.10 Verdeling consumentenbestedingen detailhandel

Dagelijkse artikelen

(zoals levensmiddelen en drogisterijartikelen)

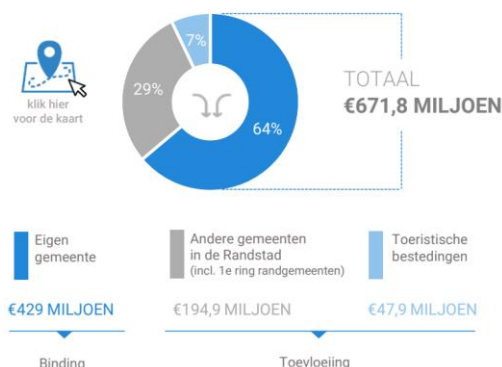
Waar komen bestedingen in de aankooplocatie vandaan?

Niet-dagelijkse artikelen

(zoals mode & luxe, vrije tijd en in en om het huis)

Waar komen bestedingen in de aankooplocatie vandaan?

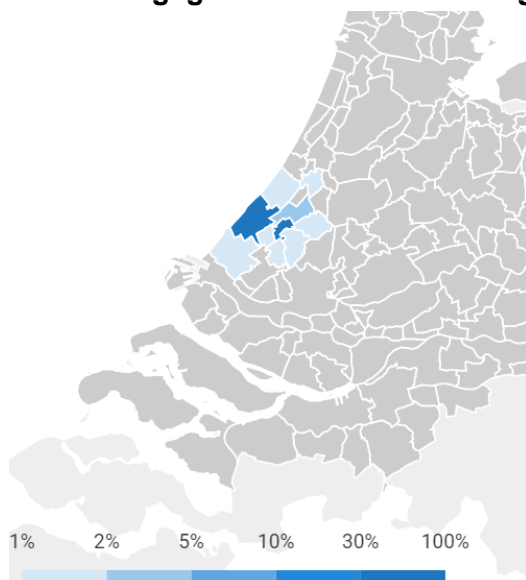

Bron: KSO 2018

Een groot deel van de bestedingen in de binnenstad komt uit de eigen gemeente. Slechts een klein deel is toevloeiing vanuit andere gemeenten (23%) of door toeristen (9%).

Den Haag is daarmee in grotere mate afhankelijk van haar eigen inwoners dan andere grote gemeenten. Grote steden als Rotterdam en Utrecht hebben een vergelijkbaar aandeel in hun omzet door toerisme (respectievelijk 9% en 7%). Het aandeel in de omzet door toevloeiing uit de regio gemeenten is echter groter (respectievelijk 30% en 36%). Dit kan te maken hebben met het feit dat Den Haag een minder groot achterland heeft door de ligging aan zee.

Figuur 3.11 Toevloeiingsgemeenten voor niet-dagelijkse artikelen in de binnenstad

Bron: KSO 2018

In 2011 bedroeg de totale omzet voor de Haagse binnenstad € 724,7 miljoen. In de vergelijking met € 1,3 mld. bestedingen aan winkelen in heel Den Haag in 2012 die uit het Consumentenonderzoek van 2012 (SmartAgent) kwam lijkt het aannemelijk

dat ongeveer de helft van alle Haagse bestedingen in de binnenstad neerslaat. In 2016 was de totale besteding in de binnenstad toegenomen tot € 792,5 miljoen en in 2018 tot € 883 miljoen.

Het koopstromenonderzoek geeft voor 2018 aan dat de Haagse binnenstad in staat is om 11% van de totale bestedingen aan dagelijkse boodschappen door Hagenaars te binden aan de binnenstad. Dat is aan de hoge kant. Vergelijkbare winkelcentra binden ongeveer 9% aan zich. In 2016 was de bindingskracht van de binnenstad hetzelfde.

Van de bestedingen aan niet-dagelijkse artikelen is het bindingspercentage van Hagenaars aan de binnenstad 27%. Dat is meer dan vergelijkbare winkelcentra (20%) en ook iets meer dan de binnenstad in 2016 deed (26%).

De vloerproductiviteit ofwel de omzet per m² verkoopvloeroppervlak van de binnenstad ligt voor dagelijkse artikelen boven de benchmark centra. Voor niet-dagelijkse artikelen is de omzet per m² minder groot dan voor de benchmark centra. De gemiddelde bestedingen per m² zijn in 2018 € 11.214 voor dagelijkse artikelen en € 4.489 voor niet dagelijkse artikelen. In beide gevallen is dat hoger dan in 2016.

Figuur 3.12 Economisch functioneren (2016 en 2018)

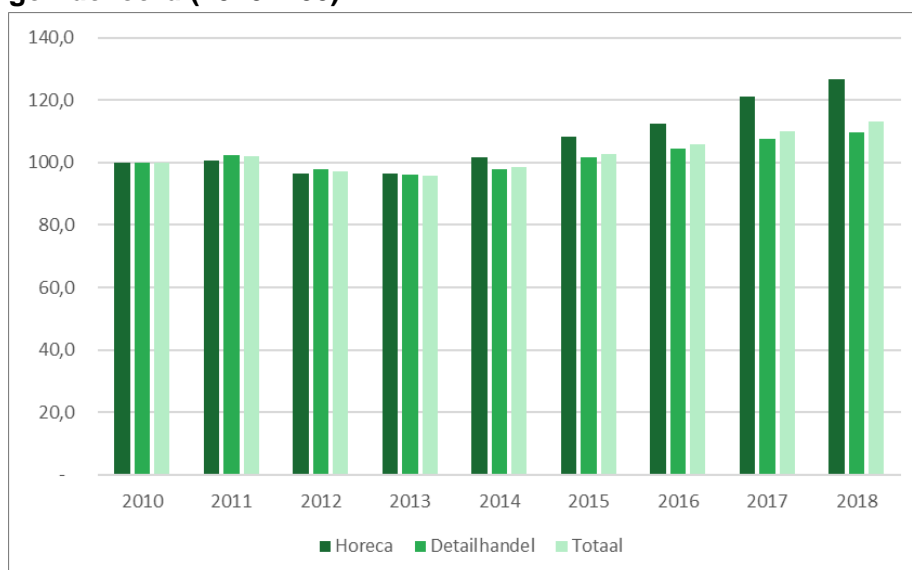
Dagelijkse artikelen				Niet-dagelijkse artikelen			
Vergelijking	locatie 2018	locatie 2016	benchmark 2018	Vergelijking	locatie 2018	locatie 2016	benchmark 2018
Koopkrachtbinding vanuit eigen gemeente	11%	10%	9%	Koopkrachtbinding vanuit eigen gemeente	27%	26%	20%
Aandeel toevloeiing in totale bestedingen aankooplocatie	18%	20%	34%	Aandeel toevloeiing in totale bestedingen aankooplocatie	36%	35%	51%
Gemiddelde bestedingen per m ²	€ 11.214	€ 9.809	€ 9.226	Gemiddelde bestedingen per m ²	€ 4.489	€ 4.372	€ 4.621

Bron: KSO 2018

Uiteindelijk is een van de belangrijkste kenmerken van een goed functionerende binnenstad de omzetontwikkeling. We hebben de omzet van de twee belangrijkste smaakmakers van de binnenstad nader bekeken, namelijk van de detailhandel en de horeca.

Figuur 3.13 Ontwikkeling omzet van horeca, detailhandel en totaal in de binnenstad, geïndexeerd (2010=100)

Bron: CBS

In 2012 en 2013 gingen de omzetten naar beneden. Vanaf dit dieptepunt namen de omzetten van detailhandel en horeca in de binnenstad weer toe. Vooral de omzet van de horeca nam sterk toe. In 2018 was de omzet in deze branche bijna 27% hoger dan in 2010. Voor de detailhandel was de groei minder spectaculair maar ook hier nam de omzet met bijna 10% toe ten opzichte van 2010.

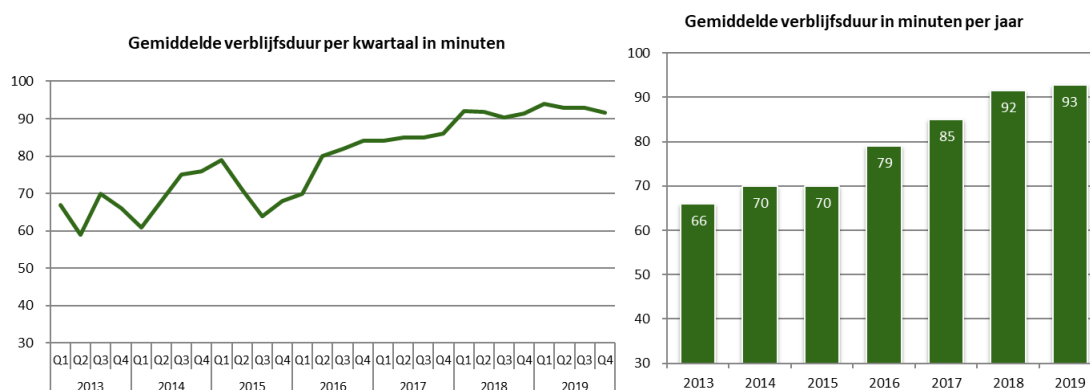
De totale omzet in de detailhandel en horeca in 2018 in de binnenstad is ruim 1 miljard euro. Hiervan bedraagt de omzet in de horeca ca. € 241 miljoen (23%) en de omzet in de detailhandel € 795 miljoen.

Ten opzichte van 2010 is de omzet in deze twee branches met bijna 121 miljoen euro toegenomen, een groei van 13%.

Verblijfsduur

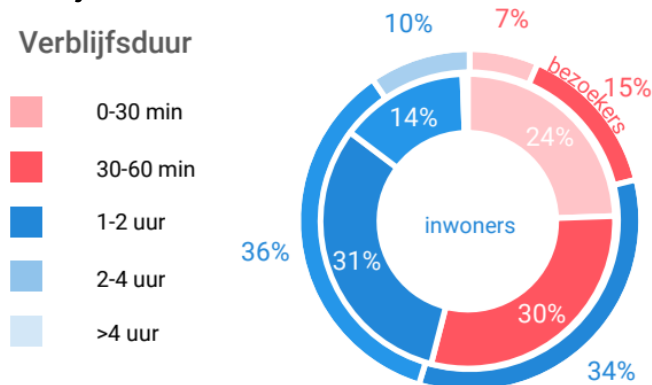
De gemiddelde verblijfsduur in de binnenstad in 2019 is gestegen tot 93 minuten. In 2013 was de gemiddelde verblijfsduur nog 66 minuten. Daarmee is de doelstelling voor de groei van de verblijfsduur met 10% ruim gehaald.

Figuur 3.14 Verblifdsduur van bezoekers aan de binnenstad steeds langer

Bron: CityTraffic, 2020 tot medio augustus

Figuur 3.15 Verblifdsduur bezoekers versus inwoners

Bron: KSO 2018

Van de Haagse inwoners blijft iets minder dan de helft (45%) langer dan een uur in de binnenstad, van bezoekers van buiten de stad is dat meer viervijfde (80%).

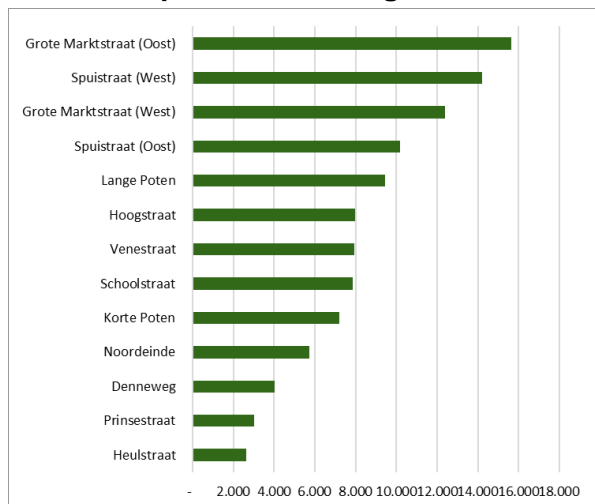
3.4 DRUKTEBEELD

Drukke verschuift van Noordeinde e.o. naar Lange Poten-Turfmarkt

Uit de continutellingen in de binnenstad is een druktebeeld af te leiden voor de binnenstad van Den Haag. Dit telgebied wijkt af van de binnenstad maar laat voor het getoonde gebied goed zien wat de drukste straten zijn.

Grote Marktstraat, Spuistraat en Lange Poten zijn de drukste straten. De groei in passantenaantallen vond de afgelopen jaren vooral plaats in het gebied Lange Poten en Korte Poten. Hoewel we daar geen telpunten hebben, of pas sinds kort, is het uit andere bronnen (Locatus) ook bekend dat de Kalvermarkt en Turfmarkt drukker worden. Dit betekent dat er een verschuiving plaatsvindt van het gebied rond het Noordeinde naar het gebied Spui - CS.

Figuur 3.16 Drukste telpunten in 2019, gemiddeld aantal bezoeken per dag

Bron: CityTraffic, bewerking PSO

Figuur 3.17 Druktebeeld binnenstad Den Haag, 2019

Bron: CityTraffic, bewerking PSO

De passantenaantallen geven aan dat de doorbloeding van de binnenstad steeds beter wordt. Waar in 2010 het gebied rond de kruising Spuistraat/Wagenstraat-Venestraat het drukste was, worden de passanten nu evenwichtiger in de hele binnenstad geteld.

3.5 MEERDAAGS BEZOEK

Twee miljoen Nederlandse bezoekers kwamen in 2016 voor een stedentrip naar Den Haag

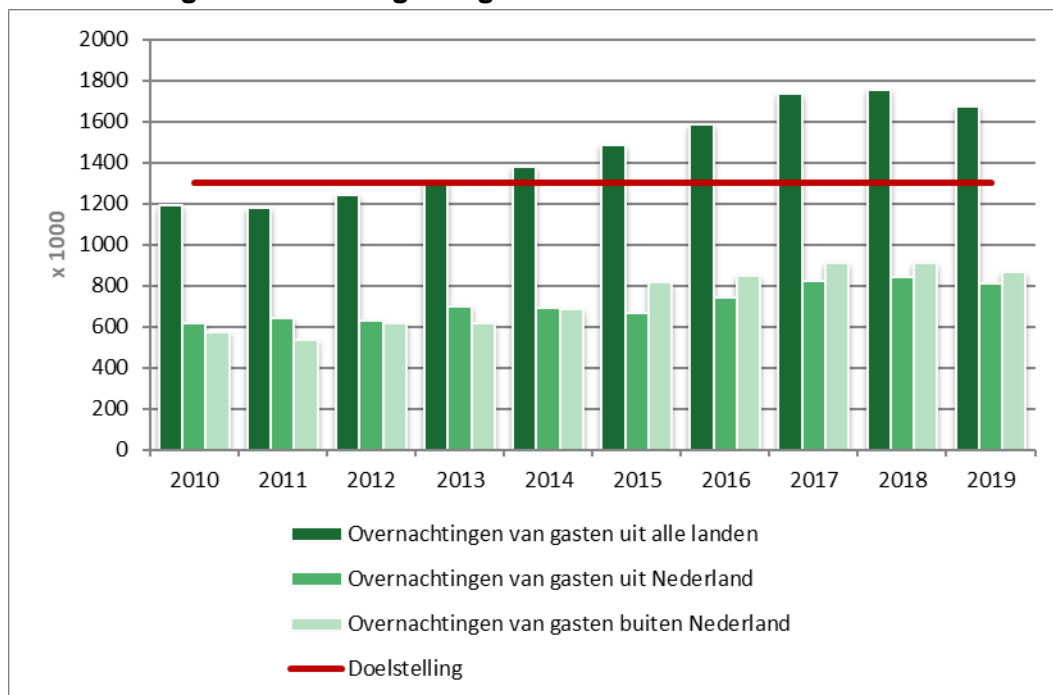
Dit aantal is net zo veel als in 2012. De verblijfsduur is wel toegenomen van 2,4 dagen naar 2,7 dagen. De bestedingen door stedentrippers zijn echter iets minder geworden (€ 441 miljoen in 2012 en € 406 miljoen in 2016).

In het consumentenonderzoek van Samr (2016) is specifiek gevraagd naar stedentrips (alleen onder Nederlanders). Hieruit bleek dat mensen die een meerdaags bezoek brachten aan Den Haag vooral van buiten de regio kwamen. Van de mensen die buiten het zuidelijk deel van Zuid-Holland wonen (> 1 uur reistijd) kwam 12% naar Den Haag voor een stedentrip. Scheveningen (strand, boulevard of haven) is een populaire bestemming voor de recreanten die Den Haag voor een stedentrip bezoeken. Winkelen is een andere favoriete reden om Den Haag te bezoeken. 48% van de bezoekers ging ook winkelen. Dit leidde in totaal tot ruim 2,7 miljoen bezoeken aan de winkelgebieden in Den Haag.

Het aantal hotelovernachtingen in Den Haag was volgens het CBS in 2010 1.188.300. In 2019 is dit toegenomen tot bijna 1,7 miljoen overnachtingen. Den Haag is daarmee de derde toeristische stad van Nederland, na Amsterdam en Rotterdam. Bij hotelovernachtingen gaat het zowel om nationale bezoekers als om internationale bezoekers.

Om de doelstelling te halen moest het aantal overnachtingen stijgen tot 1,3 miljoen in 2020. Dit is inmiddels gehaald.

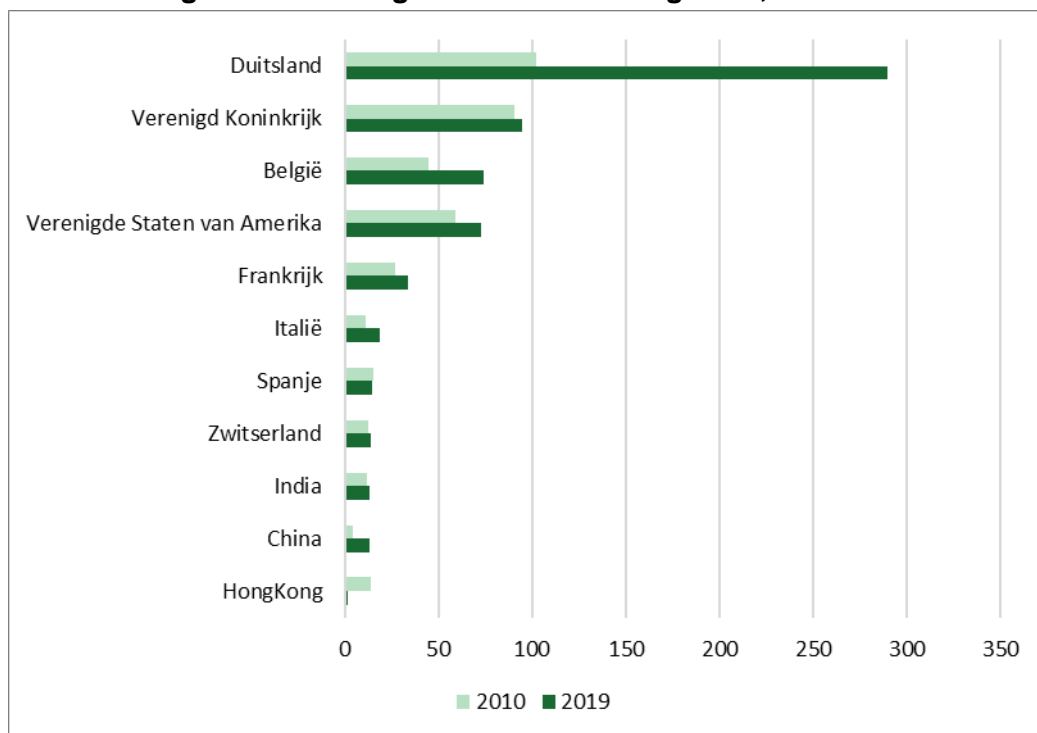
Figuur 3.18 Overnachtingen in Den Haag van gasten uit binnen- en buitenland

Bron: CBS

De buitenlandse gasten komen (op volgorde van omvang) vooral uit Duitsland, Groot-Brittannië, België, VS en Frankrijk. Sinds 2014 is met name het aantal overnachtingen van buitenlandse gasten sterk toegenomen. In totaal nam het aantal overnachtingen van buitenlandse gasten sinds 2010 toe met 52%. Overnachtingen van Nederlandse gasten stegen met 31%.

Figuur 3.19 Overnachtingen in Den Haag van buitenlandse gasten, 2010 en 2019

Bron: CBS

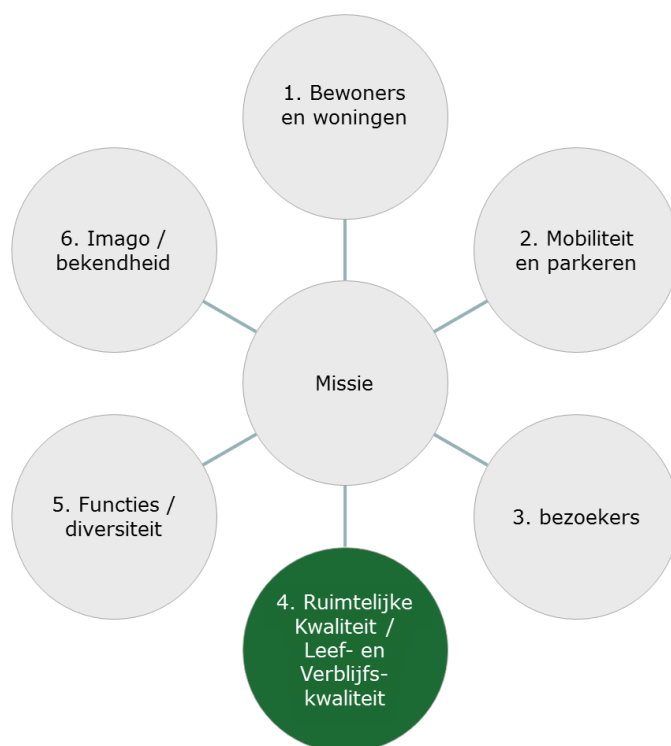
4 RUIMTELIJKE KWALITEIT EN LEEF- EN VERBLIJFSKWALITEIT

4.1 SAMENVATTING

Verbetering op vrijwel alle punten

De ruimtelijke kwaliteit van de binnenstad is van invloed op het verblijfsklimaat. De waardering voor zowel het onderhoud als de inrichting van de openbare ruimte is in 2019 verder toegenomen. Er is sinds 2010 ruim 800 miljoen euro geïnvesteerd in het gebied.

De leef- en verblijfskwaliteit is zowel van belang voor de bewoners als voor de bezoekers van de binnenstad. In de binnenstad is de feitelijke criminaliteit de laatste jaren afgenomen. Ook de beleving hiervan is verbeterd. De sociale cohesie van de bewoners in de binnenstad e.o. laat een verbetering zien. Het resultaat voor de leef- en verblijfskwaliteit komt daarmee op groen.

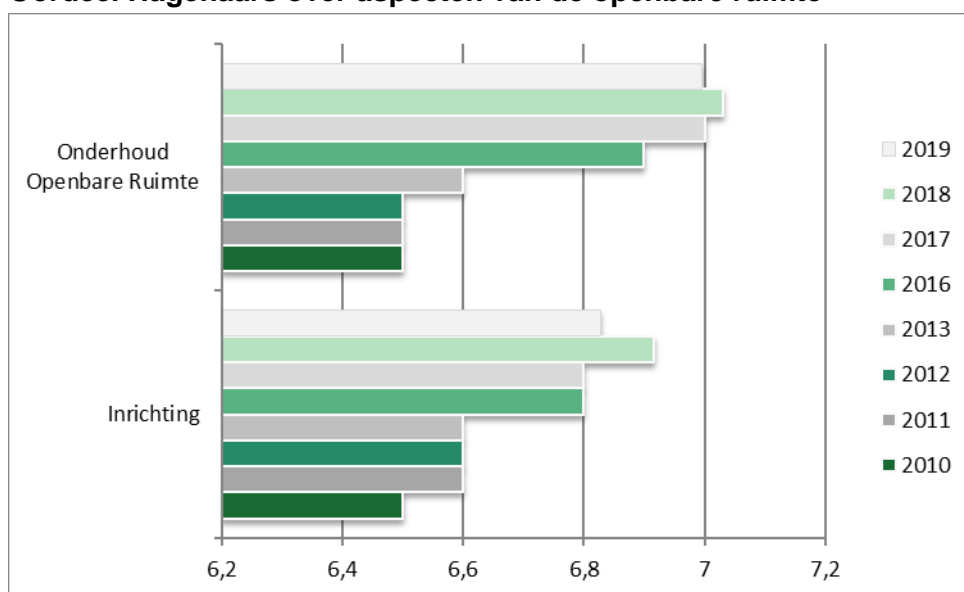

4.2 OPENBARE RUIMTE

Waardering openbare ruimte binnenstad steeds positiever

De openbare ruimte van de binnenstad wordt door de Haagse bevolking in het algemeen met een ruime voldoende gewaardeerd. Zowel het onderhoud als de inrichting van de openbare ruimte scoort goed. In de jaren 2014 en 2015 is er geen Stadsenquête geweest, alleen een consultatie van het Stadspanel. De antwoorden van dit panel waren iets negatiever maar dat kan ook te maken hebben met alle bouwwerkzaamheden in de binnenstad die pas in de loop van 2014 en begin 2015 werden afgerond. Omdat dit panel een andere onderzoeksmethode inhoudt, zijn de rapportcijfers hiervan niet meegenomen in de grafiek.

Figuur 4.1 Oordeel Hagenaars over aspecten van de openbare ruimte

Bron: Stadsenquête Den Haag, bewerking DSO/PSO

In 2009 is er voor het eerst een quick scan gehouden van de kwaliteit van de openbare ruimte. Dit begrip werd als volgt geïnterpreteerd:

- **Gebruik:** De burger verwacht een openbare ruimte die functioneel en veilig is (voldoende parkeer- en winkelruimte en sociale veiligheid).
- **Inrichting:** De inrichting en de materiaalkeuze moeten op elkaar zijn afgestemd en de openbare ruimte moet een ruimtelijke uitstraling hebben. Dit laatste wil zeggen dat moet worden gewaakt voor het “dichtslibben” van de ruimte door een veelheid aan functies en objecten (borden, regelkasten, abri’s, kiosken, uitstallingen e.d.).
- **Onderhoud:** Ook het onderhoud van de openbare ruimte moet in orde zijn. Vervuiling of duidelijke slijtage van wegen en groen worden negatief gewaardeerd.

Om te bepalen of een straat voldoet aan Hofstad-/Residentiekwaliteit¹⁵, zijn concrete en waar mogelijk zoveel mogelijk objectief te meten criteria ontwikkeld. Hiermee kan de kwaliteit in de meeste gevallen ter plaatse visueel worden waargenomen.

¹⁵ Den Haag hanteert twee genormeerde kwaliteitslabels voor de openbare ruimte. Hofstad voor toeristische gebieden en Residentie voor woongebieden en overige gebieden.

Uit de Quick scan openbare ruimte 2013 bleek voor de hele binnenstad dat de Residentiekwaliteit van de gebruikruimte in orde was. Voor de inrichting scoorde alleen de Grote Marktstraat licht afwijkend van de Residentiekwaliteit. Op onderhoud tenslotte scoorde de binnenstad eveneens goed (geen of minimale afwijking van Residentiekwaliteit).

In 2014 leek de situatie iets verminderd. Dit had te maken met het feit dat in vergelijking met de vorige meting, in de Quick scan openbare ruimte 2014 gemeten werd op Hofstadkwaliteitsniveau in plaats van Residentiekwaliteitsniveau.

Hofstadkwaliteit stelt 'strengere' eisen.

Met name het gebruik kwam iets lager uit. Dit kwam vooral omdat de parkeergelegenheid er (negatief) uitsprong en in sommige gevallen liet de sociale veiligheid te wensen over. De inrichting was grotendeels in orde en bij het onderhoud ging het vooral om de vitaliteit van de bomen en onkruid in de verharding.

Figuur 4.2 Haagse binnenstad in de Vitaliteitsbenchmark de binnenstadgebieden

Bron: Vitaliteitsbenchmark de centrumgebieden 2019, Goudappel Coffeng BV, 2019

Na 2014 is geen nieuwe quick scan meer gehouden maar in de Vitaliteitsbenchmark de centrumgebieden 2019 van Goudappel-Coffeng staat de Haagse binnenstad op

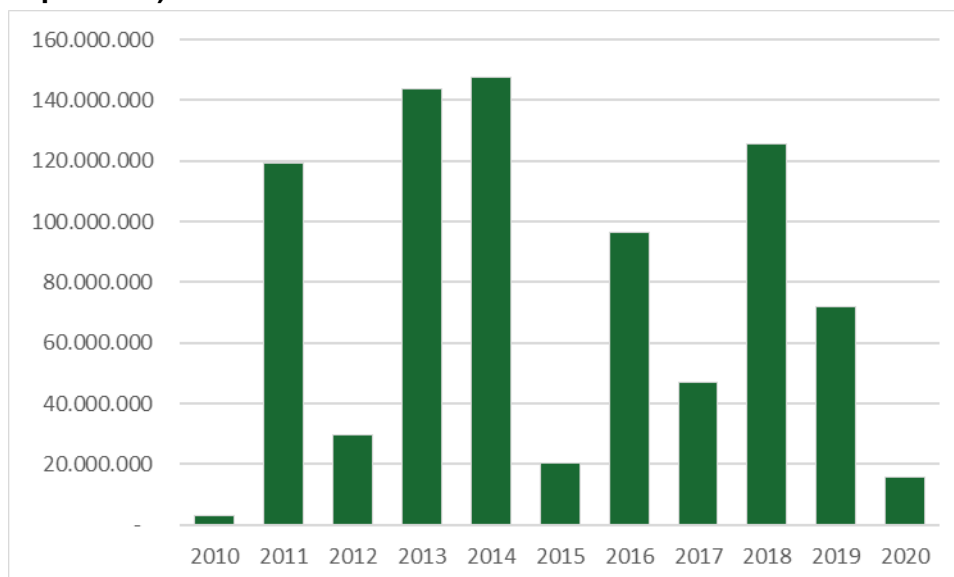
nummer drie, waarbij Den Haag uitmuntend scoort op ruimtelijke kwaliteit. Ook in 2017 was dat het geval. In 2015 stond Den Haag op de 4^e plaats.

4.3 INVESTERINGEN

Totaal meer dan 800 miljoen euro geïnvesteerd in de binnenstad

De afgelopen jaren is er volop geïnvesteerd in de binnenstad. Uit de aangevraagde bouwvergunningen blijkt dat vooral in 2013 en 2014 veel bouwvergunningen zijn aangevraagd. Ook in 2016 is er weer een piek die vooral veroorzaakt wordt door de aanvraag voor het onderwijs- en cultuurcentrum (OCC) op het Spuiplein. Ook in 2018 is er flink geïnvesteerd in de binnenstad. Het gaat hierbij zowel om particuliere investeringen als om overheidsinvestering.

Figuur 4.3 Aangevraagde bouwvergunningen in de binnenstad, 2011-2020 (t/m september)

Bron: Key2vergunningen, DSO, Gemeente Den Haag

4.4 VEILIGHEID

De binnenstad steeds veiliger

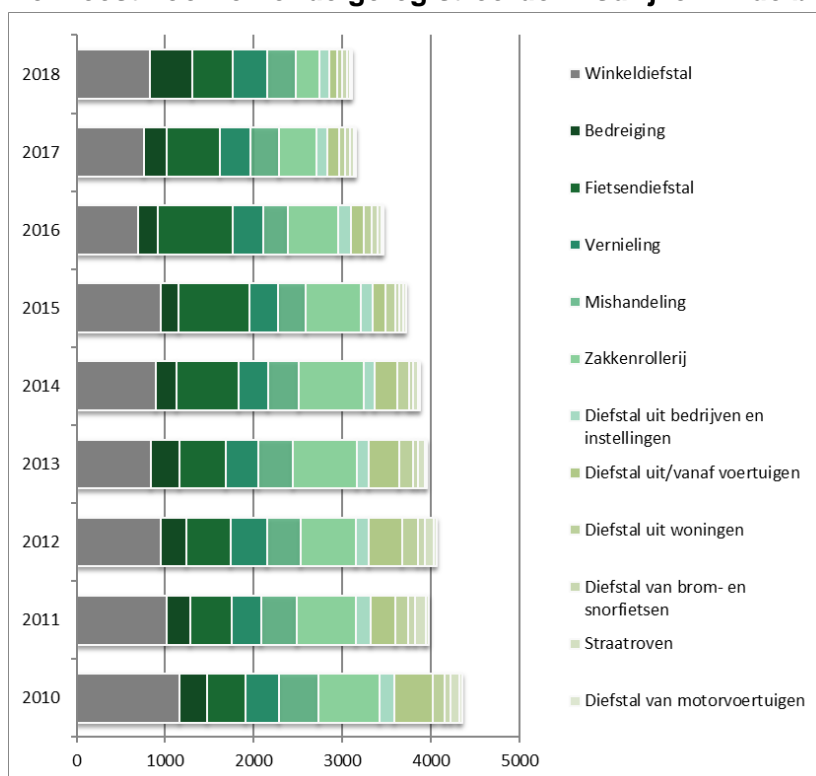
De binnenstad is de afgelopen jaren steeds veiliger geworden. Het aantal geregistreerde delicten is afgenomen met 29% in de periode 2010-2018. In dezelfde periode is het aantal misdrijven in de hele stad afgenomen met 39%. De binnenstad doet het dus minder gunstig dan Den Haag totaal.

Gemiddeld kwam bijna 17% van alle aangiften in Den Haag in 2018 uit de binnenstad. Vooral het aantal aangiften van zakkenrollerij en winkeldiefstal is groot. Zo'n 34% en 41% van deze aangiften komt uit de binnenstad. Dat is niet verwonderlijk in een groot winkelgebied.

In 2018 bedroeg 27% van alle aangiften in de binnenstad een winkeldiefstal. Stadsbreed was dat 11%. Overigens is het aantal aangiften van winkeldiefstal fors afgenomen sinds 2010, een afname met 29% in de binnenstad in 2018.

Opvallend is de forse toename van het aantal bedreigingen in 2018 (sinds 2010 toename 55% tot 484 keer in 2018 na een afname tot 2017).

Figuur 4.4 De meest voorkomende geregistreerde misdrijven in de binnenstad

Bron: DHIC/Politie Haaglanden (BVH)

Er zijn ook vormen van criminaliteit die naar verhouding minder vaak voorkomen in de binnenstad dan in overig Den Haag. Hierbij gaat het om diefstal uit/vanaf voertuigen, diefstal uit woningen, diefstal van brom- en snorfietsen en diefstal van motorvoertuigen.

4.5 SUBJECTIEVE GEVOELEN

De binnenstad voelt ook steeds veiliger

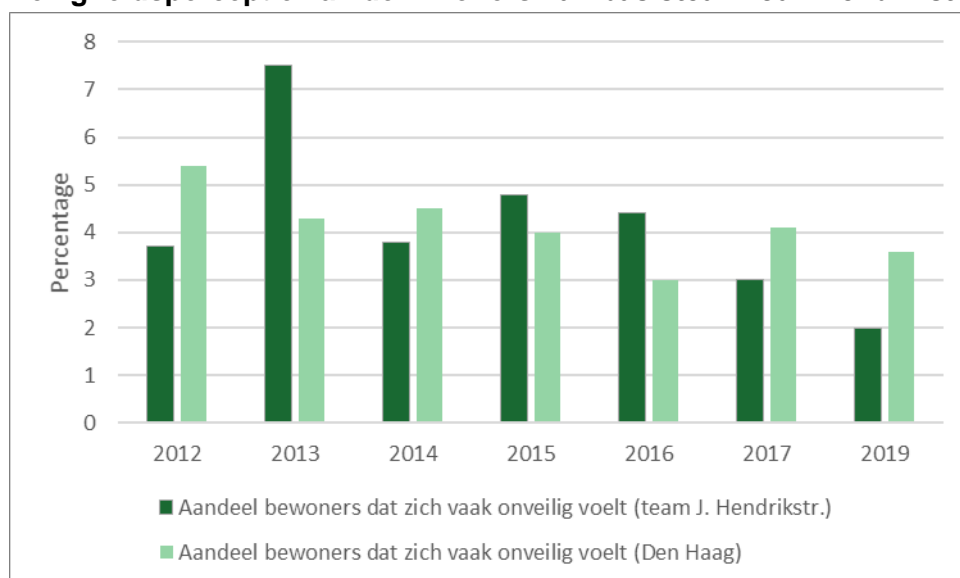
Naast de objectieve vaststelling van criminaliteit speelt ook de beleving van de mensen een belangrijke rol. Voelen mensen zich veilig, voelen ze zich verbonden met hun buurt, kennen ze hun medebewoners?

In de volgende figuur wordt de perceptie van de veiligheid weergegeven. De scores hebben betrekking op het basisteam 'Jan Hendrikstraat' van de politie. Dit team omvat de wijken de binnenstad, Willemspark, Archipelbuurt en Zeeheldenkwartier. Voor de binnenstad zijn geen aparte gegevens beschikbaar. Hoewel het basisteam niet helemaal representatief is voor de binnenstad hebben we geen betere data tot onze beschikking.

Het gebied basisteam 'Jan Hendrikstraat' is de afgelopen jaren niet alleen in objectieve zin steeds veiliger geworden, de inwoners voelen zich ook veiliger. Onderstaande figuur laat zien dat vanaf 2012 de onveiligheidsgevoelens van

inwoners verbeterd zijn. Het aandeel inwoners in het gebied 'Jan Hendrikstraat' dat zich 'vaak onveilig' voelt schommelt nogal in de afgelopen jaren. Maar vanaf 2015 gaat dit aandeel gestaag naar beneden waarbij het vanaf 2017 zelfs minder wordt dan het Haags gemiddelde.

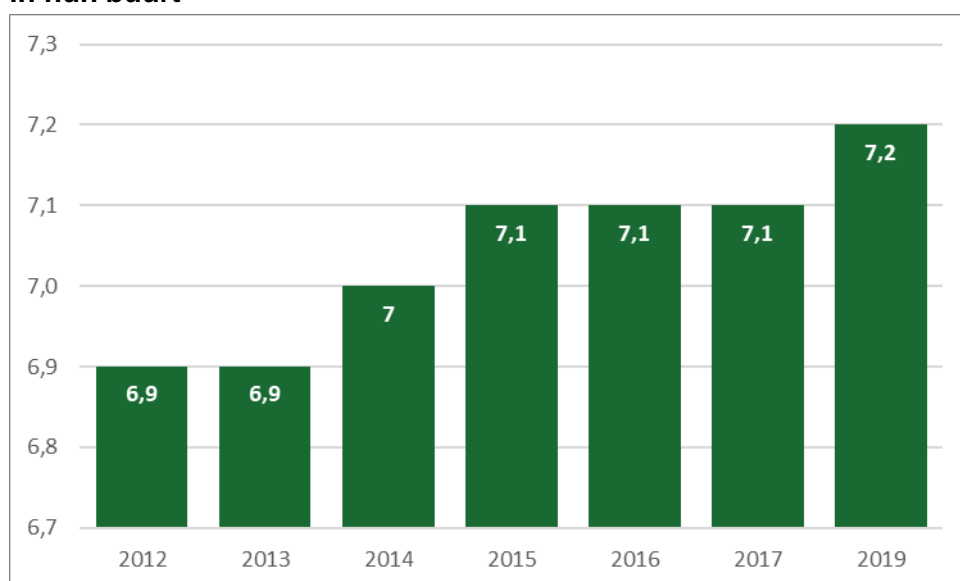
Figuur 4.5 Veiligheidsperceptie van de inwoners van basisteam 'Jan Hendrikstraat'

Bron: Veiligheidsmonitor, Ministerie van Veiligheid en Justitie en CBS

De leefbaarheid in het gebied schommelt alle jaren rond de 7. Het laatste jaar (2019) is de score toegenomen tot een 7,2. Daarmee is deze iets lager dan het gemiddelde van Den Haag. Die was in 2019 een 7,6.

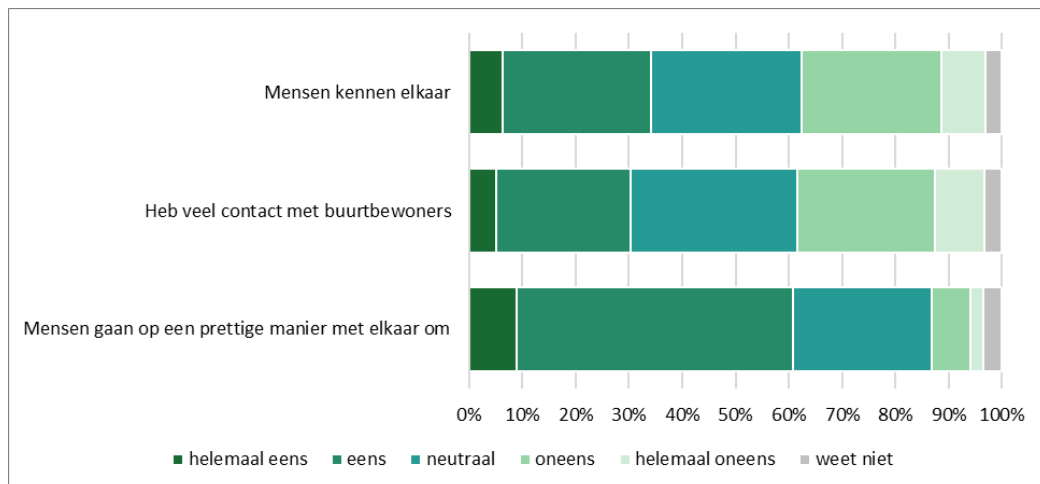
Figuur 4.6 Oordeel van inwoners van basisteam 'Jan Hendrikstraat' over de leefbaarheid in hun buurt

Bron: Veiligheidsmonitor, Ministerie van Veiligheid en Justitie en CBS

De sociale cohesie in de buurt is heel licht verbeterd ten opzichte van 2012.

Figuur 4.7 Sociale cohesie van inwoners van basisteam 'Jan Hendrikstraat', 2019

Bron: Veiligheidsmonitor, Ministerie van Veiligheid en Justitie en CBS

5 FUNCTIES EN DIVERSITEIT

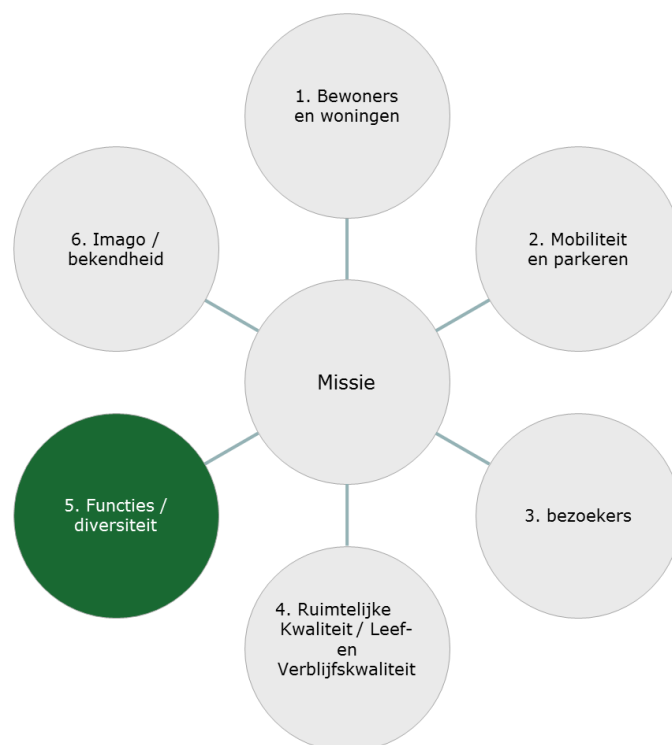
5.1 SAMENVATTING

Diversiteit is groot, groei op de meeste deelaspecten, banen groeien sinds 2014.

Het aantal banen in de binnenstad is sinds 2010 toegenomen. Het aantal winkels is de afgelopen jaren wat afgenomen maar het winkelvloeroppervlak is bijna terug op het niveau van 2010. De filialisering neemt toe, vooral door krimp bij de zelfstandige vestigingen. De leegstand in winkels is in 2019 toegenomen.

In de horeca is er sprake van groei in fastfood en bij hotels.

Bezoek aan musea en bioscoop vrij stabiel laatste jaren, aan podia blijft toenemen.

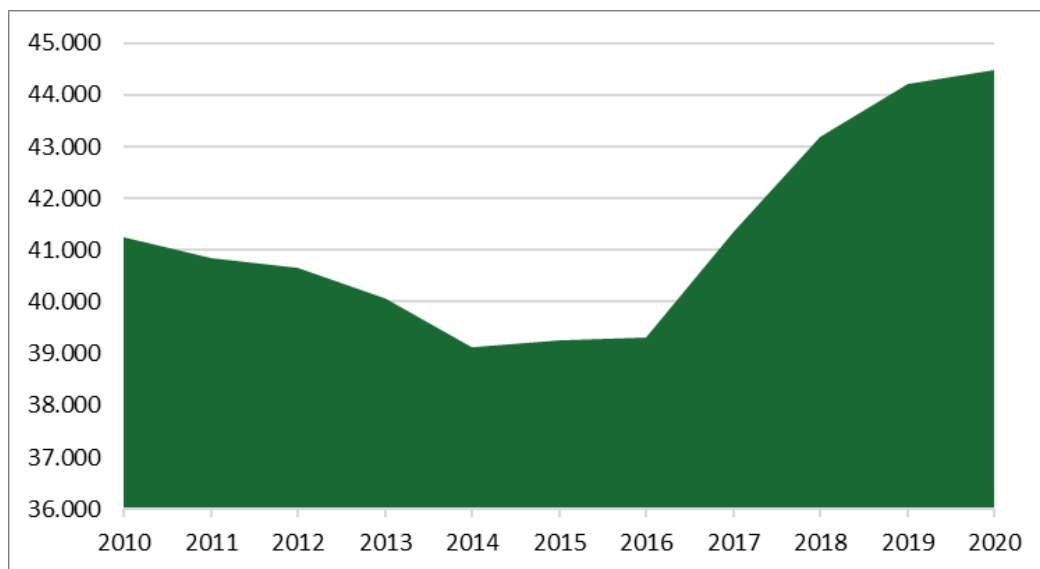

5.2 DIVERSITEIT IN BANEN

De binnenstad goed voor 15% van de Haagse banen

Het aantal banen in de binnenstad blijft vanaf 2014 toenemen. Per 1 januari 2020 zijn er bijna 44.500 banen in deze wijk. Het totaal aantal banen is daarmee met 7,8% toegenomen sinds 2010. Dat is iets minder dan voor Den Haag totaal (8,4%).

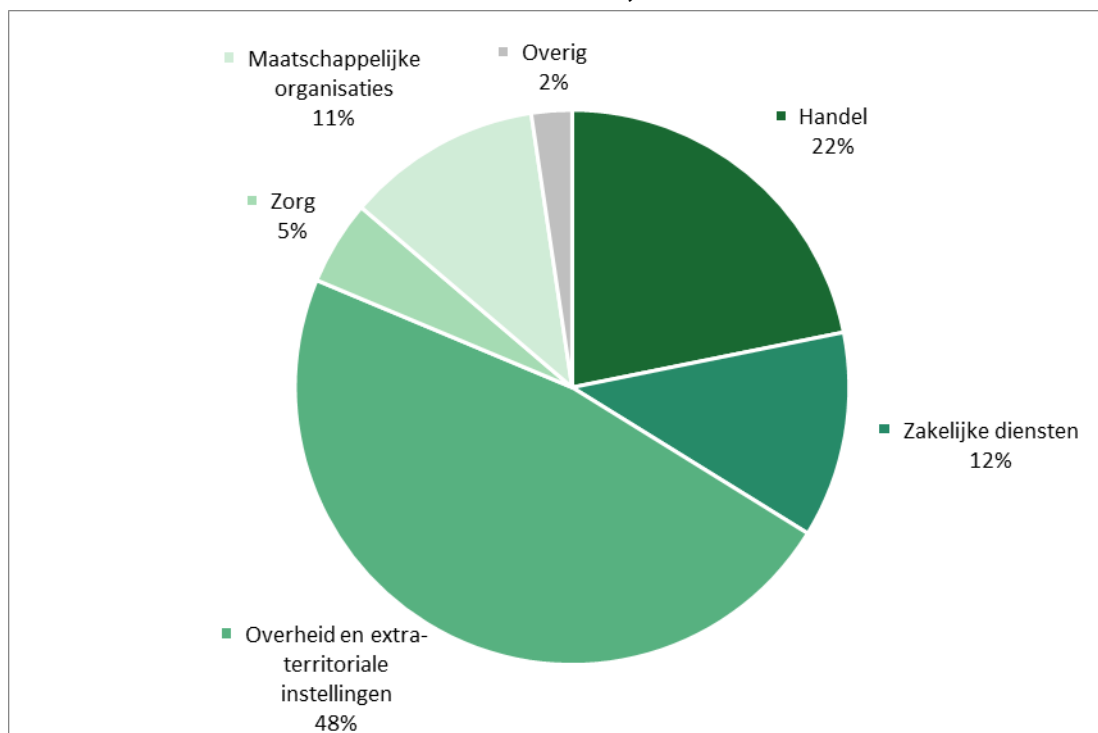
Figuur 5.1 Aantal banen in de binnenstad

Bron: Werkgelegenheidsregister, bewerking PSO

De meeste banen in de binnenstad komen voor bij de overheid. De Rijksoverheid is daar met haar ministeries voornamelijk verantwoordelijk voor en ook de Gemeente Den Haag levert een flinke bijdrage. Handel is met bijna 10.000 banen een goede tweede. Hierbij gaat het vooral om detailhandel (5000 banen). Samen met horeca zijn deze twee typische binnenstad branches goed voor 21% van de banen in de binnenstad.

Figuur 5.2 Aantal banen in de binnenstad naar branche, 2020

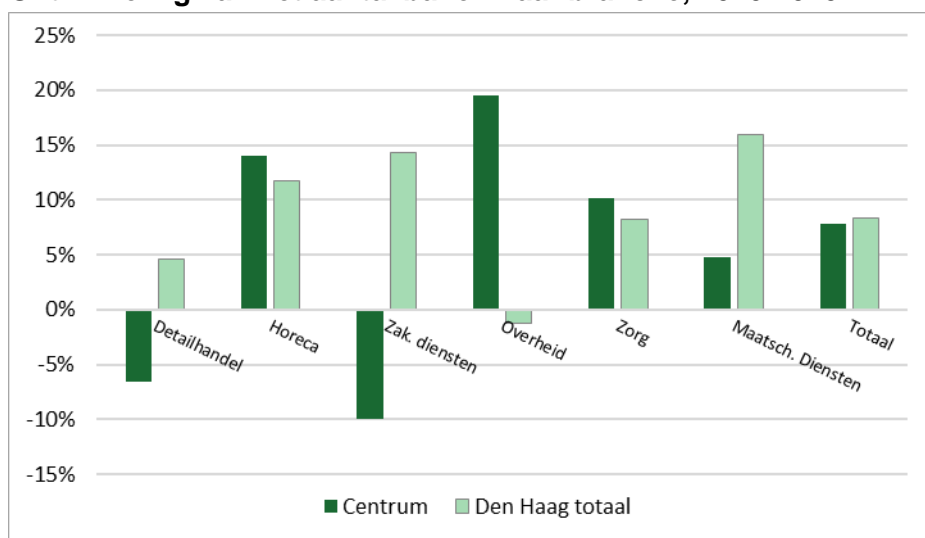

Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking PSO

De verdeling over de verschillende functies in de binnenstad is de afgelopen jaren nauwelijks veranderd. In 2010 waren detailhandel en horeca ook goed voor 21% van alle banen in de binnenstad.

De grootste groei van het aantal banen sinds 2010 in de binnenstad vond plaats bij de overheid (+ 3400 banen), de grootste krimp bij de zakelijke diensten (- 590).

Figuur 5.3 Ontwikkeling van het aantal banen naar branche, 2010-2020

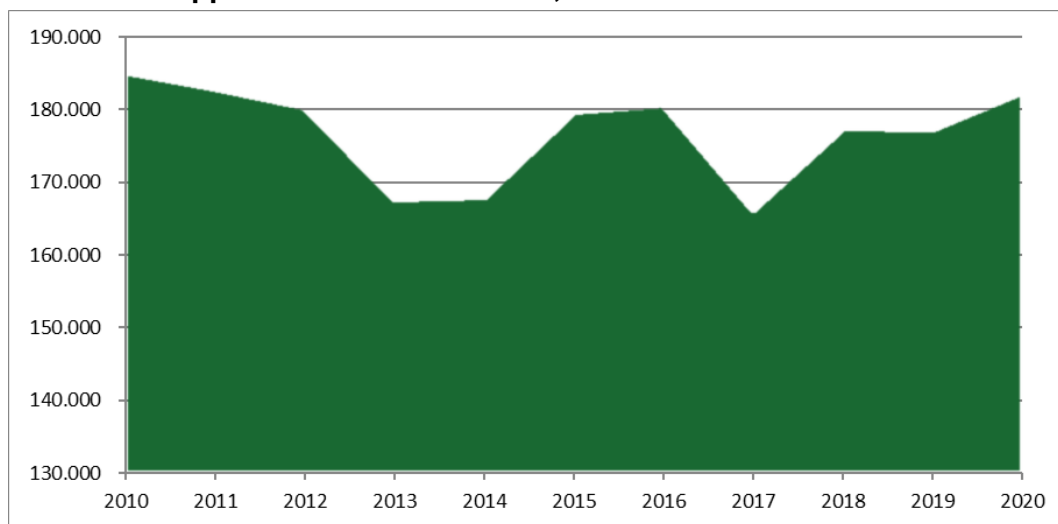
Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden, bewerking PSO

5.3 WINKELS

Winkelvloeroppervlak en aantal banen in detailhandel bijna gelijk aan 2010. Filialisering blijft doorgaan, leegstand laatste jaar toegenomen.

Aan het winkelgebied binnenstad is de laatste tien jaar hard gewerkt. In de afgelopen jaren is de nieuwe Haagse Passage geopend, heeft de Primark zich in een herbouwd pand gevestigd en is het Sijthoff complex opnieuw in gebruik genomen.

Figuur 5.4 Winkelvloeroppervlak in de binnenstad, 2010-2020

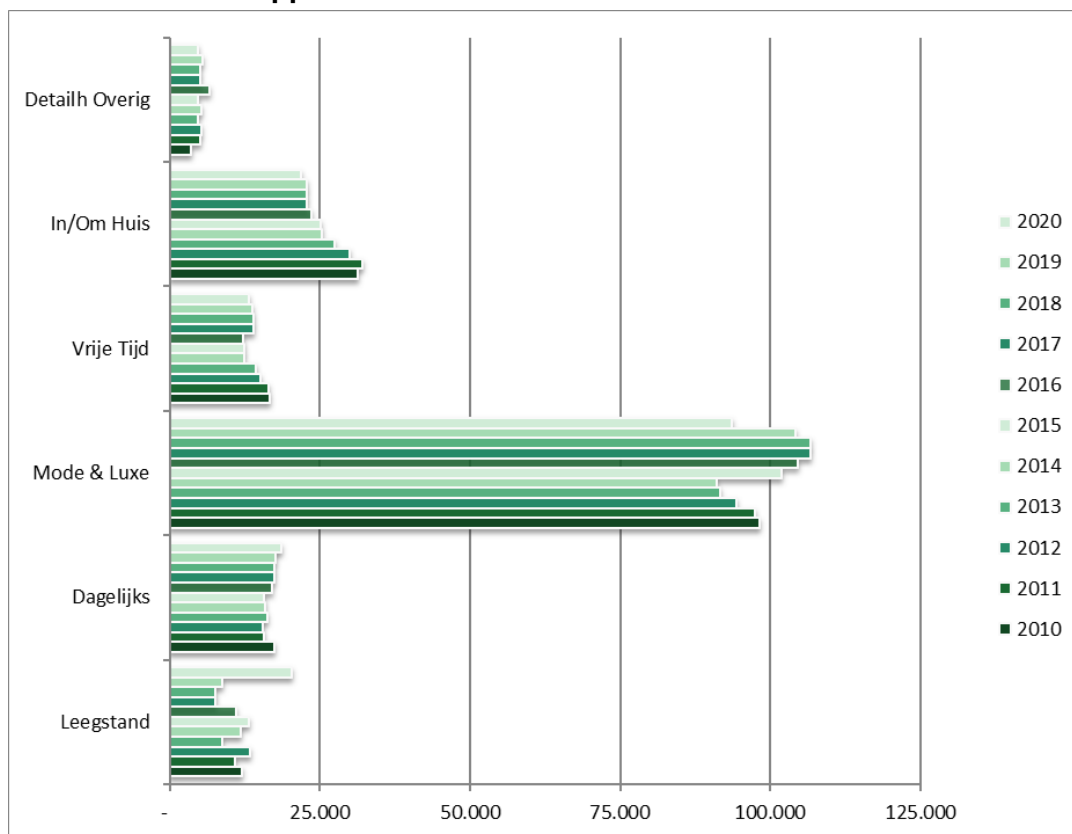
Bron: Locatus, bewerking PSO

Ten opzichte van 2010 zien we (nog) een kleine afname van het aantal winkels en het winkelvloeroppervlak maar ten opzichte van 2013 is er wel groei. In 2013 waren de Markies (herontwikkeling van Marks & Spencer, Zara en H&M), Sijthoff (o.a. River Island en Superdry), de nieuwe Haagse Passage en Amadeus (het gebouw waar inmiddels de Primark en Van Stockum in is gevestigd) in aanbouw. Op dat moment was er duidelijk minder winkelvloeroppervlak in de binnenstad aanwezig (zie figuur 5.4). Vanaf 2015 is het ene complex na het ander opgeleverd en afgebouwd en zien we ook weer een toename in het winkelvloeroppervlak. In 2017 zien we een dip omdat het pand van V&D in dat jaar werd verbouwd en daardoor niet beschikbaar was. In 2018 werd dit pand weer in gebruik genomen door Hudson's Bay maar dat was van korte duur. In 2020 is het weer leeg komen te staan.

De branche verdeling in de binnenstad laat kleine veranderingen zien. Figuur 5.5 laat zien dat er sinds 2010 een doorgaande afname van het winkelvloeroppervlak bij de branches in en om het huis en in mindere mate bij winkels in vrije tijd is. We zien een min of meer stijgende lijn bij dagelijkse artikelen en overige detailhandel. De branche mode & luxe artikelen laat een omslag zien na 2014. Dit houdt verband met de (opnieuw) opgeleverde meters van de Markies, de nieuwe Passage, Sijthoff e.d.

Figuur 5.5 Groei winkelvloeroppervlak in de binnenstad verdeeld naar branche

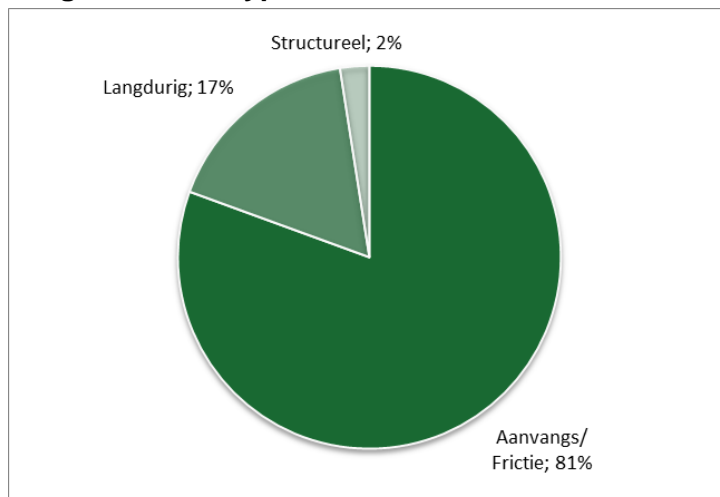

Bron: Locatus, bewerking PSO

De (gecorrigeerde) leegstand¹⁶ laat een wisselend beeld zien met een toename in 2019 (stand per 1-1-2020). Voor de stand van 1-1-2020 is ook bekend om wat voor soort leegstand het gaat. Grotendeels gaat het om aanvangs/frictie leegstand (minder dan 1 jaar leeg).

¹⁶ Locatus rekent ongeveer twee derde van de leegstand toe aan winkels en een derde aan horeca. Dit betekent dat in 2020 van de ruim 30.000 m² leegstand ongeveer 20.000 m² leegstand aan winkels kan worden toegerekend. Voor de totalen in deze rapportage is met deze beperktere leegstand gewerkt. Waar de leegstand beschreven wordt naar type, locatie e.d. is met de ongecorrigeerde leegstand gewerkt.

Figuur 5.6 Leegstand naar type, 2020

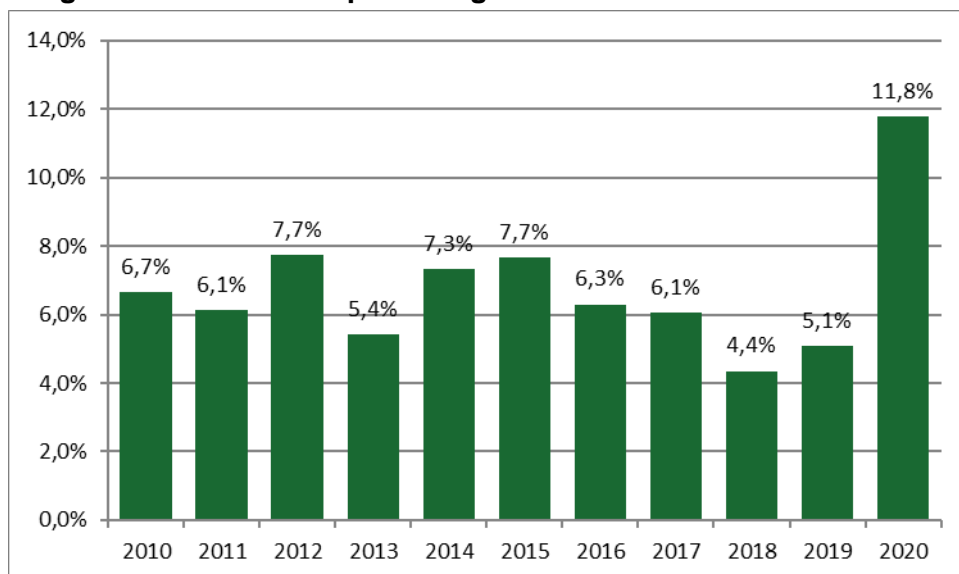
Bron: Locatus, bewerking PSO

De meeste panden staan leeg in de Haagse Bluf. Hier staan 13 panden leeg met in totaal ruim 2000 m² WVO. In m² WVO komt de grootste leegstand voor in de Grote Marktstraat. Hier staan 3 panden leeg. In totaal gaat het om ca. 13.500 m² winkel vloeroppervlak (45% van de totale ongecorrigeerde leegstand). Het grootste leegstaande pand in de binnenstad (en in de Grote Marktstraat) is het pand van Hudson's Bay/V&D. Hier staat in totaal 12.000 m² WVO leeg. Het gaat hierbij om aanvangsleegstand. De totale aanvangsleegstand (korter dan 1 jaar) in de binnenstad omvat 89 panden met bijna 25.000 m² WVO.

De langdurige leegstand (1-3 jaar) omvat 35 panden met in totaal bijna 5.200 m². De structurele leegstand (langer dan drie jaar leeg) gaat om 7 panden met in totaal 750 m² WVO.

Uit gegevens van Locatus blijkt dat Den Haag de binnenstad op 1 januari 2020 ongeveer 12% van het winkelvloeroppervlak leeg heeft staan (gecorrigeerde leegstand).

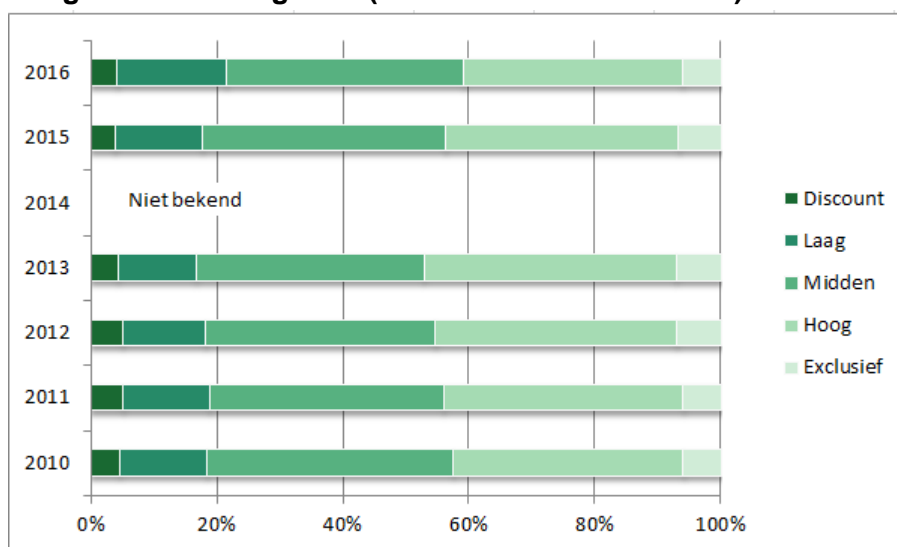
Figuur 5.7 Leegstand winkels¹⁷ als percentage van het totaal in de binnenstad

Bron: Locatus, bewerking PSO

Het marktsegment is niet van alle winkels en winkelvloeroppervlak (WVO) bekend. Ook is dit niet meer bekend na 2016. Daar waar het wel bekend is zien we kleine verschuivingen. Ten opzichte van 2010 zien we een toename in het lage marktsegment. De segmenten midden, hoog en exclusief hebben naar verhouding wat minder WVO dan in 2010.

Figuur 5.8 Ontwikkeling van het totale winkelvloeroppervlak in de binnenstad van Den Haag naar marktsegment (na 2016 niet meer bekend)

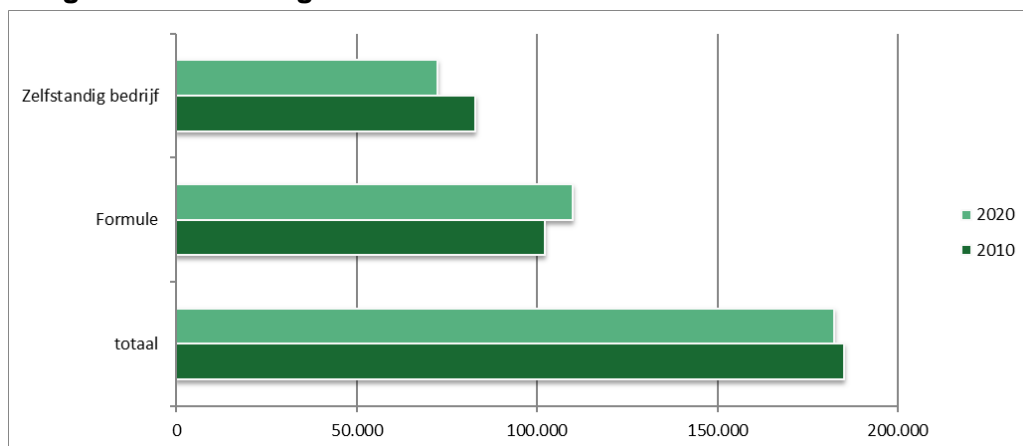
Bron: Locatus, bewerking PSO

We zien ook een verdergaande filialisering in Den Haag. Het aantal vierkante meters dat in gebruik genomen is door formules en ketens in Den Haag is met bijna

¹⁷ Het leegstandspercentage van de winkels is berekend door 2/3 van de leegstand aan winkels toe te wijzen en 1/3 aan horeca. Hierdoor wordt ook het totaal oppervlak aan wvo iets aangepast.

8% gestegen sinds 2010. Het aantal meters in gebruik bij zelfstandige vestigingen is daarentegen gedaald met 13%.

Figuur 5.9 Ontwikkeling van het totale winkelvloeroppervlak in de binnenstad van Den Haag naar filialisering

Bron: Locatus, bewerking PSO

In 2010 bestond 27% van de winkels uit een filiaalbedrijf. Dit was goed voor 55% van het winkelvloeroppervlak. Per 1-1-2020 is dit toegenomen tot 31% van de vestigingen en 60% van het winkelvloeroppervlak. Het grotere belang van de formules wordt niet zozeer veroorzaakt door een toename van het aantal formulewinkels maar vooral door de afname van zelfstandige bedrijven. Met andere woorden, sinds 2010 is het aantal formulewinkels per saldo met 16 afgenomen. Het WVO in gebruik door formulewinkels is echter toegenomen met bijna 8.000 m². Er is dus sprake van schaalvergroting bij de formulewinkels. Het gemiddeld aantal m² WVO bij de formulewinkels is in tien jaar tijd met 15% toegenomen. Het aantal zelfstandige winkels is in diezelfde periode afgenomen met ca. 140 bedrijven en ruim 10.000 m² WVO. Het gemiddeld aantal m² WVO bij zelfstandige winkels is in tien jaar tijd met 10% toegenomen.

Net als het totaal aantal banen in de binnenstad laat ook het aantal banen in de detailhandel krimp zien tot 2014. 2015 laat een forse groei zien, o.a. door de toename van winkels in de binnenstad (Primark, toevoeging winkels Nieuwe Passage). In 2016 en 2017 is er echter weer een daling van het aantal banen in de detailhandel. Hierbij speelt vooral de sluiting van de V&D en een aantal andere ketens een rol. In 2018 en 2019 is het aantal banen vrij stabiel met ca. 5400 in 2019. In 2020 komt het aantal banen in de detailhandel uit op ruim 5000. Het aantal banen in de detailhandel is daarmee iets kleiner dan in 2010. De detailhandel is goed voor 11% van alle banen in de binnenstad.

5.4 HORECA

Groei in fastfood en hotels

Ook de horeca is een belangrijke functie die we in de binnenstad vinden. Den Haag heeft bijna 500 horeca vestigingen in de binnenstad. Er zit vooral groei in de hotels en bij de fastfood restaurants. In 2019 zijn vier nieuwe hotels geopend (Bij Bergers B&B op het Westeinde, Ibis Styles op het Kerkplein, Staybridge Suites aan de Lange Vijverberg en Hostel The Hague & De Gekke Geit) en in 2020 nog twee (Best Westen aan de Grote Marktstraat en The Collector bij de Haagse Bluf).

Sinds 2010 zijn er 36 fastfood zaken bijgekomen, een toename van 58%.

Voor de laatste vijf jaar maken we gebruik van een andere bron. Hierdoor is het niet helemaal duidelijk of de in de volgende tabel getoonde groei werkelijk heeft plaatsgevonden of dat dit het gevolg is van een betere/andere registratie. Maar gezien de sterke omzetgroei in de horeca vanaf 2014 is het wel plausibel dat er ook een aantal vestigingen is bij gekomen (zie ook figuur 3.13).

Tabel 5.1 Horeca vestigingen in de binnenstad, stand per 1 januari

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Café	143	137	139	132	140	141	135	141	151	147	146
Fastfood	86	84	91	93	98	105	117	117	122	132	136
Restaurants	160	166	167	157	161	172	172	176	188	188	195
Hotels	8	8	8	8	10	11	11	12	14	17	18
Catering	10	8	11	10	10	10	11	10	7	8	8
Totaal	407	403	416	400	419	439	446	456	482	492	503

Bron: Bedrijfschap Horeca en Catering/ Horeca DNA (cijfers va 2016)

De binnenstad kende één restaurant met een Michelin ster (1-ster), namelijk HanTing Cuisine maar deze heeft vanaf 2017 een ander concept gekregen waardoor ze hun ster zijn kwijtgeraakt. Er zijn in 2020 wel vier restaurants die een BIB-Gourmand hebben gekregen (Basaal, Oogst, Restaurant Ñ en Tapisco).

Het aantal banen in de horeca is bekend uit het Werkgelegenheidsregister. Op 1 januari 2020 werkten er ruim 4.200 mensen in de horeca in de binnenstad, ruim 500 mensen meer dan in 2010.

5.5 CULTUUR EN EVENEMENTEN

Bezoek aan musea sterk gestegen, aan bioscoop vrij stabiel laatste jaren, aan podia blijft toenemen

In de binnenstad zijn verschillende musea gevestigd. Het bekendste is het Mauritshuis. Nadat het Mauritshuis in 2012-2014 grondig is verbouwd en opgeknapt ging het medio 2014 weer open voor publiek. In de periode juli 2014 tot juli 2015 heeft het Mauritshuis een topaantal bezoekers gehad. In de 6 maanden dat zij in 2014 open waren kregen ze méér bezoekers dan in 2013. Ook 2015 was een topjaar voor het Mauritshuis. In 2016 zijn de bezoekersaantallen aan dit museum weer genormaliseerd maar wel op een flink hoger niveau dan voor de verbouwing.

Tabel 5.2 Grootste musea in de binnenstad met bezoekers

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Mauritshuis	231.795	261.127	Gesloten		330.659	500.476	414.239	417.227	416.334
Escher in het Paleis	93.000	100.997	104.268	122.770	130.821	144.411	140.511	153.115	156.269
Gevangenpoort	21.856	54.471	50.969	52358	54.924	55.194	57.057	63.464	58.830
Haags Historisch Museum	46.998	47.992	52.453	41.840	44.915	47.578	42.665	47.307	42.703
Galerij Willem V		17.344	21.358	23.000	29.000	27.199	28.248	29.236	30.418
Humanity House			15.000	25.018	30.489	35.000	41.846	40.817	33.932
Museum Bredius	5.666	5.658	6.000	7.962	15.538	10.415	7.780	11.346	17.174
totaal	399.315	487.589	250.048	272.948	636.346	820.273	732.346	762.512	755.660

Bron: DHIC / opgave musea

Het Mauritshuis na de opening

Bron: objectuur.nl

Tabel 5.3 Grootste culturele podia in de binnenstad met aantal bezoekers

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Paard	144.644	137.786	104.072	101.000	96.645	102.788	119.891	132.138	141.105
Koninklijke Schouwburg	82.713	70.100	85.636	88.724	93.539	102.728	106.712	89.229	109.801
Lucent Danstheater	76.675	69.250	46.162	58.876	71.221	37.736	Tijdelijk verplaatst		
Theater aan het Spui	40.698	48.273	24.238	28.175	32.886	36.332	37.216	25.252	20.552
Korzo	7.558	19.237	24.442	30.300	29.181	31.420	36.791	35.457	35.999
Diligentia	60.236	56.627	30.147	32.445	26.842	31.053	32.068	36.028	44.775
Dr Anton Philipszaal	56.728	68.127	20.110	49.911	63.773	26.915	Tijdelijk verplaatst		
PePijn	12.810	10.778	10.437	10.819	10.203	12.087	11.891	12.023	14.025
Nieuwe Kerk	8.002	7.300	6.402	8.000	8.313	10.691	15.424	12.862	14.636
Totaal	490.064	487.478	351.646	408.250	432.603	391.750	359.993	342.989	380.893

Bron: DHIC / opgave instellingen

Het aantal bezoekers aan de grootste culturele podia in de binnenstad is na een terugval in 2012 weer toegenomen. In 2015 is het theater aan het Spui, waar de Dr. Anton Philipszaal en het Lucent Danstheater in gevestigd waren, ontruimd en afgebroken om plaats te maken voor het onderwijs- en cultuurcomplex (OCC). Na oplevering van dit complex zullen het Residentie Orkest en het Nederlands Dans Theater hierin terugkomen. Wanneer we de ontwikkeling van de bezoekers beschouwen zonder de bezoekers van het Theater aan het Spui mee te nemen is er wel degelijk sprake van een stijgende lijn in het aantal bezoekers vanaf 2012.

Het aantal bezoekers aan evenementen in de binnenstad is de afgelopen jaren toegenomen tot ruim 1,5 miljoen in 2019.

Den Haag heeft drie bioscopen en een Filmhuis. In de binnenstad zijn twee Pathé bioscopen gevestigd plus het Filmhuis. De bezoekersaantallen van de drie bioscopen in de binnenstad laten een gunstige ontwikkeling zien. Tussen 2010 en 2019 is het aantal bezoekers aan de drie bioscopen met 16% toegenomen. In totaal bezochten in 2019 ca. 1,8 miljoen mensen een bioscoop in de binnenstad. In 2020 zal het aantal bezoekers aan bioscopen door de COVID-19 pandemie veel minder zijn.

Filmhuis Den Haag

Bron: denhaagfm.nl

6 IMAGO EN BEKENDHEID

6.1 SAMENVATTING

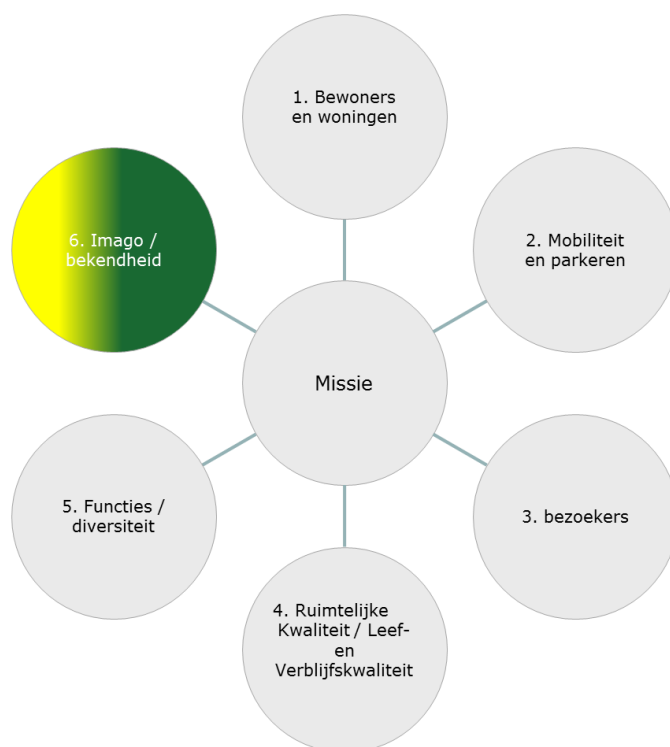
Onbekend maakt onbemind

Imago-onderzoek is er alleen voor de stad als geheel. Hieruit blijkt dat Den Haag vooral bekend staat als regeringsstad. Een andere spontane associatie bij de stad Den Haag is 'stad aan zee'.

Zowel de bekendheid als de waardering van Den Haag bij de Nederlandse bevolking neemt langzaam iets toe. Het beeld dat de Nederlander van Den Haag heeft, wordt positiever wanneer de bekendheid met de stad toeneemt.

Wanneer we het imago proberen toe te spitsen op de binnenstad is de ontwikkeling minder gunstig. In vergelijking met een aantal andere toeristische steden wordt Den Haag minder dan gemiddeld gezien als een stad die gezellig is en een leuke sfeer heeft. Ook winkelaanbod, horeca-aanbod en cultuurstad worden minder dan gemiddeld ervaren.

De waardering van zowel de Hagenaar als van de inwoners van overig Nederland van Den Haag en de binnenstad neemt toe. Ook de herkenning van de verschillende sfeergebieden wordt voor de meeste sfeergebieden groter. Winkelkern, Historische Kern en Hofkwartier zijn het meest bekend.

6.2 IMAGO EN BEKENDHEID

Den Haag vooral bekend als regeringsstad

Imago en bekendheid is alleen bekend op het niveau van de hele stad. Voor de binnenstad is geen apart imago-onderzoek gedaan.

Wanneer gevraagd wordt naar de spontane associaties bij Den Haag is 'regeringsde binnenstad' nog altijd nummer één gevolgd door 'stad aan zee' (strand/Scheveningen) en 'Koningshuis'¹⁸. Dat blijkt uit het imago-onderzoek van Bureau Motivaction. Dit was in 2016 het geval en is nu (2019) nog steeds zo.

Figuur 6.1 Spontane associaties bij Den Haag, 2019

Bron: Den Haag: staat van het merk, Rapport merkonderzoek nieuwe stijl, 2019, Motivaction

Ook uit het Consumentenonderzoek van Samr uit 2016¹⁹ bleek dat een groot deel van de Nederlanders Den Haag associeert met de politiek en regering op het Binnenhof. Grote bezienswaardigheden als het strand en de Pier in Scheveningen werden nog vaker genoemd.

Bij geholpen associaties scoorden begrippen als multicultureel, internationaal, koninklijk, historisch, gezellig en levendig hoog²⁰.

Het beeld dat mensen hebben van Den Haag is daarmee heel constant.

¹⁸ Den Haag: staat van het merk, Rapport merkonderzoek nieuwe stijl, 2019, Motivaction

¹⁹ Consumentenonderzoek Den Haag 2016, Samr

²⁰ Consumentenonderzoek Den Haag 2016, Samr

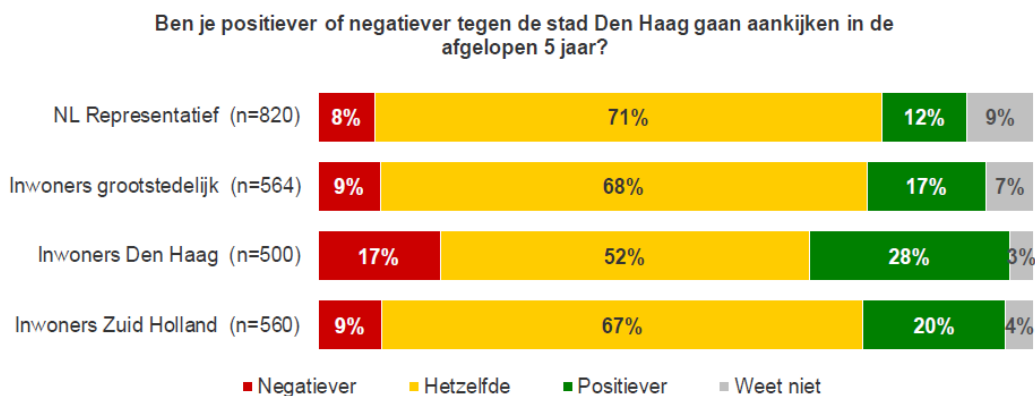
Figuur 6.2 Spontane associaties bij Den Haag, 2016

Bron: Consumentenonderzoek Den Haag 2016, Samr

Het beeld dat de Nederlander van Den Haag heeft is overwegend neutraal of positief. In 2016 gaf een deel van de respondenten aan dat zij in de afgelopen 5 jaar positiever tegen de stad Den Haag zijn gaan aankijken.

Figuur 6.3 Ontwikkeling in het beeld dat men heeft van Den Haag in 2016

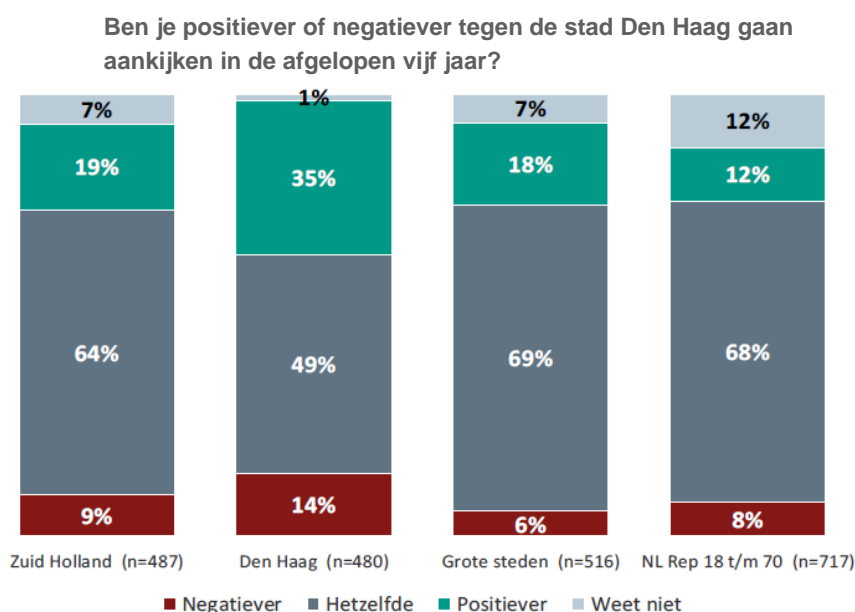

Bron: Imago-onderzoek Den Haag 2016, Motivaction

Men was vooral positiever over Den Haag gaan denken doordat men er vaker kwam en/of de stad beter heeft leren kennen.

In het onderzoek van 2019 van Motivaction zien we hetzelfde beeld. Opvallend is wel dat vooral Hagenaars positiever zijn gaan denken over hun stad. Meer dan in het onderzoek van 2016 naar voren kwam.

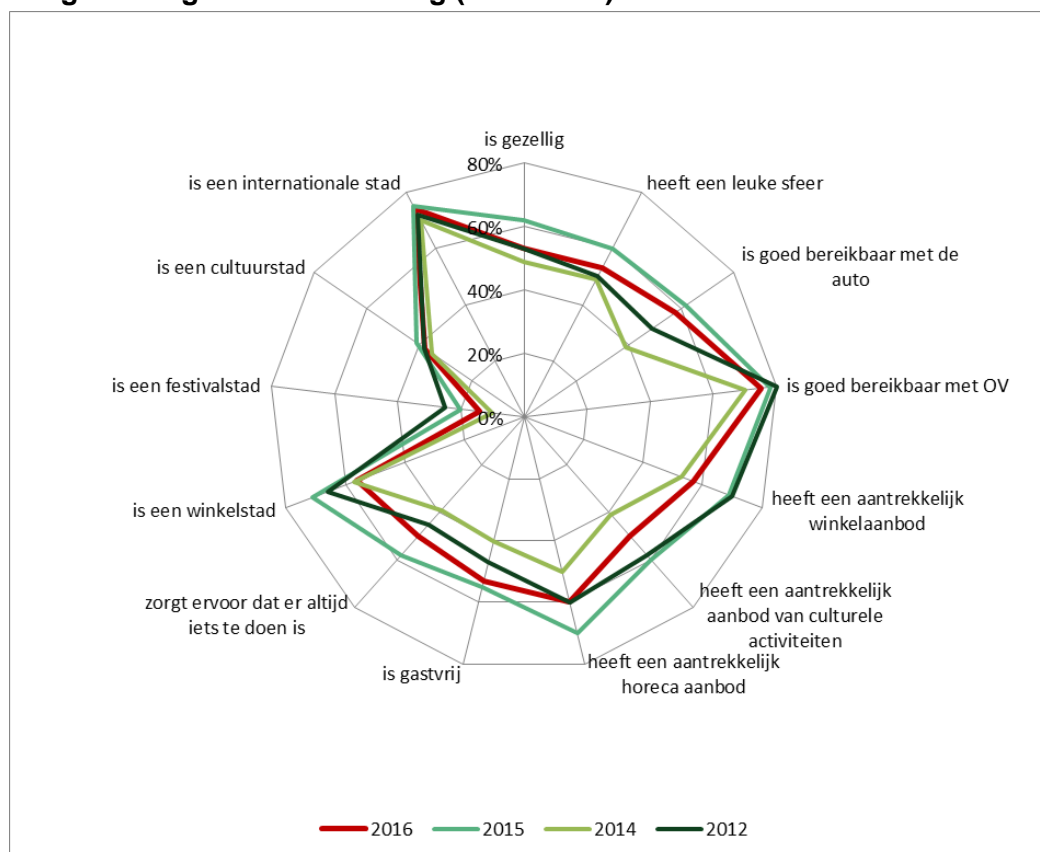
Figuur 6.4 Ontwikkeling in het beeld dat men heeft van Den Haag in 2019

Bron: Den Haag: staat van het merk, Rapport merkonderzoek nieuwe stijl, 2019, Motivaction

Onderzoeksbureau Blauw Research heeft een aantal imagostellingen voorgelegd aan de Nederlandse bevolking. Na 2016 zijn deze stellingen niet meer op dezelfde wijze gevraagd.

Figuur 6.5 Imagostellingen over Den Haag (2012-2016)

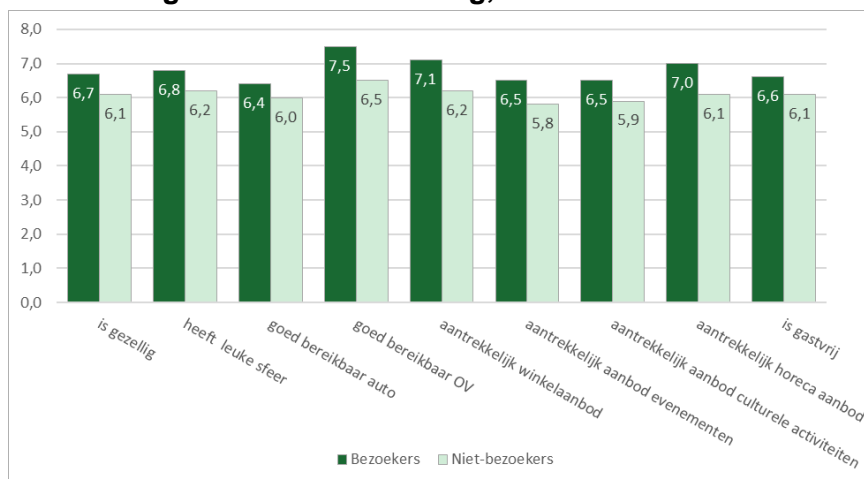
Bron: Imago onderzoeken Den Haag, Scheveningen en Kijkduin, Blauw Research, bewerking PSO

In dit onderzoek scoort Den Haag hoger op de verschillende stellingen wanneer men de stad dit jaar of in het verleden bezocht heeft. Wanneer men de stad nooit bezocht heeft zijn de scores op de stellingen lager.

In de periode 2012-2016 is men over de meeste stellingen over Den Haag minder positief gaan denken.

In de meting van 2018 is voor een aantal stellingen gevraagd naar een rapportcijfer. Hieruit blijkt dat bezoekers positiever oordelen over Den Haag dan niet-bezoekers.

Figuur 6.6 Beoordeling kenmerken Den Haag, 2018

Bron: Imago onderzoek Den Haag 2018, Blauw Research, bewerking PSO

In vergelijking met andere steden staat Den Haag op de derde plek als overwogen stad voor een dagje weg. Hiermee houdt de stad haar plek in de top 3 die ze sinds 2015 bezit. Ook wanneer het gaat om de voorkeur voor een stad voor een dagje weg, staat Den Haag (sinds 2015) op de derde plaats²¹.

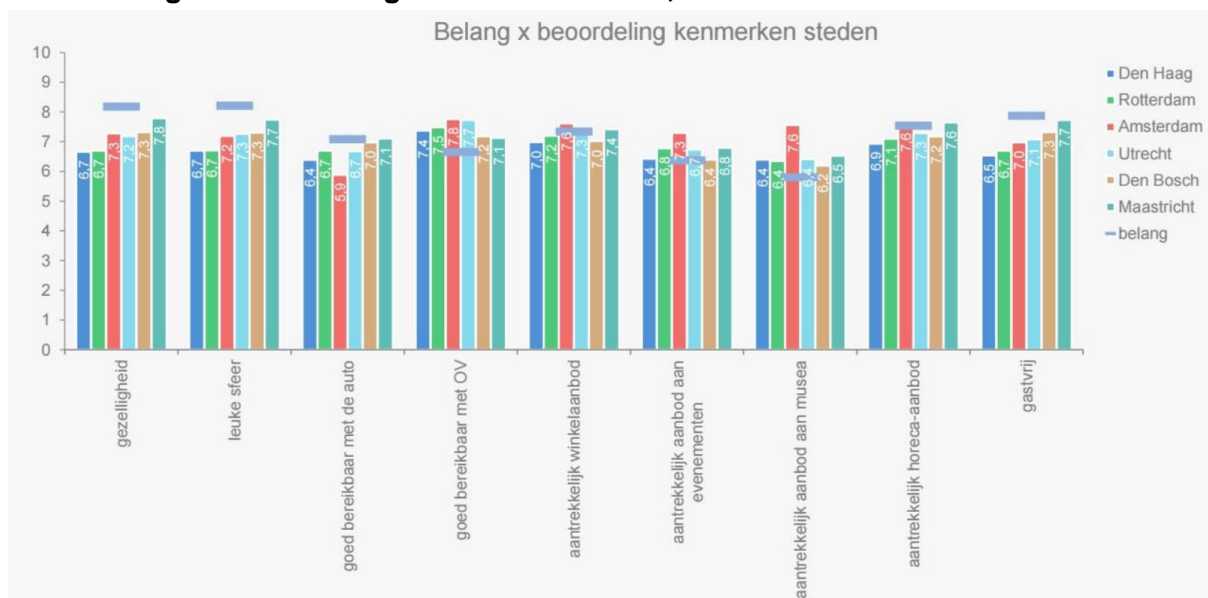
In het imago onderzoek van Blauw uit 2016 werd Den Haag in vergelijking met een aantal andere toeristische steden minder dan gemiddeld gezien als een stad die gezellig is en een leuke sfeer heeft, terwijl dit twee belangrijke punten zijn bij de beslissing tot het bezoeken van een stad. In 2018 scoorde Den Haag op deze twee onderdelen nog steeds laag (zie figuur 6.7). Ook winkelaanbod, horeca-aanbod en cultuurstad scoorden in 2016 minder dan gemiddeld terwijl dit belangrijke pull-factoren zijn voor potentiële bezoekers van Den Haag en daarmee ook van de binnenstad. In 2018 scoorden deze aspecten iets beter.

Ter relativering merken we op dat ander onderzoek uit 2016 ook andere uitkomsten geeft. Zo liet het Consumentenonderzoek (2016) zien dat ca. 24% van de respondenten Den Haag wel 'gezellig' noemde. Den Haag werd als winkelstad aanbevolen door vooral inwoners van Amsterdam en Utrecht (minder door Rotterdammers). Voor culturele activiteiten en evenementen werd Den Haag vooral door Utrechters aanbevolen.

²¹ Imago onderzoek Den Haag 2018, Blauw Research

Het onderzoek van 2018 (Blauw Research) laat ook zien dat in vergelijking met de zes grootste toeristische steden van Nederland, de beoordelingen van Den Haag vaak aan de lage kant zijn. Voor gastvrijheid geldt dat hier veel belang aan wordt gehecht maar dat dit in Den Haag het laagste scoort van alle zes toeristische steden. Het oordeel van Hagenaars over de gastvrijheid van Den Haag wordt pas sinds 2016 gevraagd in de stadsenquête. Dit oordeel was in 2016 6,8 en in de jaren daarna 6,9.

Figuur 6.7 Belang en beoordeling kenmerken steden, 2018

Bron: Imago onderzoek Den Haag 2018, Blauw Research

De bekendheid van Den Haag bij de rest van Nederland is iets toegenomen

In het Smartagent/Samr onderzoek (2016) is gevraagd in hoeverre Nederlanders bekend zijn met Den Haag. In 2012 gaf 19% van de Nederlandse bevolking aan dat zij Den Haag 'goed' of 'zeer goed' kenden. In 2016 was dit iets toegenomen naar 20%.

Op afstand tot ongeveer een uur reizen van Den Haag was de bekendheid met Den Haag veel groter. Daar kende in 2012 40% van de bevolking Den Haag 'goed' of 'zeer goed', en in 2016 was dat 42%.

In 2019 gaf 10% van de respondenten aan dat zijn nog nooit in Den Haag waren geweest²².

²² Den Haag: staat van het merk, Rapport merkonderzoek nieuwe stijl, 2019, Motivaction

6.3 WAARDERING

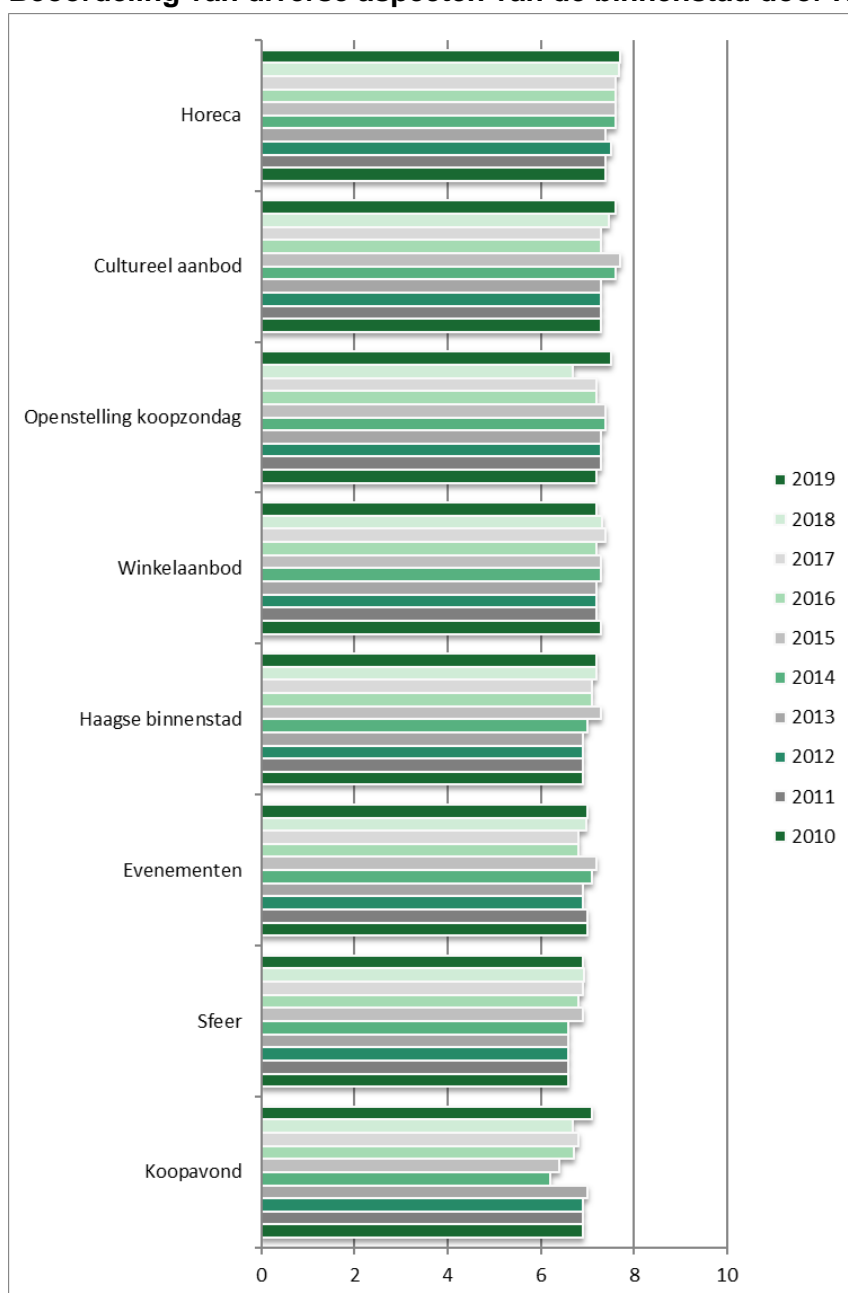
Den Haag steeds beter gewaardeerd

Verschillende aspecten van de binnenstad worden jaarlijks gewaardeerd door de Haagse inwoners middels het Stadspanel of in de Stadsenquête. Hieronder volgt een overzicht van de gegeven rapportcijfers. Duidelijk is dat na een aantal jaren van opbrekingen, verbouwingen en ander consumentenongemak, de binnenstad als geheel weer goed gewaardeerd wordt (met een 7,2).

Van de aspecten waarnaar gevraagd is worden vooral de horeca en het cultureel aanbod positief gewaardeerd. Ook winkelaanbod wordt hoog gewaardeerd.

Ten opzichte van 2010 is de waardering gestegen voor bijna alle onderdelen.

Figuur 6.8 Beoordeling van diverse aspecten van de binnenstad door Hagenaars

Bron: Stadsenquête, Stadspanel, Gemeente Den Haag

Uit het Koopstromenonderzoek, waarbij ook inwoners van elders zijn betrokken, blijkt dat de waardering voor de Haagse binnenstad ook daar is toegenomen en dat de waardering van bezoekers van buiten wat hoger is dan die van Hagenaars. Dit geldt zowel voor het Koopstromenonderzoek uit 2016 als dat van 2018.

6.4 SFEERGEBIEDEN

Winkelkern, Historische Kern en Hofkwartier best bekend

De Haagse binnenstad kent acht verschillende sfeergebieden, elk met een eigen functie, sfeer en uitstraling. Deze sferen zijn op een natuurlijke manier gevormd en moeten duidelijk herkenbaar zijn voor de bezoeker. In het midden ligt de Winkelkern, een compact gebied. De andere sferen liggen er omheen. In de volgende figuur worden de acht sfeergebieden aangegeven.

De verschillende sfeergebieden komen (gedeeltelijk) overeen met de belangrijkste associaties die mensen hebben met Den Haag.

Figuur 6.9 De sfeergebieden in de Haagse binnenstad

Bron: Bureau Binnenstad

Winkelkern

Het gebied Winkelkern is zoals de naam al aangeeft het kernwinkelgebied. Dit is het winkeldeel rond de Spuistraat en Grote Marktstraat. Hier is plaats voor internationale winkelketens en grote warenhuizen.

Historische Kern

In de Historische Kern komen vooral het cultureel aanbod en de horeca aan bod. Hier is ook een deel van het historisch erfgoed gevestigd in de vorm van het Binnenhof. Ook het Mauritshuis is hier gevestigd. In dit gebied worden plannen ontwikkeld voor een verdere uitbouw van de museumfunctie in het gebied (Museumkwartier).

Hofkwartier

Het koninklijke karakter is vooral zichtbaar in het Hofkwartier met Paleis Noordeinde en de paleistuinen. Ook kenmerkt dit gedeelte zich door sfeervolle straatjes met bijzondere winkels, cafés en restaurants.

Nieuwe Kern

De Nieuwe Kern kenmerkt zich vooral door de hoogstedelijke bebouwing en vervult een functie als zakende binnenstad met het Stadhuis en de vele ministeries. Dit gebied vormt de verbinding tussen het Centraal Station en de binnenstad met de Turfmarkt als hoofdroute van het station naar de binnenstad en kent een groeiend horeca-aanbod (Wijnhaven, verbouw Ministerie Rijnstraat).

Chinatown

Door de ontwikkeling van het Rabbijn Maarsenplein met oriëntaals georiënteerde horeca, de bouw van twee Chinese poorten in de Wagenstraat en een Chinees handelsde binnenstad op de Gedempte Burgwal is het Aziatische karakter van dit gebied verder versterkt. Dit gebied wordt omsloten door Paviljoensgracht, Bierkade, Kranestraat, Bezemstraat en Gedempte Gracht en is vanaf Station Hollands Spoor dé entree naar de binnenstad.

Oude Centrum

Het Oude Centrum kent vele hofjes, industriële gebouwen en een rijke historie met beroemde schrijvers en schilders. In dit gebied is een mix van detailhandel, dienstverlening, wonen, horeca en culturele voorzieningen te vinden.

Westeinde

Het Westeinde is de oude invalsweg vanuit Loosduinen naar de binnenstad. Het gebied Westeinde is voor het overgrote deel naoorlogs, met tal van verschillende bouwstijlen. De gracht was hier destijds nogal ruim om de binnenstad getrokken, waardoor het lange tijd onbebouwd bleef. De samenhang is nu ver te zoeken. Maar de ligging maakt het tot een bijzonder stuk binnenstad, waar het nog betaalbaar wonen en ondernemen is. Kenmerkend voor dit gebied is het Haaglanden Medisch Centrum (HMC), locatie Westeinde.

Uilebomen

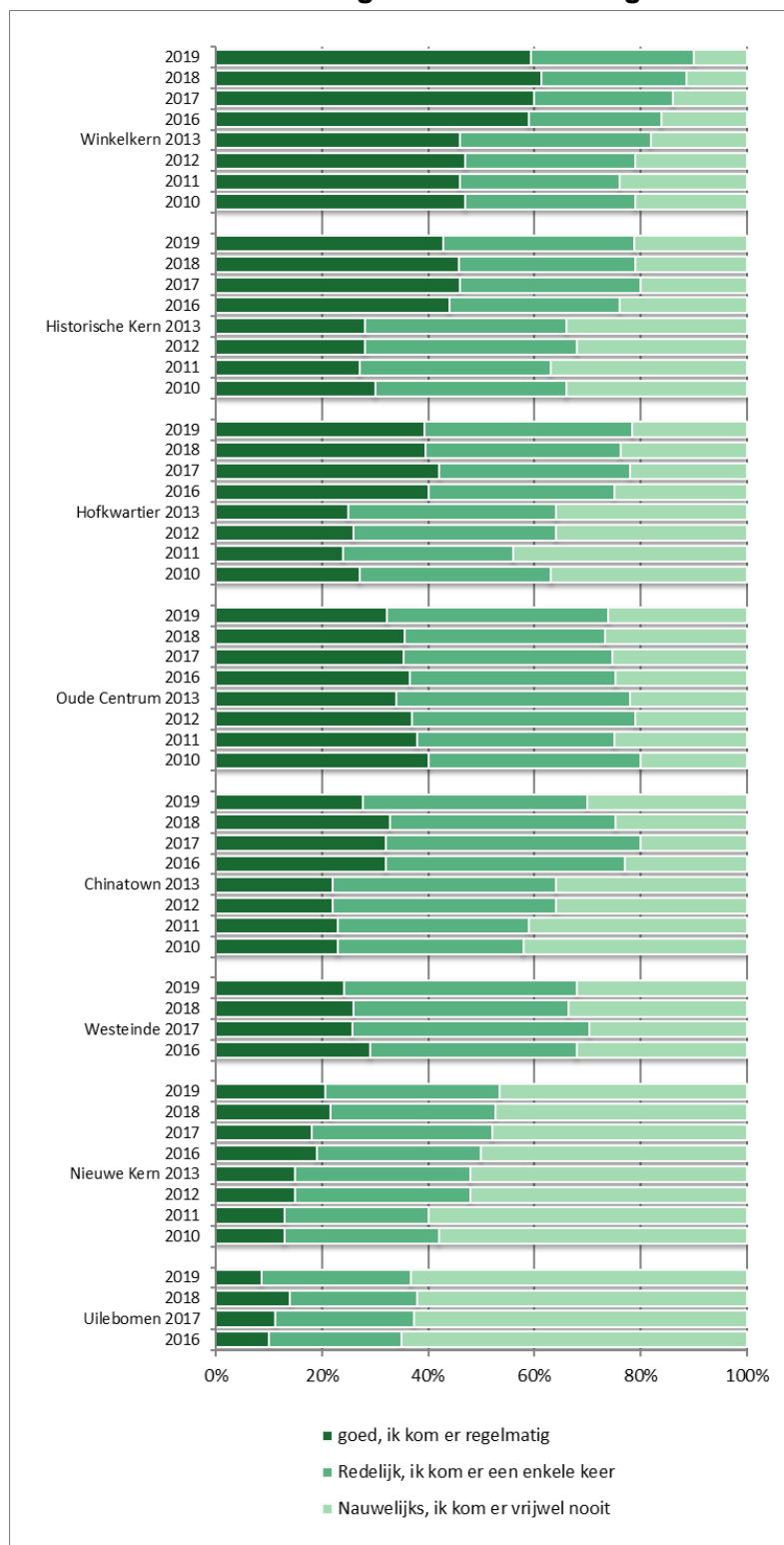
Uilebomen tenslotte is vooral een binnenstedelijk woongebied dat in de binnenstad ligt maar in veel opzichten sterk aansluit bij de Rivierenbuurt.

Voor de verschillende sfeergebieden is aan de inwoners van Den Haag gevraagd of zij deze herkennen. Over de twee woongebieden (Westeinde en Uilebomen) is vanaf 2016 gevraagd of zij herkend worden.

Met name de Winkerkern, Historische Kern en het Hofkwartier worden door de Hagenaars herkend en bezocht.

Figuur 6.10 Bekendheid met de sfeergebieden in de Haagse binnenstad, door Hagenaars

Bron: Stadsenquête, Gemeente Den Haag

BIJLAGE TELMETHODEN

Verbeterde telmethode

Tot 2009 werd gebruik gemaakt van cordontellingen waarbij een cordon werd getrokken rond een gebied. Vervolgens werd iedereen die dit gebied verliet geteld. Deze cordontellingen werden vier keer per jaar uitgevoerd zodat ook seizoensinvloeden werden meegenomen. Tijdens een telling werd op vier dagen (donderdag t/m zondag) geteld.

De volcontinu-tellingen op basis van wifi-signalen tellen 24/7 het aantal passanten. Daarmee zijn deze een grote verbetering ten opzichte van de handmatige cordontellingen. Immers, de tellingen uit het verleden waren gebaseerd op het handmatig tellen van passanten gedurende een zeer beperkt aantal perioden en tijdens enkele dagen in het jaar. Hierbij werd er zes minuten geteld bij een telpunt. Daarna ging de teller naar een volgend telpunt om zes minuten te tellen. Deze uitkomsten werden opgehoogd tot uren, dagaantallen, weekaantallen en jaaraantallen. Hierbij kon toeval niet worden uitgesloten. Doordat de getelde passanten werden opgehoogd was er sprake van een ruime marge rondom het jaartotaal. Met de kennis die we nu hebben op basis van de volcontinu-tellingen gaan we er van uit dat de bezoekaantallen uit het verleden te hoog uitvielen.

Andere telmethode, andere uitkomsten

De volcontinu-tellingen op basis van wifi-signalen vinden vooral plaats in het kernwinkelgebied in het centrum, in Scheveningen en (tot 2017) in het winkelcentrum van Kijkduin. Daarmee wijkt zowel de telmethode als het gebied af van de cordontellingen die in het verleden werden gehouden. Door de continue telmethode is de kans op toevallig hoge of lage uitkomsten nihil. Daar staat tegenover dat het telgebied kleiner is dan in het verleden gebruikelijk was doordat de telpunten vooral binnen het gebied liggen en niet zo zeer rondom een gebied. Voor de getelde gebieden kunnen we aangeven wat de totaal getelde (unieke) bezoeken zijn. Vermoedelijk is dit een ondertelling van het werkelijke aantal bezoeken. Naarmate er minder telpunten in een gebied geplaatst zijn zal de ondertelling groter zijn omdat de kans dat het wifi-signaal wordt opgevangen dan kleiner is. Dit was met name het geval in Kijkduin. Ook in Scheveningen zal sprake zijn van een ondertelling hoewel daar in de laatste maanden van 2017 veel extra telpunten zijn geïnstalleerd. Het totaal aantal bezoeken aan de hele stad kunnen met deze methode niet geteld worden. Hiervoor zijn ook telpunten buiten de nu getelde toeristische gebieden nodig.

De getelde bezoekaantallen in de toeristische gebieden vormen derhalve de ondergrens voor het daadwerkelijke aantal bezoeken. Voor het totaal aantal bezoeken aan Den Haag maken we gebruik van de uitkomsten uit het Consumentenonderzoek van 2016. Dit onderzoek is gehouden op basis van

enquêtes waardoor de uitkomst een veel grotere onzekerheidsfactor laten zien. Het Consumentenonderzoek wordt één keer per 4 à 5 jaar gehouden.

